

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

VIEŠOSIOS POLITIKOS ANALIZĖS PROGRAMA

AURELIJUS JARUŠEVIČIUS
II kurso studentas

**STIPRUS MERAS – REALŪS POKYČIAI SAVIVALDOJE AR ESAMOS
SITUACIJOS ĮTEISINIMAS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. L. Gudžinskas

Vilnius, 2025

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:
Komisijos nariai

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Jaruševičius A. Stiprus meras – realūs pokyčiai savivaldoje ar esamos situacijos įteisinimas: viešosios politikos analizės specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas dr. L. Gudžinskas. – V., 2025. – 49 p., 110 781 spaudos ženklų su tarpais, neįskaitant išnašų.

Reikšminiai žodžiai: vietos savivalda, tiesioginiai rinkimai, stiprus meras, politinė galia, politinė atsakomybė, vykdomoji valdžia, atstovaujamoji valdžia, politinis pasitikėjimas, politinė priklausomybė, koalicija.

Šiame darbe analizuojama kiek Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimai turėjo įtakos savivaldybių institucinės struktūros modelio pokyčiui ir politinės galios tarp vykdomosios ir atstovaujamosios valdžios persiskirstymui. Keliami uždaviniai nustatyti ar pasikeitė politinis jėgų balansas tarp tarybos, mero ir administracijos bei įvertinti kiek tiesiogiai renkami ir daugiau galių įgavę merai vis dar priklausomi nuo atstovaujamos politinės jėgos ar koalicinių susitarimų.

Tyrime vertinami pirminiai merų komandų formavimo ypatumai, atsižvelgiant į naujas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo nuostatas – savivaldybės administracijos direktorių paskyrimas, vicemerų kandidatūrų teikimas ir tvirtinimas tarybose, koalicijų formavimo nuostatos. Analizuojami faktoriai nuo kurių gali priklausyti politinių komandų formavimo principai (meras perrinktas ar išrinktas naujai, turima atstovaujamos politinės jėgos dauguma ar tam reikia formuoti koaliciją), vertinama politinė paskirtų asmenų politinė priklausomybė (priklauso mero atstovaujamai politinei jėgai, koalicijos partneriams ar yra nepriklausomas), jų aktyvus dalyvavimas politikoje (dalyvavimas rinkimuose ir mandato atsisakymas dėl nesuderinamų pareigų), administracijos direktorių paskyrimo atveju – jų patirtis (ar ėjo šias pareigas ankstesnėse kadencijose).

Turinys

Įvadas.....	5
1. Savivaldos modelio raida Lietuvoje.....	9
2. Atstovaujamoji ir vykdomoji valdžia.....	13
2.1. Valdžių atskyrimo principas	13
2.2. Atstovaujamoji institucija vietos savivaldoje	14
2.3. Vykdomoji institucija vietos savivaldoje.....	15
2.4. Valdžios atskyrimas ir padalijimas vietos savivaldoje	16
2.5. Vykdomosios valdžios depolitizavimo galimybė	19
3. Tyrimo metodologija.....	21
3.1. Tyrimo imtis.....	21
3.2. Tyrimo metodai.....	21
3.3. Tyrime naudojamos sąvokos ir vertinimo kriterijai.....	23
4. Pokyčių analizė	24
4.1. Rinkimų ir koalicijų formavimo rezultatai	24
4.2. Administracijos vadovų atrankos kriterijus - profesionalumas ar pasitikėjimas? ...	29
4.3. Vicemerais – asmeninio politinio pasitikėjimo ar koalicijos formavimo figūros?....	33
4.4. Tikslinės savivaldybių grupės analizė	37
4.5. Ar savivalda tapo stipresnė?	48
Išvados.....	51
Šaltinių ir literatūros sąrašas.....	54
DIRBTINIO INTELEKTO NAUDOJIMO DEKLARACIJA	60
Summary.....	61
1 Priedas.	63
2 Priedas.	67

Ivadas

Nuo nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje yra nuolat pertvarkomas savivaldos modelis, ieškant optimalaus ir gyventojų lūkesčius tenkinančio sprendimo. Visą tą laiką vyksta ir politinis diskursas, kokios turėtų būti savivaldybių galios, savarankiškumo mastas, institucinė struktūra, kadencijos trukmė.

Pirmą kartą į politinio diskurso lauką tiesioginių merų rinkimo idėja pateko 1993-1994 metais, jau po Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo, todėl Konstitucijoje įtvirtintas tik savivaldybių tarybų (o ne atskirų pareigūnų) renkamumas. 2000 m. Seime pateiktas pasiūlymas dėl Konstitucijos keitimo. Konstituciniam teismui pabrėžus valdžių atskyrimo vietinės valdžios lygmeniu būtinybę, Konstitucijos keitimas norint įteisinti tiesioginius merų rinkimus atrodė neišvengiamas. Politikams nesutariant dėl konstitucinių pataisų, 2006 m. atsirado siekis įteisinti tiesioginius rinkimus nekeičiant Konstitucijos. Politiniame diskurse dviejų idėjų (keisti Konstituciją arba „apsieiti“ be keitimo) kova baigiama 2013-2014 m., kai buvo pateikti ir priimti teisės aktų pakeitimai, įvedę tiesioginius mero rinkimus nekeičiant Konstitucijos¹. Pirmieji tiesioginiai merų rinkimai įvyko 2015 m.

Merui buvo suteiktas piliečių pasitikėjimo mandatas ir faktiškai eliminuota jo atstatydinimo galimybė. Tačiau tiesioginių merų rinkimų įteisinimas iš esmės nepakeitė mero galių (išskyrus nežymų administracinių funkcijų išplėtimą) ar santykių su savivaldybės taryba bei administracijos struktūra. Vykdomąja institucija ir toliau išliko savivaldybės tarybos politinio pasitikėjimo pagrindu skiriamas (ir atleidžiamas) administracijos direktorius (ne iš tarybos narių). Čia verta paminėti Konstitucinį išaiškinimą, įpareigojantį ir savivaldos lygmenyje daryti skirtį tarp atstovaujamosios ir vykdomosios valdžios. Lietuvos politinio elito vengimas keisti Konstituciją dėl tiesioginių mero rinkimų įteisinimo suvaržo galimybę patikėti merui platesnį funkcijų ratą. Pavienių paslaugų teikimo priskyrimas merui iš esmės balansuoja ties atitikimo Konstitucijai ribą².

Vykdant mokslinių tyrimų projektą „Lietuvos merai: politinės lyderystės dėmenys vietos savivaldoje“ 2016 m. vasario–kovo mėn. atlikta apklausa, kurios tikslas išsiaiškinti, kaip gyventojai vertina savivaldą. 81,6 proc. respondentų joje pažymėjo tiesioginių mero rinkimų būtinybę, tačiau būtinybę išplėsti merų galias teigiamai vertino tik 47,5 proc.

¹ Liudas Mažylis ir Vaida Leščauskaitė, „Direct Election of Mayors in Lithuania: Ongoing Debates and Fresh Experiences“, *Politikos Mokslų Almanachas* 17 (2015 m.): 35–56, <https://doi.org/10.7220/2335-7185.17.2>.

² Arvydas Mikalauskas, „Mero institucija Lietuvoje: gyventojų lūkesčių tyrimas“, *Culture & Society* 7, nr. 1 (2016 m.): 135–58, <https://doi.org/10.7220/2335-8777.7.1.7>.

Gyventojų vertinimuose mero vaidmenys, nepaisant universalios veiklos lūkesčių, labiau sietini su administracinėmis / vadybinėmis, o ne politinio pobūdžio funkcijomis. Taigi galima įžvelgti gyventojų lūkesčių dilemą: piliečiai, rinkdami merą tiesiogiai, dažnai tikisi ne tik jo politinės lyderystės, bet ir labai konkrečių tikslų įgyvendinimo. Lūkesčiai mero atžvilgiu yra labiau siejami su administratoriaus ar „ūkiško“ vadybininko vaidmeniu, tačiau kur kas mažiau vertinamas politiko kaip mediatoriaus tarp skirtingų interesų grupių vaidmuo. Dalis merui priskiriamų vaidmenų, tam tikrais atvejais disonuoja su realiomis mero funkcijomis, todėl ateityje gali turėti įtakos nusivylimui tiesioginiais merų rinkimais³.

Nors turėdamas daugumą taryboje meras gali tapti įtakingu savivaldos lyderiu, visgi svarbiausi savivaldos įgaliojimai yra patikėti savivaldybių taryboms, o vykdomosios valdžios funkcijos – administracijos direktoriui. Mero ir savivaldybės tarybos daugumos politinėms preferencijoms išsiskyrus konfliktas iš esmės veda į aklavietę, išeitis iš kurios Lietuvoje dar neatrasta⁴. Be to piliečių lūkesčiai daugeliu atveju yra sutelkti į mero personaliją ir remiasi daugiau numanomomis („miesto šeimininkas“), o ne įstatymiškai nustatytomis mero galiomis.

2021 m. balandžio 19 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas paskelbė nutarimą⁵, kuriame pareiškė, kad 2015 m. pradėti taikyti tiesioginiai mero rinkimai prieštarauja Konstitucijai. Praėjus metams po Konstitucinio Teismo nutarimo – 2022 m. balandį – parlamentas priėmė Konstitucijos pataisas, kuriomis įteisinami tiesioginiai merų rinkimai. Besibaigiant pavasario sesijai, 2022 m. birželį, parlamentas palaimino Rinkimų kodeksą bei Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pataisas. Šie teisės aktai numato ne tik kokios po 2023 m. vyksiančių rinkimų bus merų funkcijos, bet ir jų kadencijų skaičių⁶. 2022 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos rinkimų kodeksas numato mero kadencijų skaičiaus ribojimą iki trijų kadencijų iš eilės.

Iki šiol meras neturėjo vykdomosios valdžios galių, buvo vienas iš kolegialius sprendimus priimančios Tarybos narių ir neturėdamas daugumos palaikymo galėjo tapti situacijos įkaitu. Antra vertus, taryboje subūrus palaikančią koaliciją, jis galėjo tapti įtakingu ir menkai atskaitingu kitoms

³ Jurga Bučaitė-Vilkė, „Lietuvos gyventojų požiūris į savivaldą - apklausos rezultatų pristatymas“ (Lietuvos pramoninkų konfederacija, 2017 m. kovo), <https://archyvas.lpk.lt/wp-content/uploads/2017/03/Lietuvos-gyventoju-pozioris-savivalda-pristatymas-20170328.pdf>.

⁴ Arvydas Mikalauskas, „Mero institucija Lietuvoje: gyventojų lūkesčių tyrimas“, *Culture & Society* 7, nr. 1 (2016 m.): 135–58, <https://doi.org/10.7220/2335-8777.7.1.7>.

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, „Dėl savivaldybių merų rinkimų ir įgaliojimų“, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2019 m.

⁶ Modesta Gaučaitė-Znutienė, „LRT trumpai. Po 2023-ųjų kovo merai bus kitokie – ką reikia žinoti?“, *Lrt.lt*, 2022 m. liepos 10 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1733250/lrt-trumpai-po-2023-iuju-kovo-merai-bus-kitokie-ka-reikia-zinoti>.

politinėms institucijoms savivaldos lyderiu. Tokioms savivaldybėms pavadinti Lietuvoje vartojamas „kunigaikštysčių“ terminas⁷.

Akivaizdu, kad net ir neturėdamas teisės aktais reglamentuotų galių, tiesiogiai renkamas meras, ypač turėdamas daugumą taryboje, galėjo turėti neformalią įtaką savivaldybės vykdančiajai institucijai – administracijos direktoriui ir visai administracijai. Tad kyla natūralus klausimas: **ar pakeisti teisės aktai pakeis ir savivaldos valdymo sistemą, ar tik įteisins iki šiol buvusią situaciją?**

Akademiniėje literatūroje galima rasti įvairių tyrimų ir straipsnių, nagrinėjančių Lietuvos vietos savivaldos teisinius, administracinius aspektus, taip pat paliečiami rinkimų ir rinkėjų elgesio klausimai bei politinių partijų vaidmuo. Pavyzdžiui, A. Astrauskas savo darbuose nagrinėja savivaldos sampratą ir raidą, savivaldybių organizacinę struktūrą ir kompetencijas. E. Šileikis ir V. Kosmačaitė vietos savivaldos tyrimuose daugiausiai dėmesio skiria teisiniams aspektams, nagrinėja vietos savivaldos ir teisinės sistemos kontekstą. E. Šileikis daugiausiai dėmesio skiria vietos savivaldai ir konstitucinei teisei, jo darbuose nagrinėjama, kaip vietos savivalda funkcionuoja pagal Konstituciją ir kaip konstituciniai principai pritaikomi vietos savivaldos lygmeniu. Savo ruožtu V. Kosmačaitė bendrai analizuoja vietos savivaldos teisinę sistemą ir įvykusių pokyčių reikšmę.

Kiek kitokiu aspektu vietos savivaldą nagrinėja kiti Lietuvos tyrėjai. Pavyzdžiui, M. Jastramskis vietos savivaldos temą paliečia tirdamas rinkėjų elgsenos ypatumus ir politinių partijų įtaką vietos savivaldoje. L. Mažylis pasižymi panašaus pobūdžio tyrimais ir nagrinėja rinkimų procesus bei politinių partijų veiklą vietos savivaldoje. Abu autoriai papildomai tiria tiesioginių merų rinkimų poveikį, tačiau M. Jastramskis šį klausimą nagrinėja per rinkėjų perspektyvą, todėl analizuojama kokį poveikį tiesioginių merų rinkimai turi gyventojų pasitikėjimui, o L. Mažylis pasirenka kitokią perspektyvą ir analizuoja, kaip tiesioginiai merų rinkimai keičia vietos valdžios galios balansą ir atsakomybes.

Tačiau esamoje literatūroje nėra paliečiami visi galimi vietos savivaldos tyrimų laukai ir analitiniai pjūviai. Šis darbas išsiskiria ne tik savo tiriamu objektu, bet ir aktualumu bei naujumu. Tyrime analizuojamas galių ir funkcijų pasiskirstymas tarp valdžios institucijų keičiantis teisės aktams, bei praktinis įstatymų įgyvendinimas: kaip teisinės nuostatos realizuojamos ir taikomos savivaldoje. Darbo aktualumą ir naujumą lemia tai, kad po naujausių teisinių pokyčių – 2022 m. Konstitucinio Teismo nutarimo bei 2023 m. įsigaliojusių Vietos savivaldos įstatymo ir Rinkimų kodekso pakeitimų – yra praėję dar tik keleri metai. Po šių reformų įvykę praktinis pokytis dar nėra

⁷ Mikalauskas.

plačiai išanalizuotas moksliniu lygmeniu, todėl šis darbas turėtų papildyti mokslinę literatūrą vietos savivaldos tematika.

Tikslas – Įvertinti kiek Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimai turėjo (-ės) įtakos savivaldybių institucinės struktūros modelio pokyčiui ir politinės galios tarp vykdomosios ir atstovaujamosios valdžios persiskirstymui.

Uždaviniai:

1. Nustatyti ar pasikeitė politinių jėgų balansas atstovaujamojoje ir vykdomojoje valdžiose, atsižvelgiant į tai, kad meras arba tarybos narys, o vicemeras ir administracijos direktorius – asmeninio politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojai, skiriami mero sprendimu. Ar praktiškai buvo įgyvendintas valdžių atskyrimo principas.
2. Įvertinti, kiek tiesiogiai renkami ir daugiau galių įgavę merai vis dar yra (arba nori būti) priklausomi nuo atstovaujamos politinės jėgos struktūros. Vertinimas pagal formuojamos asmeninio politinio pasitikėjimo komandos priklausymą politinei jėgai (esamos partijos ar potencialių koalicijos partnerių) – ar yra formuojamos asmeninės komandos, ar postai naudojami atstovauti politinės jėgos interesams.

Tyrimo metodai. Tikslui pasiekti darbe taikomi teoriniai teisės aktų ir dokumentų analizės, aprašomosios statistikos ir apibendrinimo metodai. Savivaldybės vertinamos atskirose kategorijose: merai perrinkti ar išrinkti nauji, turima atstovaujamos politinės jėgos dauguma ar tai užtikrinti reikia formuoti koaliciją. Lyginamosios analizės metodu lyginamos savivaldybės turinčios tuos pačius požymius (atvejai kai paskirti politiškai neutralūs administracijos direktoriai ir atvejai kai vicemeras paskirti ne iš tarybos narių tarpo). Atlikus turinio analizę vertintos tikslinės savivaldybių grupės koalicinės sutartys, atliekami pusiau struktūriniai interviu su savivaldybių merais. Tyrimo laikotarpis apima 2024-2025 metus, į jį patenka ir pokyčiai iš dalies sąlygoti Lietuvos Respublikos seimo rinkimų rezultatų (politines pareigas užimančių asmenų kaitos).

1. Savivaldos modelio raida Lietuvoje

Valstybės teorijoje egzistuoja du požiūriai į savivaldybę. Plačiuoju požiūriu savivaldybę sudaro valstybės teritorijos dalyje gyvenanti bendruomenė ir toje teritorijoje veikiantys vietos savivaldos subjektai, darantys kryptingą poveikį žmonėms ir teikiantys jiems viešąsias paslaugas. Šiuo atveju savivaldos subjektai yra atstovaujamoji valdžia (taryba), vykdomoji institucija (gali būti kelios) ir administracija. Siauruoju požiūriu savivaldybė yra institucijų visuma, teritorijos dalyje vykdančių veiklą ir tvarkančių dalį bendrųjų reikalų. Instituciniu požiūriu struktūrą sudaro tie patys subjektai (atstovaujamoji ir vykdomoji institucija bei administracija)⁸.

Yra identifikuojamas ne vienas savivaldybės institucinės struktūros modelis ir konkrečiu atveju modelio tinkamumas turėtų būti vertinamas pagal valstybės specifiką, laikmetį, visuomenės keliamus lūkesčius. Lietuvoje savivaldos struktūros modelis nuolat kinta nuo pat nepriklausomybės atgavimo ir jo pokyčius lemia tiek politinių jėgų, tiek ir visuomenės lūkesčiai. Konkretaus modelio taikymas dažniausiai yra reglamentuojamas įstatymu, Lietuvos atveju – Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas.

Pagal P. E. Mouritzen ir J. H. Svar, identifikuojami keturi pagrindiniai savivaldybės institucinės struktūros modeliai⁹:

1. Stipraus mero. Meras ir taryba renkama tiesioginiuose rinkimuose, merui priskiriamos vykdomosios valdžios funkcijos, suteikiama veto teisė. Meras yra ir tarybos pirmininkas, ir administracijos vadovas;
2. Komiteto lyderio. Vykdomoji valdžia suteikiama politiniam lyderiui (merui) ir savivaldybės komitetams (nariai renkami iš savivaldybės tarybos sudėties). Lyderis organizuoja savivaldybės tarybos ir administracijos veiklą, vykdomosios valdžios funkcijos pasidalijamos tarp lyderio ir komitetų;
3. Kolektyvinės formos. Vykdomosios valdžios funkcijas atlieka vykdomasis komitetas, kurį sudaro į savivaldybės tarybą išrinkti nariai. Meras pirmininkauja vykdomajam komitetui ir vadovauja savivaldybės administracijai;
4. Tarybos-administratoriaus. Vykdomosios valdžios funkcijas vykdo tarybos samdomas administratorius. Meras šiuo atveju pirmininkauja tarybai ir reprezentuoja savivaldybę.

⁸ Algirdas Astrauskas, „Optimalaus Lietuvos savivaldybių institucinės struktūros modelio paieška“, *Viešoji politika ir administravimas*, 2004, 9–24, <https://www.lituanistika.lt/content/12178>.

⁹ Poul Erik Mouritzen ir James H. Svara, *Leadership at the apex: politicians and administrators in Western local governments* (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2002).

Nors modelių yra daug ir įvairių, A. Astrauskas daro išvadas, kad egzistuoja ribotas skaičius savo požymių deriniu besiskiriančių struktūros modelių ir išskiria šešis svarbiausius, kuriuos siūlo vadinti klasikine savivaldybių institucinės struktūros principiniais modeliais¹⁰:

1. Savivaldybės institucinės struktūros modelis, kuriame nėra vykdomosios institucijos;
2. Savivaldybės tarybos ir tiesiogiai renkamo mero modelis;
3. Savivaldybės tarybos ir tarybos skiriamo (būtinai ne iš tarybos narių) administratoriaus modelis;
4. Savivaldybės tarybos ir tarybos renkamo (būtinai iš tarybos narių) burmistro modelis;
5. Savivaldybės tarybos ir kolegialios vykdomosios institucijos, sudarytos būtinai iš tarybos narių arba būtinai ne iš tarybos narių modelis;
6. Savivaldybės tarybos ir dviejų – vienasmenės ir kolegialios – vykdomųjų institucijų, sudarytų arba tik iš tarybos narių, arba tik ne iš tarybos narių, modelis.

Vertinant iš dabartinės perspektyvos, Lietuvos savivaldos raidą tikslinga būtų skaidyti į du laikotarpius: nuo 1990 metų iki tiesioginių merų rinkimų, t. y. 2015 metų ir po to. Pirmojo etapo raidą detalai analizuoja A. Astrauskas, savo ruožtu skaidydamas šį laikotarpį į tris etapus: 1990 – 1995 m.; 1995 – 2000 m.; 2000 – 2015 m.¹¹ Pirmojo etapo metu buvo griauinama sovietinė vietos valdymo sistema ir kuriama nauja, analizuojant kitų šalių patirtį ir ieškant tinkamiausio savivaldos organizavimo modelio. Antrasis Lietuvos savivaldos kūrimo etapas prasidėjo 1995 metais įsigaliojus naujam vietos savivaldos įstatymui, jo metu Lietuvoje galutinai įsitvirtino šiuolaikinė vietos savivaldos sistema. Dualistinį savivaldybės organizacinės struktūros modelį pakeitė monistinis savivaldybės organizacinės struktūros modelis: pagal jį savivaldybės vykdomosios institucijos (meras su pavaduotojais arba meras su valdyba) pradėtos formuoti tik iš savivaldybės tarybos narių. Mažoritarinė savivaldybių tarybų rinkimų sistema pakeista proporcinge rinkimų sistema, pradėtas rinkti mažesnis savivaldybių tarybos narių skaičius (nuo 21 iki 51 nario). Trečiajame etape, nuo 2003 metų įdiegtas ir iki šių dienų vėl taikomas dualistinis vietos savivaldybės organizacinės struktūros modelis, pagal kurį vykdomoji institucija gali būti sudaroma tik ne iš Tarybos narių.

Bene nuo 1994 metų vis išskylanti diskusija dėl tiesioginių rinkimų, palaipsniui įsitvirtino visuomenės diskurse. Suprasdami piliečių pritarimą tiesiogiai renkamo mero idėjai, nė vienos partijos atstovai neišdrįso viešai ir atvirai tam prieštarauti – netgi priešingai – iniciatyvos dėl teisės aktų,

¹⁰ Algirdas Astrauskas, „Optimalaus Lietuvos savivaldybių institucinės struktūros modelio paieška“, *Viešojo politika ir administravimas*, 2004, 9–24, <https://www.lituanistika.lt/content/12178>.

¹¹ Algirdas Astrauskas, „Lietuvos vietos savivaldos sistemos raida nuo 1990 metų iki šių dienų“, *Viešojo politika ir administravimas*, t. 14, 2015, 604–16, <https://www.lituanistika.lt/content/62835>.

reglamentuojančių tiesioginius mero rinkimus, ateidavo iš skirtingų partijų¹². Tai, kad šios iniciatyvos nesulaukdavo palaikymo rodo, kad politinis elitas iš tiesų nebuvo suinteresuotas tiesioginiais rinkimais, tačiau ilgą laiką kėlus šį klausimą politikams teko imtis konkrečių veiksmų. 2014 m. birželį priimtos Vietos savivaldos įstatymo ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pataisos, pagal kurias nuo 2015 metų savivaldybių merai pradėti rinkti tiesiogiai, tačiau meras netapo vykdomąja institucija, o liko atstovaujamosios valdžios atstovas, savivaldybės tarybos pirmininkas ir savivaldybės vadovas, kuriam įstatymų leidėjas suteikė „platesnius“ įgaliojimus. Tiesioginiai mero rinkimai simbolizuoja naują savivaldos raidos etapą, kadangi pakeitus mero rinkimų būdą keičiasi jo atskaitingumo principai – nuo šiol jis tampa atsakingas ne tik Tarybai, bet ir bendruomenei. Tačiau neturint savo rankose vykdomosios valdžios galių, atsakomybė lieka ribota, o net ir politiniam lygmenyje meras yra tik vienas iš savivaldybės tarybos narių, kolegialiai priimančių sprendimus.

2022 metais Seimas išsprendė tiesioginių merų rinkimo klausimą. Aiškus visuomenės lūkestis (tam pritarė daugiau negu keturi penktadaliai Lietuvos piliečių) išsaugoti tiesioginius merų rinkimus vertė partijas susitarti tiek dėl Konstitucijos pataisų, tiek dėl savivaldos modelio. Patys į darbo grupę įtraukti politikai teigė, jog tikėjosi gerokai sudėtingesnių diskusijų, bet susitarti įpareigojo visuomenės spaudimas¹³. Naujoji sistema grindžiama Konstitucinio teismo išaiškinimu, pagal kurį Taryba turi vykdyti atstovaujamosios, o meras – vykdomosios valdžios funkcijas. Nuo 2023 m. balandžio 1 d. įsigaliojęs modelis¹⁴ yra artimas klasikiniam mero-tarybos modeliui (stipraus mero) ir pakeitimus rengusios darbo grupės vadovo S. Šedbaro teigimu veikia maždaug trečdalyje ES šalių¹⁵.

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimas¹⁶, kuriuo sustiprintas mero institutas, merui suteiktos teisės ir pareigos, išgrynintos tarybos funkcijos. Pagrindiniai įstatymo pokyčiai turintys įtaką mero institutui:

- savivaldybės meras – savivaldybės vadovas, turintis vietos valdžios ir viešojo administravimo teises ir pareigas, t. y. vykdomoji institucija;
- meras planuoja savivaldybės tarybos veiklą, pirmininkauja tarybos posėdžiams, tačiau neturi balsavimo teisės savivaldybės tarybos posėdžiuose sprendžiamais klausimais. Meras turi veto

¹² Liudas Mažylis ir Vaida Leščauskaitė.

¹³ „Matas Baltrukevičius. Naujas savivaldos modelis revoliucijos neatneš“, Delfi, žiūrėta 2025 m. gegužės 14 d., <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/matas-baltrukevicius-naujas-savivaldos-modelis-revoliucijos-neatnes-90051521>.

¹⁴ „Patvirtintas naujas merų įgaliojimų modelis - Naujienos“, žiūrėta 2025 m. gegužės 15 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=281748.

¹⁵ Jūratė Skėrytė, „S.Šedbaras: Lietuvoje siūlomas merų ir tarybos galių modelis veikia trečdalyje ES“, 15min.lt, žiūrėta 2025 m. gegužės 14 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/s-sedbaras-lietuvoje-siulomas-meru-ir-tarybos-galiu-modelis-veikia-trecdalyje-es-56-1677880>.

¹⁶ „I-533 Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas“, e-seimas, žiūrėta 2025 m. gegužės 14 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.5884?faces-redirect=true>.

teisę tarybos priimtiems sprendimams ir gali juos motyvuotai grąžinti pakartotiniam nagrinėjimui;

- merui pavesta rengti savivaldybės biudžetą, jis atsakingas už biudžeto vykdymą;
- vicemerais ir administracijos direktorius yra politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojai, ne iš tarybos narių. Didėja vicemerų skaičius, tačiau nebelieka administracijos direktoriaus pavaduotojų. Meras skiria administracijos direktorių vienasmeniu sprendimu, o skiriant vicemerą reikia atsiklausti savivaldybės tarybos (net ir nepritarus kandidatūrai, meras vis tiek turi teisę paskirti jį vicemeru savo sprendimu);
- savivaldybės tarybos kolegija keičiama į savivaldybės kolegiją, į ją įtraukiami meras, vicemerais, administracijos direktorius, savivaldybės tarybos komitetų pirmininkai, Etikos komisijos ir Antikorupcijos komisijų pirmininkai, opozicijos lyderis. Kolegijos posėdžiams pirmininkauja meras.

Taip pat, pakeitus Lietuvos Respublikos rinkimų kodeksą, apribotas mero kadencijų skaičius - iki trijų kadencijų iš eilės.

2. Atstovaujamoji ir vykdomoji valdžia

2.1. Valdžių atskyrimo principas

Vienas svarbiausių demokratinės ir teisinės valstybės veikimo pagrindų yra valdžių padalijimo (valdžių atskyrimo) principas. Pasak teisininko Egidijaus Jarašiūno, valdžių padalijimo principas taip pat yra pamatinis ir kertinis konstitucionalizmo elementas¹⁷. Remiantis valdžių padalijimo principu, valdžia skirstoma į tris savarankiškas ir nepriklausomas šakas – leidžiamąją (atstovaujamąją), vykdomąją ir teisminę¹⁸. Literatūroje išskiriami keli valdžių padalijimo principo raidos etapai. Pirmasis etapas siejamas su anglų filosofu ir politiniu veikėju Džonu Loku, kuris buvo valdžių atskyrimo principo idėjos pradininkas ir atradėjas, Antrasis etapas siejamas su prancūzų mąstytoju Šarliu Luji Monteskjė, kuris savo veikale „Apie įstatymų dvasią“ išplėtojo ir sistemingai pagrindinė valdžių atskyrimo principą. Monteskjė patobulintas ir išplėtotas valdžių atskyrimo principas yra aktualiausias šių dienų demokratijose¹⁹. Trečiasis etapas sietinas su Jungtinėse Amerikos Valstijose sukurta „stabdžių ir atsvarų“ teorija, o ketvirtasis su revizionizmu²⁰.

Š. L. Monteskjė išskyrė tris valdžios šakas – leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę. Kita vertus, Dž. Lokas savo veikale „Du traktatai apie vyriausybę“ valdžias siūlė atskirti į leidžiamąją, vykdomąją ir sąjunginę (federaciją)²¹. Nors Dž. Lokas pasiūlytas valdžių atskyrimo modelis stipriai skyrėsi nuo ankstesnių sampratų, visgi Monteskjė supratimu jame trūko teisminės valdžios išskyrimo kaip savarankiškos valdžios šakos. Monteskjė aiškindamas, kodėl svarbu atskirti valdžias teigė, kad leidžiamosios ir vykdomosios valdžių sutelkimas vieno asmens ar asmenų grupės (institucijos) rankose negali būti siejamas su laisve, kadangi kiekvienas valdžią turintis žmogus yra linkęs piktnaudžiauti, todėl monarchas arba senatas bus linkęs priimti tironiškus įstatymus²². Ir iš kitos pusės, jis teigė, jog nėra laisvės, jei teisminė valdžia nėra atskirta nuo leidžiamosios ir vykdomosios valdžių²³.

Tačiau valdžių atskyrimo principas grindžiamas ne tik instituciniu atskyrimu ir savarankiškumu. Literatūroje teigiama, kad atskyrimas yra tik vienas iš trijų sudėtinių elementų. Be valdžių atskyrimo elemento yra svarbus valdžių pusiausvyros („stabdžių ir atsvaros“) ir valdžių

¹⁷ Egidijus Jarašiūnas, „IV. Valdžių padalijimo principas: samprata ir keletas interpretavimo problemų konstitucinėje jurisprudencijoje“, kn./in *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007), 135.

¹⁸ Charles de Secondat, Baron de Montesquieu, *The Spirit of Laws* (Kanada: Batoche Books, 2001), 173.

¹⁹ Gediminas Mesonis, „Valdžių padalijimo teorija ir jos įgyvendinimo modeliai: kriterijų kokybės problema“ *Jurisprudencija*, 61 No. 53 (2004), 16.

²⁰ Gediminas Mesonis, „Valdžių padalijimo teorija ir jos įgyvendinimo modeliai: kriterijų kokybės problema“ *Jurisprudencija*, 61 No. 53 (2004), 16.

²¹ Gediminas Mesonis, 9.

²² Charles de Secondat, Baron de Montesquieu, *The Spirit of Laws* (Kanada: Batoche Books, 2001), 173.

²³ Charles de Secondat, Baron de Montesquieu, *The Spirit of Laws* (Kanada: Batoche Books, 2001), 173.

sąveikos aspektai²⁴. Valdžių pusiausvyrą išreiškia per „stabdžių ir atsvarų“ sistemą arba tarpusavio kontrolę. Pagal ją kiekviena valdžios šaka veikia savarankiškai, bet kartu riboja ir kontroliuoja kitas, taip užtikrindama pusiausvyrą ir apsaugodama nuo valdžios koncentracijos bei piktnaudžiavimo²⁵. Savo ruožtu, valdžių sąveika padeda užtikrinti bendradarbiavimo sistemą, kadangi sprendimų priėmimas reikalauja skirtingų valdžios šakų įsitraukimo²⁶.

Valdžių atskyrimo principas yra taikomas daugelyje šiuolaikinių demokratinių valstybių, tačiau bene aiškiausiai ir nuosekliausiai jis įgyvendintas Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur įstatymų leidžiamoji valdžia priklauso Kongresui, vykdomoji – Prezidentui, o teisminė – Aukščiausiajam Teismui. Lietuvoje šis principas įtvirtintas 1992 metų Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. 5 straipsnio pirmoje dalyje teigiama: „Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas.²⁷ Pagal tai leidžiamoji valdžia priklauso Seimui, vykdomoji – Vyriausybei ir Prezidentui, o teisminė – teismams.

Atitinkamai valdžių atskyrimo principas įgyvendinimas ir vietos savivaldos lygmeniu. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose už įstatymų leidybą atsakingi du rūmai – valstijos senatas ir atstovų rūmai, vykdomąją – gubernatorius, o teisminę – valstijų keturių pakopų teismai. Lietuvoje vietos savivaldos lygmeniu valdžių atskyrimo principą nustato Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 10 dalis, pagal kurią: savivaldybės atstovaujamoji institucija yra savivaldybės taryba, o vykdomoji – savivaldybės meras.²⁸

2.2. Atstovaujamoji institucija vietos savivaldoje

Atstovaujamoji valdžia yra demokratinės politinės sistemos pagrindas, kurioje piliečiais rinkdami atstovus perduoda savo suverenias galias, o pastarieji priima sprendimus. Atstovaujamoji valdžia sietina su įstatymų leidžiamąją valdžia, kadangi šiuolaikinėse demokratijose abiejų atvejų šios valdžios yra atsakingos už įstatymų leidybą ir vykdomosios valdžios priežiūrą. Nors Dž. Loko teigimu, įstatymų leidžiamoji valdžia turi kurti ir priimti įstatymus, tačiau Š. L. Monteskjė šią funkciją

²⁴ Egidijus Jarašiūnas, „IV. Valdžių padalijimo principas: samprata ir keletas interpretavimo problemų konstitucinėje jurisprudencijoje“, kn./in *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007), 137.

²⁵ Egidijus Jarašiūnas, „IV. Valdžių padalijimo principas: samprata ir keletas interpretavimo problemų konstitucinėje jurisprudencijoje“, kn./in *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007), 138.

²⁶ Egidijus Jarašiūnas, „IV. Valdžių padalijimo principas: samprata ir keletas interpretavimo problemų konstitucinėje jurisprudencijoje“, kn./in *Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007), 155.

²⁷ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, e-seimas, žiūrėta 2025 gegužės 6 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1890/asr>.

²⁸ „Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas“, e-seimas, žiūrėta 2025 gegužės 6 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/asr>.

papildė kitų valdžių kontrolės aspektu²⁹. Todėl šiandien įstatymų leidžiamoji (atstovaujamoji) valdžia suprantama ne tik kaip teisėkūros institucija, bet ir kaip svarbus vykdomosios bei teisminės valdžių priežiūros mechanizmas.

Lietuvoje nacionaliniu mastu įstatymų leidžiamoji institucija yra Seimas, kurios atstovus renka Lietuvos Respublikos piliečiai. Vietos savivaldos lygmeniu atstovaujamoji valdžia priklauso savivaldybės tarybai, kurią renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai. Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsniu savivaldybių taryboms laiduojama savivaldos teisė, tarybos nariais renkami Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remiantis visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise³⁰.

Savivaldybės taryba suprantama kaip vietos bendruomenės (teritoriniu pagrindu) atstovybė, jos narių skaičius priklauso nuo administracinio vieneto (savivaldybės) gyventojų skaičiaus ir yra nustatytas Rinkimų kodekso 2 straipsnio 4 dalyje³¹. Savivaldybės taryba savo įgaliojimus įgyvendina priimdama sprendimus (teisės aktus) kolegialiai tarybos posėdžiuose, priimti sprendimai (neviršijantys jos kompetencijos) yra privalomi savivaldybės administracijai, visiems savivaldybėje veikiantiems juridiniams asmenims ir gyventojams.

Savivaldybės taryba kaip vietos valdžios teisės ir pareigas turinti ir jas vykdanči institucija priima visus svarbiausius sprendimus, susijusius su tos savivaldybės bendruomenės viešaisiais reikalais, viešųjų paslaugų teikimo reglamentavimu, savivaldybės bendruomenės turto naudojimu, valdymu ir disponavimu, su vietos savivaldybės teritorijos socialinės, ekonominės ir aplinkosauginės raidos planavimu ir kt.

2.3. Vykdomoji institucija vietos savivaldoje

Dž. Loko valdžių atskyrimo sampratoje vykdomoji valdžia priklauso vyriausybei ir yra atsakinga už įstatymų įgyvendinimą. Vis dėlto anglų filosofas vykdomajai valdžiai taip pat priskyrė teismų sistemą, todėl jo požiūris nėra visiškai tinkamas vertinant šiuolaikinę vykdomosios valdžios apibrėžimą. Tuo tarpu Š. L. Monteskjė modelyje teisminė valdžia aiškiai atskirta nuo vykdomosios, ir toks skirstymas geriau atitinka dabartinį valdžių padalijimo principą demokratinėse valstybėse³². Todėl vykdomoji valdžia yra atsakinga už įstatymų įgyvendinimą, vykdanč valstybės politiką.

²⁹ Gediminas Mesonis, „Valdžių padalijimo teorija ir jos įgyvendinimo modeliai: kriterijų kokybės problema“ *Jurisprudencija*, 61 No. 53 (2004), 9.

³⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, e-seimas, žiūrėta 2025 gegužės 6 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1890/asr>.

³¹ „Lietuvos Respublikos Rinkimų kodeksas“, e-seimas, žiūrėta 2025 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/44e06821075711edbf9c72e552dd5bd/asr>.

³² Gediminas Mesonis, „Valdžių padalijimo teorija ir jos įgyvendinimo modeliai: kriterijų kokybės problema“ *Jurisprudencija*, 61 No. 53 (2004), 9.

Lietuvoje nacionaliniu mastu vykdomosios valdžios funkcijos priklauso Lietuvos Respublikos Vyriausybei (atsakinga už įstatymų vykdymą, ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą, biudžeto rengimą ir kt.³³) ir Lietuvos Respublikos Prezidentui (vykdo vykdomosios valdžios funkcijas užsienio politikos, nacionalinio saugumo ir krašto apsaugos srityse).

Vietos savivaldoje vykdomoji institucija yra savivaldybės meras, turintis savivaldybės valdžios ir viešojo administravimo įgaliojimus. Pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 27 straipsnį, meras yra atskaitingas savivaldybės tarybai ir savivaldybės bendruomenei už savo ir savivaldybės veiklą, įgaliojimams vykdyti gali pasitelkti administraciją³⁴. Vadovaujantis konstituciniu reguliavimu (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnis) savivaldybių merais (Lietuvos Respublikos piliečius) ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu³⁵.

Pakeitus Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą, meras vykdomosios institucijos statusą perėmė iš savivaldybės administracijos direktoriaus, kartu ir didžiąją dalį jo turėtų įgaliojimų. Administracijos direktorius liko mero politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu skiriamas biudžetinės įstaigos (savivaldybės administracijos) vadovas, tiesiogiai ir asmeniškai atsakingas merui. Savo ruožtu savivaldybės administracija organizuoja ir kontroliuoja savivaldybės institucijų sprendimų įgyvendinimą arba pati juos įgyvendina, administruoja viešųjų paslaugų teikimą, padeda merui vykdyti jam suteiktus įgaliojimus³⁶.

2.4. Valdžios atskyrimas ir padalijimas vietos savivaldoje

Remiantis politinės valdžios atskyrimo ir valdžios padalijimo principu, savivaldybės politinė valdžia turi būti griežtai atskirta ir padalyta tarp atstovaujamosios bei vykdomosios valdžios. Iki 2003 Lietuvoje taikytame modelyje griežto padalijimo tarp savivaldybės atstovaujamosios ir vykdomosios valdžių nebuvo, situacija pasikeitė 2003 m. vasario 25 d. įsigaliojus Konstitucinio Teismo sprendimui, iki tol veikusį modelį pakeitus atitinkančiu Lietuvos Respublikos Konstituciją. Tuomet įvyko esminis valdžios galių persiskirstymas savivaldybėse, įstatymu įvesta nauja – vienasmenė vykdomosios valdžios institucija – savivaldybės administracijos direktorius, o meras neteko vykdomųjų įgaliojimų ir įvardijamas kaip savivaldybės vadovas ir tarybos pirmininkas bei narys, t. y. savivaldybės atstovaujamosios valdžios institucija³⁷. Tuomet savivaldybės administracijos

³³ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“.

³⁴ „I-533 Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas“.

³⁵ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“.

³⁶ „Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas“.

³⁷ Liudas Mažylis ir Ingrida Dranginytė, „Administracijos direktorius kaip savivaldybės vykdomosios valdžios institucija Lietuvoje“, *Tiltai*, 2005, 39–46, <https://www.lituanistika.lt/content/900>.

direktorius perėmė daugelį funkcijų iš buvusio savivaldybės administratoriaus, taip pat mero ir valdybos, bei tapo institucija, kurioje sutelktos iš esmės visos vykdomosios valdžios galios. Dabar iš dalies vyksta atvirkštinis procesas, meras tampa vykdomąja institucija, dabar jau perimdamas dalį administracijos direktoriaus funkcijų, tačiau atstovaujamosios ir vykdomosios valdžių atskyrimo principas išlaikomas.

Galiojant ankstesnės redakcijos Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymui, net ir tiesiogiai išrinkti merai – savivaldybių vadovai, iš tiesų neturėjo vykdomųjų galių ir buvo atstovaujamosios valdžios atstovai, priimančys kolegialius sprendimus savivaldybės taryboje. Didesnį autoritetą ir įtaką turintys merai tikėtina ir anksčiau turėjo įtakos vykdomosios valdžios – administracijos sprendimams ir procesams, nors formaliai netgi administracijos vadovui nurodymus galėjo duoti tik tarybos sprendimų pagrindu. Todėl pasikeitus teisiniam reglamentavimui aktualu įvertinti ar (ir kiek?) iš tiesų pasikeitė politinis jėgų balansas tarp atstovaujamosios ir vykdomosios valdžios.

„Bandėme sudėlioti santykį tarp konstitucinių institucijų – tarybos ir mero – taip, kad būtų daugiau taikos ir mažiau konfliktų. O ar dabar pagal šį modelį konfliktų išvengsim, niekas negali pasakyti, nes yra nauja sistema“ – teigė S. Šedbaras³⁸.

Kadangi meras tampa vykdomosios valdžios atstovu, bei padaugėja jam priskirtų funkcijų, tikėtina jam prireiks ir daugiau vadybinių ar viešojo administravimo kompetencijų. Politinio (asmeninio) pasitikėjimo mero komanda turėtų padėti šiais klausimais, tuo labiau, kad merai galės juos pasiskirti patys, o pasirinkimo, bent jau teoriškai, neturėtų riboti politinė priklausomybė.

Klaipėdos universiteto dėstytojos G. Burbulytės-Tsiskarishvili teigimu, meras vis tiek išlieka savivaldybę reprezentuojančiu asmeniu, vadinasi, reikės ir iškaltos, gebėjimo bendrauti ir panašiai. Tad, nepaisant to, kad valdžių hierarchijoje naujai išrinkti merai ir krenta vienu laipteliu žemiau, tačiau jų funkcijos bus gerokai platesnės.³⁹

„Žiūrint iš visuomenės lūkesčių atitikimo aspekto, tai manau, kad meras pasidarė labiau toks, kokį patys rinkėjai įsivaizduoja. <...> Ar tai pridės savivaldos funkcionavimui stabilumo, aš nesu tikras“, – pripažįsta Vytauto Didžiojo universiteto docentas Ignas Kalpokas.⁴⁰

³⁸ „Žymūs pokyčiai savivaldoje: Seime stumiasi naujas merų ir tarybų galių modelis“, 15min.lt, žiūrėta 2025 m. balandžio 23 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/zymus-pokyciai-savivaldoje-seime-stumiasi-naujas-meru-ir-tarybu-galiu-modelis-56-1677386>.

³⁹ „Būsimos merų galios: daug kalbama, mažai težinoma“, 2023 m. vasario 5 d., <https://ve.lt/aktualijos/lietuva/busimos-meru-galios-daug-kalbama-mazai-tezinoma>.

⁴⁰ Aistė Valiauskaitė, „Naujai išrinkti merai turės daugiau galių – ką tai reiškia?“, lrt.lt, 2023 m. kovo 6 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1930312/naujai-isrinkti-merai-tures-daugiau-galiu-ka-tai-reiskia>.

Pareigas einantys ir buvę merai situaciją vertina nevienareikšmiškai. A. Zuoko teigimu, merai įgis gerokai per daug galių, galės neatsižvelgti į savivaldybės tarybą⁴¹. Jo manymu, tarybų, kaip atstovaujamosios valdžios, galios susilpnės, žmonės nematys prasmės jose būti. Jonavos meras ir Lietuvos savivaldybių asociacijos prezidentas M. Sinkevičius sutinka, kad meras turėtų būti stipresnė politinė figūra, tačiau, jo teigimu, dalis merų situaciją kaip tik vertina priešingai, kadangi meras nebebus tarybos nariu, vadinasi tiesiogiai nedalyvaus priimant sprendimus (nors ir vadovaus tarybos posėdžiams).

„Trūksta daug poįstatyminių aktų. Jei merui pereina ir direktoriaus, ir buvusios mero funkcijos, tai nusimato darbas kiaurą parą – nebus kada net iš savivaldybės išvažiuoti. Turės būti numatytas funkcijų pasidalinimas, aiškos ribos“, – teigė A. Černeckis, iš principo į laukiančius darbus žiūrintis optimistiškai⁴². Dėl potencialiai didėjančio darbo krūvio Širvintų merė Ž. Pinskuvienė savo dabartinę poziciją labiau prilygina ne merės, o administracijos direktorės. „Tai realiai mero darbas bus palenkta galva prie kompiuterio ir daugiau nieko“, – sakė Ž. Pinskuvienė⁴³. O Šiaulių mero A. Visocko teigimu, tai netgi nėra įmanoma fiziškai ir tikrai turės būti keičiama⁴⁴.

Klausimas, kiek šie nuogastavimai turi realaus pagrindo, o kiek paprasčiausiai yra bandoma manipuluoti situacija. Merams perleista tik dalis administracijos direktorių funkcijų, o pastarieji juk su šiuo darbo krūviu susitvarkė. Galbūt tikroji nepasitenkinimo priežastis yra ne suteiktos papildomos funkcijos ir galios, o atsakomybė? „Ir aš suprantu natūraliai kai kuriuos merus, kurie nenori turėti parašo teisės, jie nori turėti neformalią politinę atsakomybę. Kai pavedi administracijos direktoriui kažką padaryti ir parašą ant kontroversiškų klausimų deda būtent jis“, – kalbėjo konservatorius A. Vyšniauskas.⁴⁵

⁴¹ Modesta Gaučaitė-Znutienė, „Stiprėjančias merų galias vertina skirtingai: vieni giria ir pabrėžia asmeninės atsakomybės didėjimą, kiti kalba apie „karaliukus“, lrt.lt, 2022 m. birželio 30 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1730396/stiprejancias-meru-galias-vertina-skirtingai-vieni-giria-ir-pabrezia-asmenines-atsakomybes-didejima-kiti-kalba-apie-karaliukus>.

⁴² Sima Kazarian, „Išrinktiems Merams – Darbas Kiaurą Parą“, lsveikata.lt, žiūrėta 2025 m. kovo 23 d., <https://lsveikata.lt/aktualijos/isrinktiems-merams-darbas-kiaura-para-15626>.

⁴³ „Perrinkti merai vietoje džiaugsmo netveria pykčiu: visus planus jaukia nauja tvarka“, Delfi, žiūrėta 2025 m. kovo 23 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/perrinkti-merai-vietoje-dziaugsmo-netveria-pykciu-visus-planus-jaukia-nauja-tvarka-92748605>.

⁴⁴ „Merai pakraupę dėl naujų įgaliojimų: „Tai yra tikrai nejuokinga“, tv3.lt, žiūrėta 2025 m. balandžio 5 d., <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/merai-pakraupe-del-nauju-igaliojimu-tai-yra-tikrai-nejuokinga-n1223966>.

⁴⁵ „Perrinkti merai vietoje džiaugsmo netveria pykčiu: visus planus jaukia nauja tvarka“, Delfi, žiūrėta 2025 m. balandžio 5 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/perrinkti-merai-vietoje-dziaugsmo-netveria-pykciu-visus-planus-jaukia-nauja-tvarka-92748605>.

2.5. Vykdomosios valdžios depolitizavimo galimybė

Nors politizavimo sąvoka turi kitą reikšmę suponuojančią sprendimų priėmimą ne kompetencijos, bet politiškumo pagrindu, šiuo atveju depolitizavimą suprantame kaip galimybę į politinio pasitikėjimo postus skirti asmenis, tiesiogiai nedalyvaujančius vietos politikoje.

Pasikeitus Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymui, tiesiogiai išrinkti savivaldybių merai ne tik įgijo daugiau vykdomosios valdžios galios, tačiau ir galimybes savarankiškai sudaryti savo komandas iš politinio (asmeninio) pasitikėjimo tarnautojų. Įstatymiškai suteiktos galimybės mero komandą formuoti iš aktyviai politikoje nedalyvaujančių asmenų, prioretizuojant vadybinius, profesinius gebėjimus, o ne politinę priklausomybę.

Alytaus meras N. Cesiulis teigiamai vertina mero galių stiprinimą ir galimybes pasirinkti savo komandą, tiek administracijos direktorių, tiek ir vicemerus, kuriais galės būti ne tik tarybos nariai, bet ir bendruomenės atstovai. „Anksčiau būdavo, kad išrinktam merui taryba administracijos direktorių parinkdavo visiškai ne tokį arba ne tokios kompetencijos, kokios norėjo meras“, – sakė N. Cesiulis⁴⁶.

Administracijos direktoriai, kurie anksčiau buvo skiriami ir atleidžiami tarybos (mero teikimu), nuo šiol skiriami asmeniniu mero potvarkiu, todėl ir kandidatūrų derinti su politiniais partneriais nebereikia. Dar svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad dalis administracijos direktoriaus buvusių funkcijų nuo šiol yra mero, kaip vykdomosios valdžios instituto, atsakomybėje.

Iššūkių nebijantis teigė ir naujai išrinktas Vilniaus rajono meras R. Duchnevič, beje, neturintis politinės daugumos taryboje. „Suprantu, kad nėra paprasta. Merui tenka daug biurokratinio darbo. Gelbsti funkcijų pasidalinimas su vicemeru, administracijos direktoriumi. Svarbu politinė komanda, bet ne aš vienas naujas meras, visa Lietuva dirbs pagal naują įstatymą, susitvarkysime“, – optimizmo nestokojo R. Duchnevič.⁴⁷

Vicemerų pareigos tapo nesuderinamos su tarybos narių pareigomis, tad merams atsirado dar viena galimybė formuoti asmeninio politinio pasitikėjimo komandą neapsiribojant išrinktais tarybų nariais, kaip buvo iki šiol, be to, buvo padidintas vicemerų pareigybių skaičius. Tai pat net nėra būtinas savivaldybės tarybos pritarimas kandidatūroms, du kartus nepatvirtinus, meras gali vicemerą paskirti vienasmeniškai. „Vėlgi – keistenybė, žiūrėsim, kaip prigis. <...> Vykdavo iki šiol reikalai

⁴⁶ Modesta Gaučaitė-Znutienė, „Stiprėjančias merų galias vertina skirtingai: vieni giria ir pabrėžia asmeninės atsakomybės didėjimą, kiti kalba apie „karaliukus“, lrt.lt, 2022 m. birželio 30 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1730396/stiprejancias-meru-galias-vertina-sirtingai-vieni-giria-ir-pabrezia-asmenines-atsakomybes-didejima-kiti-kalba-apie-karaliukus>.

⁴⁷ Sima Kazarian, „Išrinktiems Merams – Darbas Kiaurą Parą“, lsveikata.lt, žiūrėta 2025 m. kovo 23 d., <https://lsveikata.lt/aktualijos/isrinktiems-merams-darbas-kiaura-para-15626>.

taip, kad taryboje suformuojama partijų koalicija ir vicemerai – atitinkamų partijų nariai“, – dėsto S. Spurga.⁴⁸

Ar vicemerų pozicijos vis dar išlieka politinių koalicijų sudarymo įrankiu vertinsime tyrimo metu, tačiau dalis merų iš anksto nuvertina naują vicemerų statusą, kurie nebūdami renkami pareigūnai iš tiesų net negalės pavaduoti mero. Šiaulių miesto mero A. Visocko manymu pagal naują įstatymą ši pareigybė susilpninta, tad vicemerai turės itin mažai galių ir veiklos, o jų funkcijas pavadino „tarsi apie nieką“⁴⁹. Tuo tarpu Lietuvos savivaldybių asociacijos teigimu, savivaldai su vicemero funkcijomis kaip tik duodamas savarankiškumas, nes būtent meras gali nuspręsti, kokias sritis bei funkcijas jiems deleguoti.

Hipotezės:

H1. Merui tapus vykdomąja institucija buvo įgyvendinta valdžių atskyrimo nuostata ir nebeliko būtinybės formuoti daugumą taryboje, o merui suteikta veto teisė yra pakankamas apsaugos mechanizmas.

H2. Nors administracijos direktorių ir vicemerus meras gali paskirti savo sprendimu, šie postai vis dar naudojami kaip politinės koalicijos formavimo įrankiai, o ne kaip mero politinio (asmeninio) pasitikėjimo komanda.

H3. Nepaisant atsiradusių galimybių į politinio (asmeninio) pasitikėjimo postus skirti asmenis tiesiogiai nedalyvaujančius politikoje, prioritetas ir toliau teikiamas politiškai priklausomiems asmenims, dažnai jau išrinktiems į savivaldybės tarybas.

⁴⁸ Aistė Valiauskaitė, „Naujai išrinkti merai turės daugiau galių – ką tai reiškia?“, lrt.lt, 2023 m. kovo 6 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1930312/naujai-isrinkti-merai-tures-daugiau-galiu-ka-tai-reiskia>.

⁴⁹ Jurgita Andriejauskaitė Pryšmantas Valdas, „Pasikeitus savivaldos įstatymui, merams kyla klausimų apie vicemero pareigybes: jos apie nieką“, lrt.lt, 2023 m. kovo 25 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1946851/pasikeitus-savivaldos-istatymui-merams-kyla-klausimu-apie-vicemero-pareigybes-jos-apie-nieka>.

3. Tyrimo metodologija

3.1. Tyrimo imtis

Nesant galimybės įvertinti visos kadencijos rezultatų, tyrime vertinami tik pirminiai merų komandų formavimo ypatumai, atsižvelgiant į naujas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo nuostatas – savivaldybės administracijos direktorių paskyrimas, vicemerų kandidatūrų teikimas ir tvirtinimas tarybose, koalicijų formavimo nuostatos. Nors yra siekiama įvertinti nuo šios kadencijos įsigaliojusius pokyčius, situacija savivaldybėse nėra tiesiogiai lyginama su praėjusia kadencija – pagal nutylėjimą vertinama, kad prieš pakeičiant įstatymą komandų formavimui meras ir neturėjo įtakos (tvirtino taryba) ir pirminis tikslas buvo daugumos formavimas (meras buvo ir tarybos narys).

Situacija savivaldybėse yra vertinama ir lyginama grupuojant jas pagal du požymius:

- ar savivaldos rinkimuose buvo perrinktas tas pats meras, ar buvo išrinktas naujas. Tokiu būdu kontroliuojant kintamuosius galima įvertinti, ar keičiasi politinė elgsena tų pačių tiesiogiai išrinktų politikų, tik pasikeitus jų veiklą reglamentuojantiems teisės aktams.
- savivaldybės, kuriose buvo perrinkti merai papildomai grupuojamos į turinčias daugumą (kai rinkėjai mero atstovaujamai politinei jėgai patikėjo daugiau nei pusę mandatų) ir tas kurioms siekiant užsitikrinti daugumą būtinas koalicijos formavimas.

Kadangi tyrimas buvo atliekamas 2024-2025 m., dėl politinių ciklų atsirado galimybė įvertinti ir pokyčius po 2024 m. rinkimų į Lietuvos Respublikos Seimą, kuriuose dalyvavo ir dalis savivaldos politikų. Vietoje į Seimą išrinktų (ar dėl kitų priežasčių pasitraukusių) savivaldybių vicemerų ar administracijos vadovų buvo paskirti nauji asmenys, tad šiame kontekste jau galima identifikuoti ir merų „antrąjį“ pasirinkimą bei eliminuoti faktorių, kad skiriant asmenis iškart po rinkimų buvo „iš inercijos“ vadovaujamasi ankstesniais principais, iki galo nesuprantant naujų įstatymo suteiktų galimybių.

3.2. Tyrimo metodai

Pirminiam visų savivaldybių įvertinimui naudojamas aprašomosios statistikos metodas, operacionalizuojant, analizuojant rinkimų ir politinių komandų formavimo statistiką bei apibendrinant rezultatus. Analizuojami faktoriai nuo kurių gali priklausyti politinių komandų formavimo principai (meras perrinktas ar išrinktas naujai, turima atstovaujamos politinės jėgos dauguma ar tam reikia formuoti koaliciją), vertinama politinė paskirtų asmenų politinė priklausomybė (priklauso mero atstovaujamai politinei jėgai, koalicijos partneriams ar yra nepriklausomas), jų aktyvus dalyvavimas politikoje (dalyvavimas rinkimuose ir mandato atsisakymas dėl nesuderinamų

pareigų), administracijos direktorių paskyrimo atveju – jų patirtis (ar ėjo šias pareigas ankstesnėse kadencijose). Oficialūs rinkimų duomenys, kandidatai, jų priklausymas politinėms jėgoms ir rezultatai imami iš oficialios Vyriausiosios rinkimų komisijos svetainės⁵⁰. Politiniai postai bei į juos deleguoti asmenys identifikuojami remiantis oficialiose savivaldybių internetinėse svetainėse pateikiama informacija.

Lyginamosios analizės metodu tarpusavyje lyginamos savivaldybės, kuriose pasirinkti politiškai neutralūs administracijos direktoriai. Taip pat lyginamos tos savivaldybės, kuriose buvo pasirinkti vicemerais ne iš išrinktų tarybos narių. Šios analizės atliekamos siekiant įvertinti kiek yra išnaudojamos naujos Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme numatytos galimybės ir nuo ko tai priklauso.

Galutiniam vertinimui buvo atrinktos savivaldybės (16), kuriose perrinkti merai, nei praėjusioje, nei šioje kadencijoje neturintys daugumos sudarytos tik iš savo atstovaujamos politinės jėgos. Atlikus turinio analizę buvo palygintos ir išanalizuotos tiriamų savivaldybių koalicijos sutartys. Situacija savivaldybėse vertinama remiantis viešai prieinama informacija, su dalies savivaldybių merais (8) buvo atlikti pusiau struktūruoti interviu (vidutinė vieno interviu trukmė – 40-50 min.). Atkreiptinas dėmesys, kad pusė interviu buvo atlikti tyrimo pradžioje, dar iki pagrindinių įstatymo korekcijų, likusieji jau 2025 m. todėl ir situaciją merai vertino šiek tiek kitame kontekste.

Interviu metu merams buvo pristatyta pirminė kiekybinė savivaldybių analizė, atskleidžiant bendrą politinių komandų formavimo statistiką ir buvo siekiama sužinoti tiek bendrą įvykusių pokyčių vertinimą, tiek ir atsakymus į tikslinius klausimus, aktualius tyrimui:

- Ar dėl suteiktų vykdomosios institucijos galių meras gali sklandžiai dirbti neformuojant politinės daugumos taryboje? Ar tikslinga ir kokiais atvejais naudotina veto teisė?
- Ar politiniai postai yra asmeninio pasitikėjimo, ar labiau koalicijos formavimo instrumentas? Kokie asmenų pasirinkimo kriterijai?
- Administracijos vadovo pasirinkimas – svarbiau patirtis ar kompetencijos? Darbų „pasidalijimo“ galimybės?

Nors buvo daromi interviu garso įrašai, tačiau dėl politinių asmenų diskretiškumo jie nėra transkribuojami ir tyrime pateikiama tik interviu apibendrinanti informacija. Su informantais buvo pasirašytos informuoto sutikimo formos.

⁵⁰ „2023 m. kovo 5 d. savivaldybių tarybų ir merų rinkimai (I turas)“, Lietuvos respublikos vyriausioji rinkimų komisija, žiūrėta 2025 m. kovo 27 d., <https://www.vrk.lt/savivaldybiu-tarybu-ir-meru-2023/rezultatai?srcUrl=/rinkimai/1304/1/1922/rezultatai/lt/rezultataiSavTarNariaiMeraiSavivaldybese.html>.

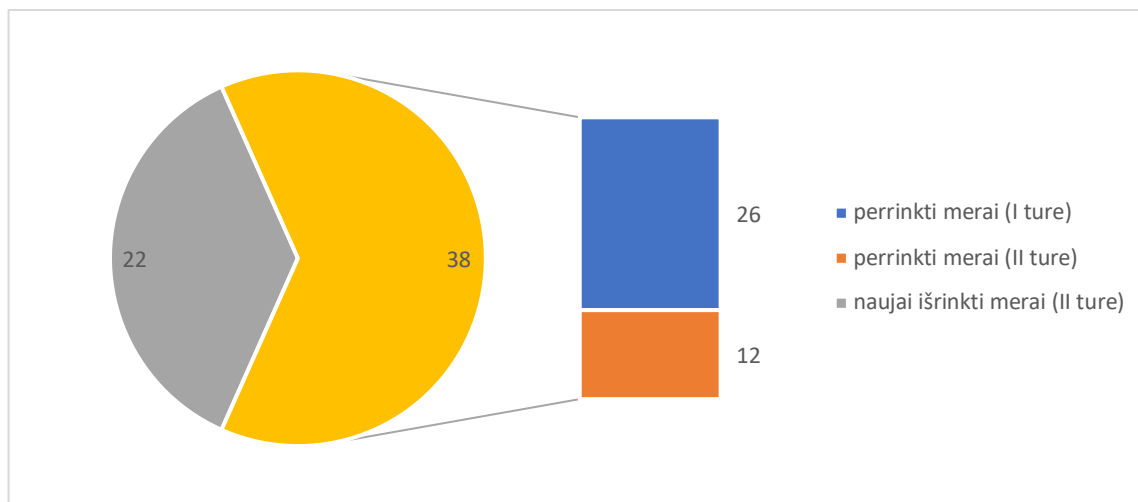
3.3. Tyrime naudojamos sąvokos ir vertinimo kriterijai

- Perrinkti merai – merai, kurie dalyvavo rinkimuose ir buvo išrinkti jau eidami mero pareigas, t. y. buvo tiesiogiai išrinkti ir praėjusioje kadencijoje (įskaitant ir tuos atvejus kai vyko pakartotiniai merų rinkimai jau kadencijos eigoje).
- Naujai išrinkti merai – merai, kurie praėjusioje kadencijoje neužėmė mero pareigų, net jeigu mero pareigas ėjo ankstesnėse kadencijose.
- Politinė jėga – politinė partija ar politinis rinkimų komitetas, dalyvavę savivaldos rinkimuose.
- Politinė priklausomybė – vertinama, ar asmuo priklauso politinei partijai ar komitetui, arba yra susijęs su politine jėga kitais ryšiais (pvz. rinkiminės kampanijos aukotojas). Ne visuomet iš viešai prieinamos informacijos įmanoma nustatyti asmens politinę priklausomybę, todėl išlieka paklaidos tikimybė.
- Politinė dauguma – politinė jėga ar politinių jėgų grupė apjungianti daugiau negu pusę savivaldybės tarybos narių.
- Koalicija – politinių jėgų grupė siekianti daugumos taryboje formavimo koalicinės sutarties pagrindu.
- Pareigų suderinamumas – vertinama, ar asmuo dalyvavo savivaldos rinkimuose ir ar buvo išrinktas į savivaldybės tarybą, t. y. turėjo atsisakyti tarybos nario mandato dėl nesuderinamų pareigų.
- Profesionalumas – vertinama asmens patirtis savivaldoje, administracijos direktoriaus atveju atskirai išskiriami asmenys praėjusioje kadencijoje ėję administracijos direktoriaus ar direktoriaus pavaduotojo pareigas ne tik dėl tiesioginės vykdomosios valdžios patirties, tačiau ir dėl to, kad pagal ankstesnę Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo redakciją šios pareigos buvo politinio pasitikėjimo ir asmenys buvo skiriami savivaldybės tarybos sprendimu.

4. Pokyčių analizė

4.1. Rinkimų ir koalicijų formavimo rezultatai

2023 metų savivaldos rinkimuose perrinkti buvo trisdešimt aštuonių savivaldybių merai. Iš jų net dvidešimt šeši buvo išrinkti pirmame ture, daugeliu atveju su triuškinančia balsų dauguma, o net ir tais atvejais kai buvo surenkama „tik“ 50-60 proc. rinkėjų balsų, atotrūkis nuo artimiausio kandidato siekė 20-30 procentinių punktų. Tuo tarpu visi naujai išrinkti merai rinkimus laimėjo tik antrame ture.

1 paveikslas. Merų rinkimų rezultatai, 2023 m.

Akivaizdu, kad tiesioginiai merų rinkimai pateisino gyventojų lūkesčius, o atsižvelgiant į tai, kad dalyje savivaldybių pareigas einantys merai nebekandidavo sekančiai kadencijai, perrinktų merų (vertinant rinkėjų pasitikėjimą) galėjo būti ir daugiau. Be to net dvidešimt vienas meras buvo perrinktas jau trečiai kadencijai (vertinant tik tiesioginius merų rinkimus).

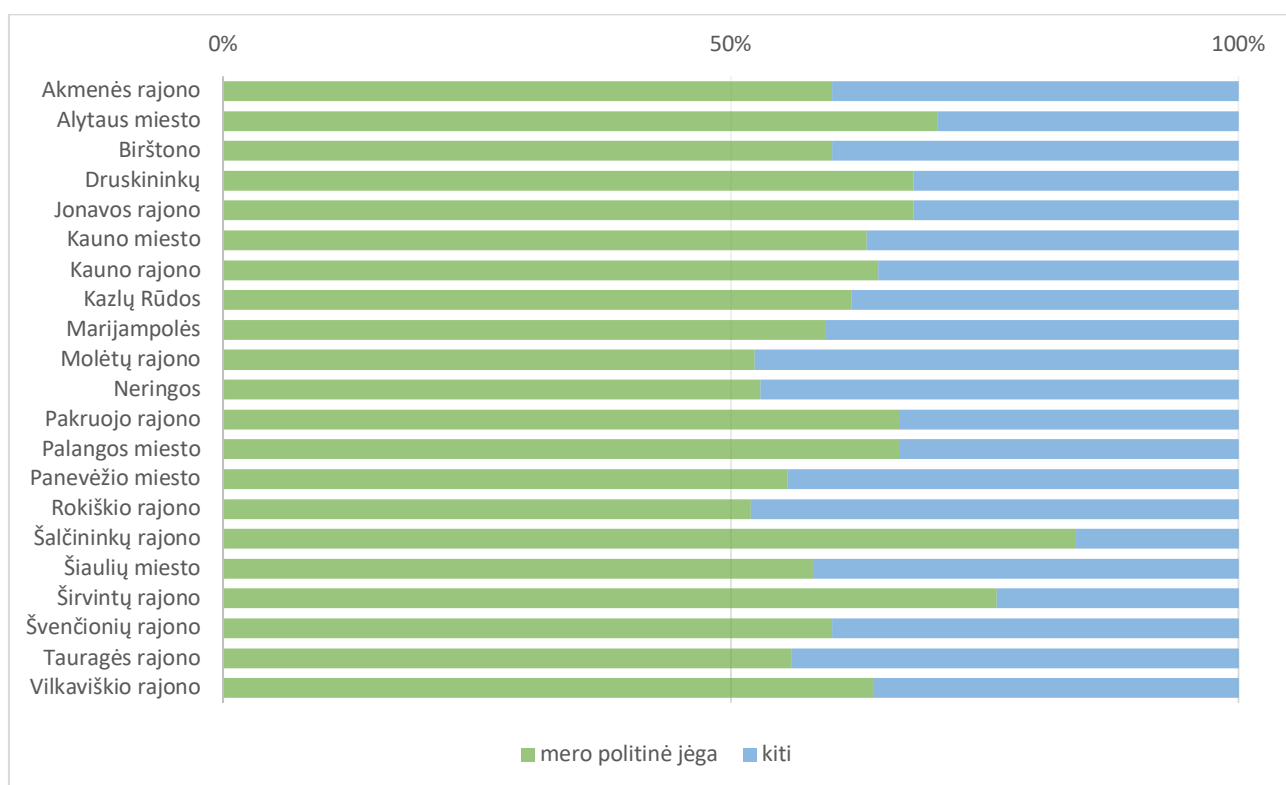
Perrinktų merų kontekste toliau bus vertinamos trisdešimt septynios savivaldybės (be Kupiškio rajono savivaldybės, kurioje perrinktas meras buvo nušalintas⁵¹). Dar dviejose savivaldybėse 2025 m. kovo 16 d. buvo surengti pirmalaikiai savivaldybių merų rinkimai (Panevėžio miesto savivaldybės mero įgaliojimai buvo panaikinti dėl teismo nuosprendžio⁵², o Joniškio rajono savivaldybės – išrinktas į Seimą) ir jose buvo išrinkti nauji merai, tačiau pusės kadencijos pakanka įvertinti perrinktų

⁵¹ Paulius Perminas, „Kupiškio meras Bardauskas po teismo sprendimo sako, kad „kraunasi daiktus“, lrt.lt, 2023 m. gegužės 11 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1986533/kupiskio-meras-bardauskas-po-teismo-sprendimo-sako-kad-kraunasi-daiktus>.

⁵² Augustė Lyberyūtė, Ingrida Steniulienė, ir Augustas Stankevičius, „VRK panaikino Račkausko mero įgaliojimus, Panevėžyje bus rengiami nauji rinkimai“, lrt.lt, 2024 m. spalio 25 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2397155/vrk-panaikino-rackausko-mero-igaliojimus-panevezyje-bus-rengiami-nauji-rinkimai>.

merų sprendimus ir politinės komandos formavimo ypatumus, tad šios savivaldybės tyrime ir toliau vertinamos bendrame perrinktų merų kontekste.

Net dvidešimt vienoje savivaldybėje rinkėjai perrinktiems merams patikėjo absoliučią galią jų vedamiems politiniams sąrašams patikėdami daugiau nei pusę tarybos mandatų. Tik penki pirmame ture perrinkti merai neturi daugumos sudarytos iš savo atstovaujamos politinės jėgos (Joniškio r., Kretingos r., Plungės r., Prienų r., Rietavo). Tuo tarpu iš antrame ture perrinktų merų tokios daugumos neturi nei vienas, taip pat daugumos neturi ir nei vienas naujai išrinktas meras (visi išrinkti antrame ture).

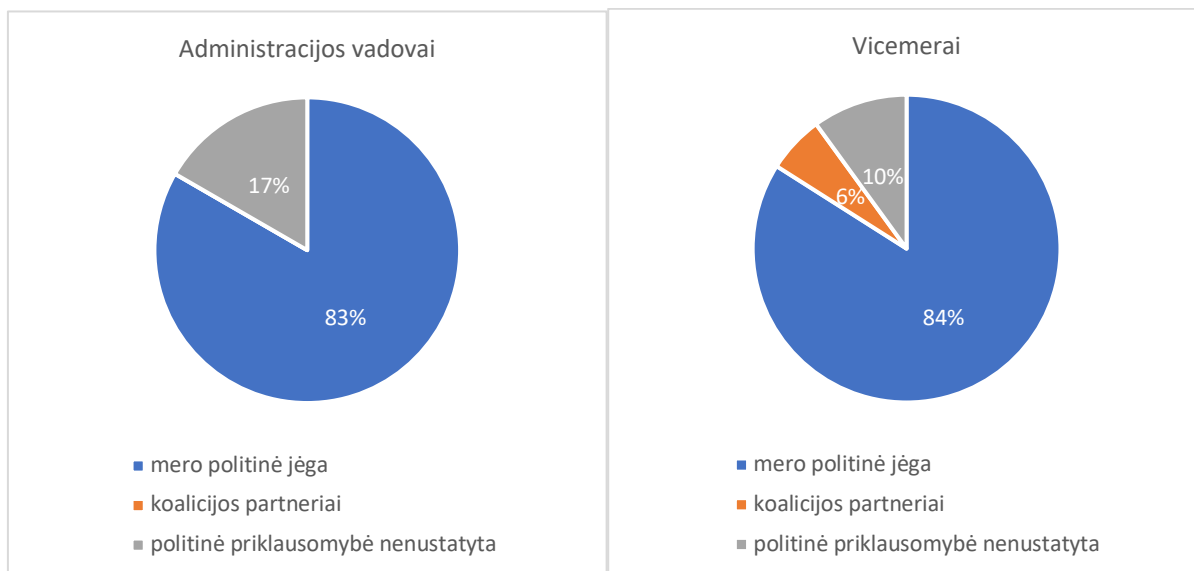
2 paveikslas. Savivaldybės, kuriose perrinkti merai turi savo atstovaujamos politinės jėgos daugumą

Jeigu pats merų perrinkimo rezultatas buvo tikėtinas (2019 metais taip pat buvo perrinkti 38 merai), tai merų užsitikrinusių daugumą taryboje vien tik iš savo atstovaujamos politinės jėgos šiuose rinkimuose padaugėjo (praėjusioje kadencijoje tokių buvo 16).

Turint daugumą nėra poreikio formuoti koaliciją ir tam pasitelkti politinius postus, tačiau ir šiuo atveju sudėtinga nustatyti ar mero veiksmai ir sprendimai formuojant komandą yra vienašališki, ar visgi priklausomi nuo politinės jėgos struktūros ir vidinių nuostatų (tais atvejais kai į postus skiriami tai pačiai politinei jėgai priklausantys asmenys).

Analizuojant paskyrimus į asmeninio politinio pasitikėjimo postus šiose savivaldybėse (turinčiose politinę daugumą) aiškiai identifikuojama tiek sudarytų komandų politinė priklausomybė,

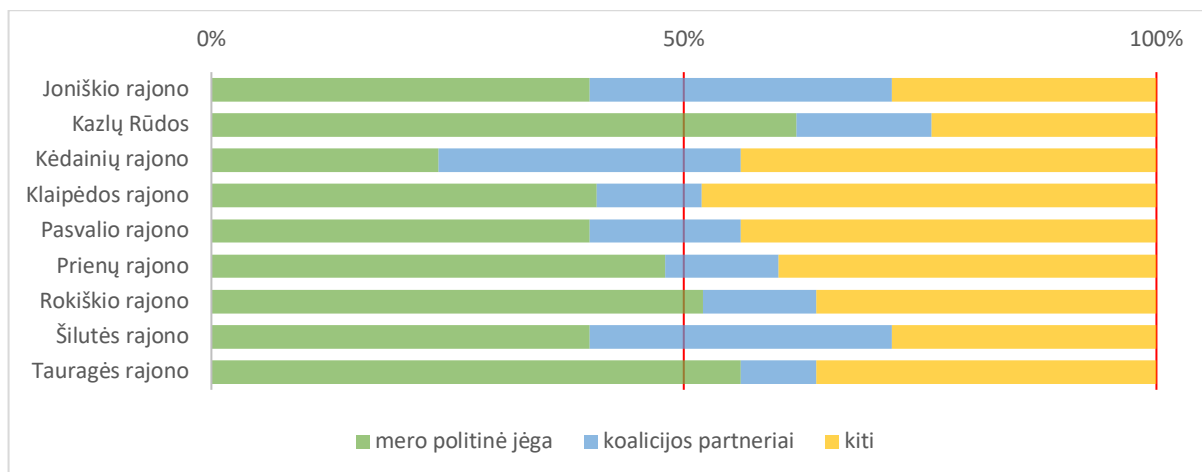
tiesiogiai ir aktyvus dalyvavimas vietos politikoje (ir rinkimuose). Įskaitant ir pasikeitusius asmenis tyrimo eigoje, politinė priklausomybė identifikuota šešiasdešimt penkiems paskirtiems asmenims (iš 74), didžioji dauguma priklauso mero atstovaujamai politinei jėgai, tik trys (vicemerų pozicijose) iš koalicijos partnerių.

3 paveikslas. Merų (turinčių daugumą) komandos narių politinė priklausomybė

Taip pat net penkiasdešimt trys politinius postus užimantys asmenys buvo išrinkti į tarybą ir atsisakė mandato dėl nesuderinamų pareigų, dar keturi dalyvavo rinkimuose, tačiau nebuvo išrinkti.

Vertinant savivaldybių, kuriose buvo perrinkti merai, politinių komandų formavimo ypatumus, politinio pasitikėjimo postai ir toliau yra naudojami kaip politinės koalicijos formavimo įrankis devyniose savivaldybėse (Joniškio r., Kazlų Rūdos, Kėdainių r., Klaipėdos r., Pasvalio r., Prienų r., Rokiškio r., Šilutės r., Tauragės r.). Jose paskirtieji vicemerai (Klaipėdos r. – administracijos direktorius) priklauso politinėms jėgoms, sąjunga su kuriomis leidžia arba suformuoti politinę daugumą taryboje, arba ją įtvirtinti (Kazlų Rūdos, Rokiškio r., Tauragės r. savivaldybių atveju). Kazlų Rūdos savivaldybės atveju mero atstovaujamas komitetas turi daugumą (13 iš 21) ir pirmuoju pasirinkimu viena vicemerė buvo iš komiteto narių (išrinkta į tarybą) ir kita nesietina su politinėmis jėgomis. Tačiau iš pareigų pasitraukus vienai vicemerui, jos vietą jau užėmė koalicijos partneris (taip pat išrinktas į tarybą), galimai taip stiprinant politinę daugumą taryboje.

4 paveikslas. Savivaldybės, kuriose dauguma formuojama politinių postų pagrindu (perrinkti merai)

Dar penkiose savivaldybėse (Jurbarko r., Pagėgių r., Trakų r., Varėnos r., Visagino) politinio pasitikėjimo postai naudojami kaip koalicijos formavimo instrumentai, tačiau vien tik jų nepakanka politinės daugumos užtikrinimui.

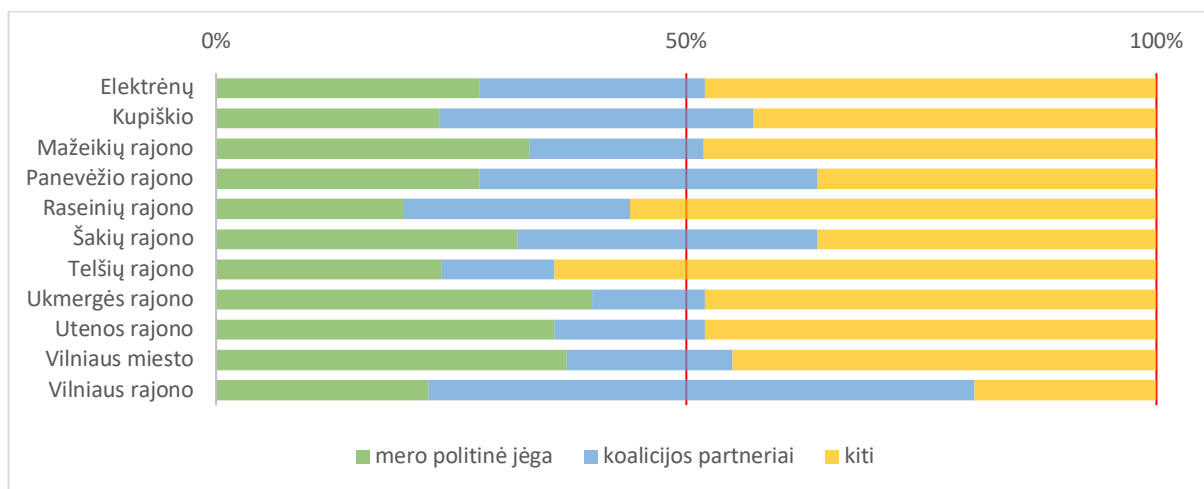
Ir tik likusiose penkiose savivaldybėse (Kelmės r., Kretingos r., Lazdijų r., Plungės r., Rietavo) nei vienas politinis postas nebuvo panaudotas koalicijos formavimui, net ir neturint politinės daugumos. Tačiau vertinant politinę priklausomybę, dauguma politinių postų šiose savivaldybėse (8 iš 11) vis tik patikėta mero politinės jėgos atstovams, o penki iš jų buvo išrinkti į tarybą ir atsisakė mandato dėl nesuderinamų pareigų. Be to, šiose savivaldybėse nėra išnaudotas ir maksimalus galimas vicemerų postų limitas (užimti 6 postai iš 10).

Vertinant naujai išrinktų merų komandas likusiose dvidešimt trejose savivaldybėse, matoma kitokia situacija ir ją natūraliai diktuoja rinkimų rezultatai – nei vienas naujai išrinktas meras neturi taryboje daugumos sudarytos iš savo atstovaujamos politinės jėgos narių. Be to, net trylikoje savivaldybių mero sąrašas nelaimėjo rinkimų, t. y. pagal laimėtų mandatų skaičių nusileidžia kitoms politinėms jėgoms. Kita vertus, tai kaip tik galėtų būti prielaida politinės mero galios atsiskleidimui.

Net vienuolikoje savivaldybių asmeninio politinio pasitikėjimo postai buvo skirti koalicijos partneriams, įskaitant ir kontroversišką situaciją Vilniaus rajone, kur politinę komandą R. Duchnevič (LSDP) buvo priverstas formuoti iš daugumą iškovojusios LLRA-KŠS (18/31), o centro dešinės koalicija, rėmusi merą rinkimuose, pasitraukė į opoziciją⁵³. Atskirai reikėtų išskirti Raseinių r. ir Telšių r. savivaldybes, kur pirminiai vicemerų pasirinkimai užtikrino koalicijos formavimą, tačiau

⁵³ Viktorija Smirnovaitė, „Vilniaus rajono Centro dešinės koalicija pasiskelbė opozicine frakcija: pirmininku išrinktas konservatorius Kazėnas“, lrt.lt, 2023 m. gegužės 26 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1998679/vilniaus-rajono-centro-desines-koalicija-pasiskelbe-opozicine-frakcija-pirmininku-isrinktas-konservatorius-kazenas>.

pasitraukus dviem vicemerams iš postų šios pozicijos iki šiol neužimtos ir neužtikrina daugumos (nors likę postai ir yra patikėti kitiems koalicijos partneriams).

5 paveikslas. Savivaldybės, kuriose dauguma formuojama politinių postų pagrindu (naujai išrinkti merai)

Dar dešimtyje savivaldybių (Anykščių r., Biržų r., Ignalinos r., Kaišiadorių r., Kalvarijos, Klaipėdos m., Radviliškio r., Skuodo r., Šilalės r., Zarasų r.) politiniai postai yra patikėti koalicijos partneriams, tačiau jų nepakanka politinės daugumos suformavimui.

Ir tik Alytaus r. ir Šiaulių r. savivaldybėse politiniai postai nėra naudojami kaip koalicijos formavimo instrumentas, abiem atvejais jie patikėti mero politinės jėgos atstovams, o paskirtieji vicemerai buvo išrinkti į tarybą ir atsisakė mandato. Taip pat šiose savivaldybėse likę po vieną laisvą vicemerų postą.

Apibendrinant galima teigti, kad santykis tarp mero, asmeninio politinio pasitikėjimo pozicijų ir savivaldybės tarybos pirmiausiai priklauso nuo fakto, ar meras turi politinę daugumą ar ne. Turėdamas daugumą meras asmeniniais pasirinkimais įtvirtina įtaką, asmenų pasirinkimus iš savo politinės jėgos galima vertinti ir kaip pasitikėjimą komanda su kuria dalyvavo rinkimuose, ir kaip siekį didinti politinės jėgos įtaką ir matomumą (vertingesnės pozicijos galios ir finansų prasme, daugiau politikų – atsisakiusių mandatų vietą užima kiti pagal sąrašą). Taip pat šiems pasirinkimams gali turėti įtakos ir vidiniai partijų nuostatai, taisyklės.

Tais atvejais kai daugumos nėra, politiniai postai vis dar išlieka daugumos formavimo įrankiu, t. y. labiau ne asmenine mero komanda, o bent iš dalies koalicijos išraiška ir tik septyniose savivaldybėse galima identifikuoti situaciją, kuomet postai nėra naudojami koalicijos formavimui:

1 lentelė. Savivaldybės kuriose politiniai postai nėra patikėti koalicijos partneriams

Savivaldybė	Meras	Administracijos direktorius		Vicemerai	
	perrinktas - 1 naujas - 0	partija – 1 nenustatyta – 0	išrinktas – 1 ne – 0	partija – 1 nenustatyta – 0	išrinktas – 1 ne – 0
Alytaus rajono	0	1	0	1	1

Kelmės rajono	1	1	1	1	1
				1	1
Kretingos rajono	1	1	1	1	1
		1	1	0	-
Lazdijų rajono	1	0	-	0	-
		0	-		
Plungės rajono	1	1	0	1	1
Rietavo	1	1	1	1	0
Šiaulių rajono	0	1	0	1	1
				1	0

Pastaba. Lentelėje raudonai išskirti iš postų jau pasitraukę asmenys, mėlyname fone – naujai paskirti asmenys.

Paskyrimų rezultatas iš esmės nepriklauso nuo to ar meras buvo perrinktas ar išrinktas naujai. Daugumos postų atveju (15 iš 19, įskaitant tyrimo metu pasitraukusius asmenis) matoma politinė priklausomybė nuo mero atstovaujamos politinės jėgos, tad sudėtinga įvertinti kiek paskirti asmenys į šias pozicijas yra mero asmeninis pasirinkimas, o kiek atstovaujamos politinės jėgos valia. Taip pat daugiau nei pusė paskirtų asmenų (10 iš 19) buvo išrinkti į tarybą ir turėjo atsisakyti mandatų dėl nesuderinamų pareigų. Išskirtiniu atveju galėtų būti laikoma situacija Lazdijų r. sav., kurioje perrinkta merė į visus postus pasirinko su partija nesietinus ir rinkimuose nedalyvavusius asmenis.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad analizuojant politines komandas nebuvo vertinami kiti asmeninio politinio pasitikėjimo postai – merų patarėjai. Jų pozicijos taip pat gali būti naudojamos politinės daugumos užtikrinimui, tačiau asmeninius patarėjus merai galėjo turėti ir anksčiau, todėl šie pasirinkimai nėra susiję su Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimu.

Dar vienas ribojantis veiksnys yra tai, kad ne visuomet iš viešai prieinamos informacijos galima nustatyti asmens politinę priklausomybę, todėl galimos nedidelės paklaidos. Be to, pasitaiko atvejų, kai partijos į postus deleguoja ir pačioms partijoms nepriklausančius asmenis.

4.2. Administracijos vadovų atrankos kriterijus - profesionalumas ar pasitikėjimas?

Administracijų direktoriai, kurie anksčiau buvo skiriami ir atleidžiami tarybos (mero teikimu), nuo šiol skiriami asmeniniu mero potvarkiu, tai tapo išimtimi mero pareiga todėl ir kandidatūrų derinti su politiniais partneriais nereikia. Dar svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad pakeitus vietos savivaldos įstatymą, administracijos direktorius prarado vykdomosios institucijos statusą ir dalį jo turėtų įgaliojimų perėmė meras. Administracijos direktorius išliko biudžetinės įstaigos (savivaldybės administracijos) vadovu tiesiogiai ir asmeniškai merui atsakingu už įstatymų, savivaldybės tarybos, mero sprendimų įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje.

Analizuojant perrinktų merų komandas, matome, kad didžioji dalis paskirtų administracijos vadovų ir praėjusioje kadencijoje užėmė administracijos direktoriaus arba direktoriaus pavaduotojo pareigas, t. y. buvo politinio pasitikėjimo pareigūnai, o dalis paskirtų vadovų anksčiau užėmė kitas

pareigas administracijose (struktūrinių padalinių vedėjai, patarėjai, tarybos sekretoriai). Ir tik dviejose savivaldybėse buvo paskirti administracijos direktoriai iš verslo sektoriaus: Kazlų Rūdoje (15 metų vadovaujama patirtis versle⁵⁴) ir Alytaus mieste (tačiau priklauso partijai ir buvo išrinktas į tarybą, be to, anksčiau buvo mero patarėjas). Tačiau ir Kazlų Rūdoje tyrimo laikotarpiu direktorius pasikeitė – nuo 2024 m. birželio 3 d. jas užima buvęs Teisės ir viešųjų pirkimų skyriaus vedėjas.

Vertinant politinę priklausomybę, net dvidešimt devyni paskirti direktoriai priklauso tai pačiai politinei jėgai kaip ir meras, dar du koalicijos partneriams ir tik šeši nėra tiesiogiai siejami su politinėmis jėgomis.

2 lentelė. Administracijos vadovų postai savivaldybėse, kuriose perrinkti merai (2024 m.)

Buvusios pareigos	Mero atstovaujama politinė jėga	Koalicijos partneriai	Politinė priklausomybė nenustatyta	
Administracijos direktorius arba direktoriaus pavaduotojas	25	2	2	29
Kitos pareigos administracijoje ar savivaldybės institucijose	4	-	3	7
Tiesiogiai nesusiję su savivalda	-	-	1	1
	29	2	6	37

Vertinamuoju laikotarpiu administracijos direktoriai pasikeitė dešimtyje savivaldybių. Daugeliu atveju (8 iš 10) pasikeitimai buvo analogiški politinės priklausomybės prasme (arba tos pačios politinės jėgos atstovai, arba nedalyvaujantys politikoje). Patirties prasme pasikeitimas didesnis – pasitraukė dalis vadovų, ėusių administracijos direktoriaus pareigas ir praėjusioje kadencijoje, tad natūraliai jų vietą užėmė nauji asmenys, tačiau daugeliu atvejų jau dirbę savivaldybės institucijose.

3 lentelė. Administracijos vadovų postai savivaldybėse, kuriose perrinkti merai (2025 m.)

Buvusios pareigos	Mero atstovaujama politinė jėga	Koalicijos partneriai	Politinė priklausomybė nenustatyta	
Administracijos direktorius arba direktoriaus pavaduotojas	20	1	1	22
Kitos pareigos administracijoje ar savivaldybės institucijose	6	-	7	13
Tiesiogiai nesusiję su savivalda	2	-	-	2
	28	1	8	37

Tai, kad perrinkti merai pasirenka buvusius administracijos vadovus gali būti paaiškinta patirties ir kompetencijos svarba, atsižvelgiant ir į tai, kad dalis buvusių funkcijų (vykdomosios

⁵⁴ Paulius Perminas, „Po klaidingai duotos priesaikos Kazlų Rūdos taryba iš naujo pakartojo procedūrą“, 15min.lt, žiūrėta 2025 m. sausio 5 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/po-klaidingai-duotos-priesaikos-kazlu-rudos-taryba-is-naujo-pakartojo-procedura-56-2044908>.

valdžios) yra perleidžiamos merams, o šie tokios patirties neturi. Šios prielaidos pagrįstumą galima įvertinti lyginant situaciją su kita savivaldybių (kuriose buvo išrinkti nauji merai) grupe.

Naujai išrinkti merai pasiliko tik tris buvusius administracijos vadovus (du priklausančius savo atstovaujamai politinei jėgai), dar šešiolika vadovų buvo pasirinkta iš anksčiau dirbusių administracijoje ar kitose valstybės tarnybos pozicijose. Trys paskirti administracijos vadovai neturi darbo patirties savivaldybės institucijose, tačiau visi jie siejami su mero atstovaujama politine jėga.

4 lentelė. Administracijos vadovų postai savivaldybėse, kuriose išrinkti nauji merai (2024 m.)

Buvusios pareigos	Mero atstovaujama politinė jėga	Koalicijos partneriai	Politinė priklausomybė nenustatyta	
Administracijos direktorius arba direktoriaus pavaduotojas	2	1	-	3
Kitos pareigos administracijoje ar savivaldybės institucijose	11	2	4	17
Tiesiogiai nesusiję su savivalda	3	-	-	3
	16	3	4	23

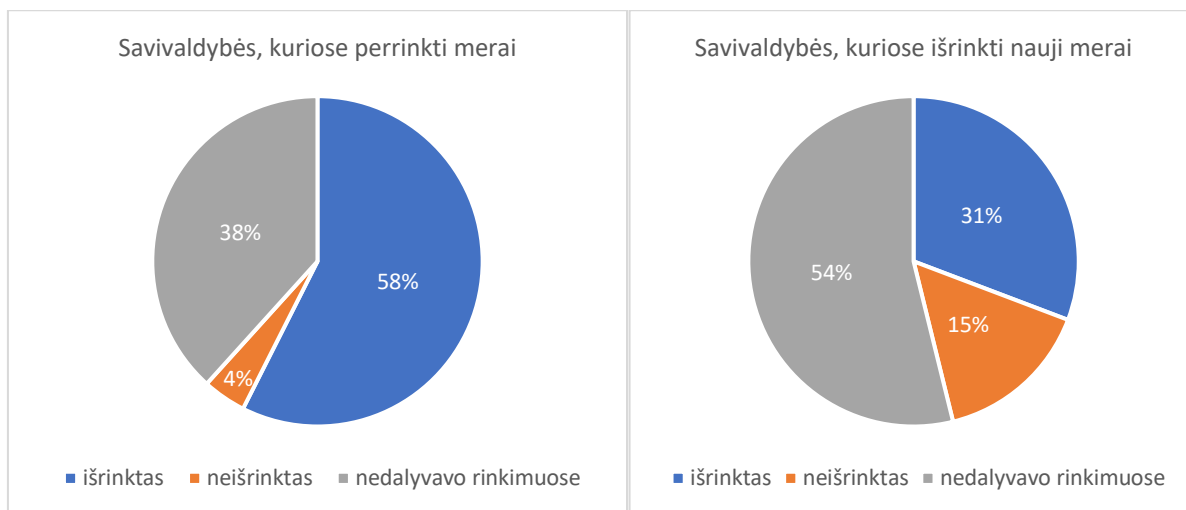
Vertinamuoju laikotarpiu administracijos direktoriai pasikeitė trijose savivaldybėse. Dviem atvejais naujai paskirti asmenys atstovauja tą pačią politinę jėgą kaip ir prieš tai buvusieji, vienu atveju vietoje koalicijos partnerio buvo pasirinktas mero atstovaujamos politinės jėgos asmuo.

5 lentelė. Administracijos vadovų postai savivaldybėse, kuriose išrinkti nauji merai (2025 m.)

Buvusios pareigos	Mero atstovaujama politinė jėga	Koalicijos partneriai	Politinė priklausomybė nenustatyta	
Administracijos direktorius arba direktoriaus pavaduotojas	2	-	-	2
Kitos pareigos administracijoje ar savivaldybės institucijose	12	1	4	17
Tiesiogiai nesusiję su savivalda	3	1	-	4
	17	2	4	23

Bendrai politinė priklausomybė identifikuota didžiajai daliai administracijos vadovų (19 iš 22) ir šiuo aspektu situacija iš esmės nesiskiria nuo savivaldybių, kuriose buvo perrinkti merai. Taip pat ir faktas, kad didžioji jų dalis siejama su mero atstovaujama politine jėga, o ne su koalicijos partneriais.

Didelė dalis paskirtų administracijos direktorių (visose savivaldybėse) ne tik priklauso politinėms jėgoms, tačiau ir aktyviai dalyvauja politinėje veikloje (kandidatuoja rinkimuose). Savivaldybėse, kuriose buvo perrinkti merai, daugiau nei pusė (27 iš 47) paskirtų administracijos direktorių (įskaitant pasitraukusius tyrimo laikotarpiu) buvo išrinkti ir turėjo atsisakyti tarybos nario mandato dėl nesuderinamų pareigų. Naujai išrinktų merų vadovaujamose savivaldybėse, tokių atvejų yra beveik trečdalis (8 iš 26).

6 paveikslas. Paskirtų administracijos vadovų dalyvavimas savivaldos rinkimuose

Pats faktas, kad dalis dabartinių administracijos direktorių ir praėjusioje kadencijoje ėjo direktorių ar jų pavaduotojų pareigas iš dalies paaiškina ir jų kandidatavimą vietos savivaldos rinkimuose. Vietos valdžioje esantys asmenys yra labiau matomi rinkėjams, be to kartais naudojami ir papildomais savivaldybių resursais rinkimuose. Tai galėtų būti vertinama labiau kaip atvirkštinė priklausomybė – ne skiriami į postą todėl, kad rinkimuose laimėjo mandatą, o dalyvauja rinkimuose todėl, kad užima pareigas. Tačiau akivaizdu, kad ta grandis, kuri pasikeitus LR vietos savivaldos įstatymui galėtų būti mažiausiai siejama su politine priklausomybe (administracijos direktorius tapo tik biudžetinės įstaigos vadovu), iš esmės nepasikeitė su naujomis merų galiomis ir įgaliojimais.

Iš šešiasdešimties savivaldybių administracijų vadovų tiesiogiai su politinėmis jėgomis nesietini (neidentifikuotas priklausymas partijai ar komitetui) tik vienuolikoje:

6 lentelė. Administracijų vadovai nesietini su politinėmis jėgomis

Savivaldybė	Meras	Dauguma	Administracijos direktorius	
	perrinktas - 1 naujas - 0		tas pats – 1 naujas – 0	savivalda – 1 kita – 0
Anykščių rajono	0	0	0	1
Jurbarko rajono	1	0	0	1
Kalvarijos	0	0	0	1
Kauno miesto	1	1	1	1
Kazlų Rūdos	1	1	0	1
Klaipėdos rajono	1	0	0	1
Lazdijų rajono	1	0	0	1
Palangos miesto	1	1	0	1
Panevėžio miesto	1	1	1	1
Prienų rajono	1	1	0	1
Ukmergės rajono	0	0	0	1

Pastaba. Lentelėje raudonai išskirti iš postų jau pasitraukę asmenys, mėlyname fone – naujai paskirti asmenys.

Klaipėdos r. ir Panevėžio m. savivaldybių atvejais pirmieji paskirti administracijos direktoriai buvo politiškai priklausomi ir tik pasikeitus direktoriams, naujieji vadovai jau nebesiejami su politinėmis jėgomis, todėl šių savivaldybių kontekste vertinami antrieji paskyrimai.

Tie patys administracijos vadovai buvo paskirti trijose savivaldybėse (Kauno m., Palangos m., Panevėžio r.), visais atvejais merai buvo perrinkti ir turi politinę daugumą taryboje. Dar dviejose (Kazlų Rūdos ir Prienų r.) savivaldybėse tuos pačius kriterijus atitinkantys merai pasirinko naujus administracijos vadovus, kaip ir Palangos m., kur naujas administracijos direktorius buvo antrasis mero pasirinkimas (vietoje pasitraukusio). Naujai išrinkti merai visais atvejais (Anykščių r., Kalvarijos ir Ukmergės r.) pasirinko ir naujus administracijos vadovus. Vienintelis Kazlų Rūdos meras pasirinko administracijos vadovą iš verslo, nesietiną tiesiogiai su politinėmis jėgomis (pats meras atstovauja politiniam komitetui), tačiau jį vėliau pakeitė administracijos struktūrinio padalinio vedėjas. Visi naujai paskirti administracijos vadovai anksčiau užėmė kitas pareigas savivaldos institucijose, tad nebūtų galima vienareikšmiškai teigti, kad nėra niekaip susiję su politinėmis jėgomis.

Apibendrinant galima teigti, kad nors administracijos direktoriaus pozicijoje itin svarbi ir vertinama patirtis, tačiau visgi čia pagrindinis kriterijus – pasitikėjimas, ypač merui tapus vykdomosios valdžios institucija su visa iš to kylančia atsakomybe. Perrinkti merai linkę rinkti buvusius direktorius, naujai išrinkti merai – naujus, tačiau daugeliu atvejų su patirtimi savivaldybės administracijoje. Politinė priklausomybė šiuo atveju nėra vertinama kaip būtinoji sąlyga – daugeliu atvejų priklausymas tai pačiai politinei jėgai labiau simbolizuoja bendrą darbą ir pasitikėjimą, o ne politinės jėgos interesus. Koalicijos partneriams direktoriaus postai buvo patikėti vos keliose savivaldybėse, tad yra labiau išimtis.

4.3. Vicemerai – asmeninio politinio pasitikėjimo ar koalicijos formavimo figūros?

Pasikeitus Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymui, savivaldybėse atsirado galimybė steigti daugiau vicemerų pareigybių⁵⁵, be to vicemerų pareigos tapo nesuderinamos su tarybos narių pareigomis, tad merams atsirado dar viena galimybė formuoti asmeninio politinio pasitikėjimo komandą neapsiribojant išrinktais tarybų nariais, kaip buvo iki šiol. Be to, formaliai net nėra būtinas tarybos pritarimas kandidatūroms, kadangi du kartus jų nepatvirtinus, meras gali paskirti vicemerus vienasmeniškai.

⁵⁵ Didžiausias galimas savivaldybės vicemerų skaičius nustatomas atsižvelgiant į savivaldybės tarybos narių skaičių. Savivaldybėje, kurios tarybą sudaro 41 ir daugiau tarybos narių, gali būti steigiamos ne daugiau kaip keturios vicemero pareigybės; savivaldybėje, kurios tarybą sudaro 27–31 tarybos narys, gali būti steigiamos ne daugiau kaip trys vicemero pareigybės; kitose savivaldybėse gali būti steigiama ne daugiau kaip dvi vicemero pareigybės.

Atkreiptinas dėmesys, kad nors vicemerais gali pavaduoti merą, kai šis negali eiti savo pareigų, tačiau tokiu atveju pavaduojančio vicemero įgaliojimai siauresni nei mero (kadangi vicemerai nėra renkamas asmuo). Tokias funkcijas kaip tarybos posėdžių darbotvarkių projektų sudarymas, tarybos sprendimų projektų teikimas, tarybos posėdžių šaukimas ir pirmininkavimas jiems, tarybos sprendimų ir posėdžių protokolų pasirašymas, priėmimas į pareigas ir atleidimas iš jų biudžetinių įstaigų ir viešųjų įstaigų vadovų ir pan. vykdys laikinai tarybos paskirtas tarybos narys, tad vicemero pozicijos reikšmė ir įtaka sumažėjo. Vicemerais nebėra atstovaujamosios valdžios (savivaldybės tarybos) nariai, tačiau ir neturi vykdomosios institucijos galių ar tiesioginės įtakos administracijai.

Savivaldybėse kuriose merai buvo perrinkti matome, kad iš paskirtų vicemerų tik dešimt nedalyvavo 2023 m. savivaldos rinkimuose (7 sąsajos su politinėmis jėgomis neidentifikuotos). Likusieji (62 iš 72) ne tik, kad dalyvavo vietos savivaldos rinkimuose, tačiau didžioji dalis iš jų (56) buvo išrinkti į tarybas ir turėjo atsisakyti mandatų dėl nesuderinamų pareigų. Iš vienos pusės galima teigti, kad rinkėjai išreiškė pasitikėjimą šioms kandidatams ir jų paskyrimas eiti vicemerų pareigas turėtų tenkinti rinkėjų lūkesčius. Tačiau vertinant iš kitos pusės, jie buvo paskirti į pareigas kurios yra nesuderinamos su tarybos nario pareigomis, vadinasi ir su rinkėjų išreikšta valia.

7 lentelė. Vicemerų postai savivaldybėse, kuriose perrinkti merai (2024 m.)

Rezultatas savivaldos rinkimuose	Mero atstovaujama politinė jėga	Koalicijos partneriai	Politinė priklausomybė nenustatyta	
Išrinktas (atsisakė mandato)	46	10	-	56
Neišrinktas	3	3	-	6
Nedalyvavo	1	2	7	10
	50	15	7	72

Į Seimą buvo išrinkti aštuoni einantys pareigas vicemerais (6 iš merų atstovaujamų politinių partijų, 2 iš koalicijos partnerių), dar devyni vicemerais pasitraukė iš postų dėl kitų priežasčių. Tiriamuoju laikotarpiu tik į vienuolika atsilaisvinusių vicemerų postų buvo paskirti kiti asmenys, tad bendras paskirtų vicemerų skaičius sumažėjo, tačiau proporcijos iš esmės nepakito.

8 lentelė. Vicemerų postai savivaldybėse, kuriose perrinkti merai (2025 m.)

Rezultatas savivaldos rinkimuose	Mero atstovaujama politinė jėga	Koalicijos partneriai	Politinė priklausomybė nenustatyta	
Išrinktas (atsisakė mandato)	40	10	-	50
Neišrinktas	2	2	-	4
Nedalyvavo	4	2	5	11
	46	14	5	65

Vertinant politinę priklausomybę šioje savivaldybių kategorijoje, matome, kad didžioji dalis vicemerų postų yra patikėti politinėms jėgoms, kurioms priklauso ir perrinkti merai, dalis – koalicijos

partneriams, ir tik nežymi dalis (iki 10 proc.) neturi tiesioginių sąsajų su politinėmis jėgomis (arba jos nenustatytos).

Šiek tiek kitokia situacija dėl politinės priklausomybės yra savivaldybėse, kuriose išrinkti nauji merai – čia didžioji dalis vicemerų postų patikėta koalicijos partneriams ir tai yra „natūralu“ savivaldybėse, kuriose tenka formuoti koalicijas postų pagalba. Šioje savivaldybių grupėje tik penki vicemerai nepriklauso politinėms jėgoms. Tačiau vertinant rinkėjų pasitikėjimą ir dalyvavimą rinkimuose ir čia situacija panaši: savivaldos rinkimuose dalyvavo trisdešimt aštuoni vicemerai, iš kurių didžioji dalis (31) buvo išrinkti ir turėjo atsisakyti mandato.

9 lentelė. Vicemerų postai savivaldybėse, kuriose išrinkti nauji merai (2024 m.)

Rezultatas savivaldos rinkimuose	Mero atstovaujama politinė jėga	Koalicijos partneriai	Politinė priklausomybė nenustatyta	
Išrinktas (atsisakė mandato)	9	22	-	31
Neišrinktas	-	7	-	7
Nedalyvavo	1	2	5	8
	10	31	5	46

Į Seimą buvo išrinkti penki einantys pareigas vicemerai (1 iš merų atstovaujamų politinių partijų, 4 iš koalicijos partnerių), dar šeši vicemerai pasitraukė iš postų dėl kitų priežasčių. Tiriamuoju laikotarpiu tik į šešis atsilaisvinusių vicemerų postus buvo paskirti kiti asmenys, tad bendras paskirtų vicemerų skaičius sumažėjo.

10 lentelė. Vicemerų postai savivaldybėse, kuriose išrinkti nauji merai (2025 m.)

Rezultatas savivaldos rinkimuose	Mero atstovaujama politinė jėga	Koalicijos partneriai	Politinė priklausomybė nenustatyta	
Išrinktas (atsisakė mandato)	8	14	-	22
Neišrinktas	-	6	-	6
Nedalyvavo	2	5	6	13
	10	25	6	41

Lyginant abi savivaldybių grupes matoma, kad perrinktų merų atveju didesnė dalis vicemerų postų patikėta mero atstovaujamai politinei jėgai, tuo tarpu savivaldybėse kuriose išrinkti nauji merai – koalicijos partneriams. Tačiau visgi čia lemiantis veiksnys yra ne pats mero perrinkimo faktas, o tai, kad perrinktų merų tarpe didesnė dalis jau turi užsitikrinusi daugumą iš savo atstovaujamos politinės jėgos. Be to, vicemerų pozicijos yra naudojamos ne tik koalicijos formavimui, tačiau ir didesniam politiko (ir jo atstovaujamos politinės jėgos) matomumui užtikrinti bei politinės „karjeros“ darymui (tarybos narys – vicemerai – Seimo narys).

Taip pat atkreiptinas dėmesys į bendrą analizę ribojančią sąlygą, kadangi iš analizuojamose savivaldybėse bendrai galimų 133 vicemerų pozicijų, tyrimo pradžioje politinio pasitikėjimo asmenys buvo paskirti tik į 118, o tyrimo laikotarpiu pasikeitus situacijai užimtų postų sumažėjo iki 106 (80

proc. galimų pareigybių). Iš dalies galbūt dėl to, kad pasikeitus LR vietos savivaldos įstatymui atsirado galimybė steigti daugiau vicemerų pareigybių tačiau ne visi merai mato tam poreikį.

Didžioji dalis vicemerų buvo paskirti iš tarybos narių tarpo ir turėjo atsisakyti mandato dėl nesuderinamų pareigų. Tačiau visgi keturiasdešimt du vicemerai (įskaitant pasitraukusius tyrimo laikotarpiu) buvo paskirti realizuojant naują Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo teisę, t. y. ne iš tarybos narių tarpo.

11 lentelė. Vicemerai paskirti ne iš tarybos narių tarpo

Savivaldybė	Meras	Dauguma	Vicemerų politinė priklausomybė		
	perrinktas – 1 naujas – 0	taip – 1 ne – 0	taip – 1 ne – 0	partija – 1 koalicija – 0	dalyvavo rinkimuose – 1 nedalyvavo – 0
Alytaus miesto	1	1	0	-	-
			1	1	0
Anykščių rajono	0	0	0	-	-
Birštono	1	1	1	1	1
Druskininkų	1	1	0	-	-
Jurbarko rajono	1	0	1	0	0
Kaišiadorių rajono	0	0	1	0	0
Kalvarijos	0	0	1	0	1
Kauno miesto	1	1	0	-	-
Kauno rajono	1	1	1	1	0
Kazlų Rūdos	1	1	0	-	-
Kėdainių rajono	1	0	1	0	0
Klaipėdos miesto	0	0	0	-	-
			1	0	0
Klaipėdos rajono	1	0	0	-	-
Kretingos rajono	1	0	0	-	-
Lazdijų rajono	1	0	0	-	-
Mažeikių rajono	0	0	1	1	0
			1	0	1
Panevėžio miesto	1	1	0	-	-
Pasvalio rajono	1	0	1	0	1
Radviliškio rajono	0	0	1	0	1
			0	-	-
Raseinių rajono	0	0	0	-	-
Rietavo rajono	1	0	1	1	0
Skuodo rajono	0	0	0	-	-
Šakių rajono	0	0	1	0	0
			1	0	0
Šiaulių rajono	0	0	1	1	0
Šilalės rajono	0	0	1	0	1
Širvintų rajono	1	1	1	1	1
Tauragės rajono	1	1	1	0	1
			1	1	1
			1	1	0
Ukmergės rajono	0	0	1	0	1
Varėnos rajono	1	0	1	0	1
Vilniaus miesto	0	0	0	-	-

			0	-	-
			1	0	1
			1	0	0
Vilniaus rajono	0	0	1	0	1

Pastaba. Lentelėje raudonai išskirti iš postų jau pasitraukę asmenys, mėlyname fone – naujai paskirti asmenys.

Vertinant vicemerus paskirtus ne iš tarybos narių tarpo, reikia atkreipti dėmesį, kad dalis jų (13) dalyvavo rinkimuose tačiau nepateko į tarybą. Tad nors formaliai jiems nereikėjo atsisakyti mandato ir pagal anksčiau galiojusią Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo redakciją jie nebūtų galėję užimti vicemero pozicijos, tačiau iš esmės patenka ir į aktyviai dalyvaujančių politikoje tarpą, ir jiems skiriamos pozicijos atskirais atvejais gali būti vertinamos kaip atlygis už indėlį rinkiminėje kampanijoje.

Vicemerų, nors ir nekandidatavusių rinkimuose tačiau priklausančių politinėms jėgoms paskyrimas taip pat gali būti sietinas su politine priklausomybe, o nesiejamų su politinėmis jėgomis šiame sąraše yra tik penkiolika (iš kurių 3 vertinimo laikotarpiu pasitraukė iš užimamų pareigų). Bendrų tendencijų išskirti negalima, politiškai nepriklausomi vicemerai paskirti ir savivaldybėse kur merai perrinkti, ir tose kur išrinkti nauji, taip pat paskyrimas nepriklauso ir nuo daugumos turėjimo ar poreikio formuoti koaliciją. Tačiau daugelyje savivaldybių šie paskyrimai nėra vieninteliai, t. y. likusias vicemerų pozicijas užima su politinėmis jėgomis siejami asmenys, todėl politiškai nepriklausomų vicemerų paskyrimas labiau vertintinas kaip antrasis pasirinkimas jau įgyvendinus politinius susitarimus.

Akivaizdu, kad kaip ir administracijos direktorių paskyrimo atveju, taip ir daugumos vicemerų paskyrimas rodo akivaizdžią politinę priklausomybę. Tik jeigu administracijos vadovų atveju politinė priklausomybė iš esmės susijusi su mero atstovaujama politine jėga ir nėra lemiantis veiksnys, tai vicemerų paskyrimų atveju ji sietina su koalicijos formavimo poreikiais ir proporcijos priklauso nuo to ar meras turi politinę daugumą ar ne. Apibendrinant atliktą analizę matome, kad iš esmės nei merų komandų formavimo principai, nei santykis su išrinkta taryba (siekis turėti daugumą) nepakito.

4.4. Tikslinės savivaldybių grupės analizė

Turintiems politinę daugumą taryboje merams neaktualu naudoti asmeninio politinio pasitikėjimo postus koalicijos formavimui. Be to, jeigu meras praėjusioje kadencijoje neturėjo daugumos, o perrinkus ją įgijo, jo elgsenos pokyčius ir padidėjusią įtaką (galią) galėjo lemti visai ne įstatymo pakeitimas, o rinkėjų valia, todėl šie atvejai nėra vertinami. Tolimesniam tyrimui buvo atrinkti atvejai, kai perrinktas meras neturi savo atstovaujamos politinės jėgos daugumos (ir neturėjo praėjusioje kadencijoje) – tokia situacija buvo identifikuota šešiolikoje savivaldybių.

Tai, kad merams yra svarbi politinė dauguma taryboje ir galimybė kontroliuoti tarybos sprendimus (kuriuos vėliau tenka vykdyti) parodo ir faktas, kad visose analizuojamose savivaldybėse po rinkimų buvo sudarytos koalicinės sutartys, bei jų pagrindu politinės daugumos programos.

12 lentelė. Koalicinės sutartys savivaldybėse, kuriose perrinkti merai neturi daugumos

Savivaldybė	Mero atstovaujama partija	Koalicijos partneriai	Mandatų skaičius	Sutartyje paskirstyti postai
Joniškio rajono	Liberalų sąjūdis	LSDP, TS-LKD	19/25	Taip
Jurbarko rajono	-	TS-LKD, LVŽS, Vardan Lietuvos, Regionų partija	16/25	Taip
Kėdainių rajono	LSDP	Liberalų sąjūdis, LVŽS	14/25	Taip
Kelmės rajono	Laisvė ir teisingumas	Liberalų sąjūdis, TS-LKD, LVŽS	15/25	Ne
Klaipėdos rajono	LVŽS	LSDP, Tautos ir teisingumo sąjunga, Vardan Lietuvos	18/27	Ne
Kretingos rajono	Politinis komitetas	Politinis komitetas, Vardan Lietuvos, Darbo partija	17/25	Ne
Lazdijų rajono	Vardan Lietuvos	TS-LKD	11/21	n. d.
Pagėgių	Liberalų sąjūdis	Darbo partija, TS-LKD, LSDP	10/17	n. d.
Pasvalio rajono	TS-LKD	Darbo partija, LSDP	14/25	n. d.
Plungės rajono	Liberalų sąjūdis	LSDP, LVŽS	16/25	Ne
Prienujų rajono	LSDP	LVŽS, Krikščionių sąjunga	16/25	n. d.
Rietavo	Liberalų sąjūdis	TS-LKD	10/17	Ne
Šilutės rajono	Vardan Lietuvos	LSDP, Laisvė ir teisingumas, Liberalų sąjūdis	18/25	n. d.
Trakų rajono	Liberalų sąjūdis	TS-LKD, LVŽS	14/25	n. d.
Varėnos rajono	Politinis komitetas	TS-LKD, Vardan Lietuvos	13/25	n. d.
Visagino	LVŽS	LSDP	13/25	n. d.

Ne visos koalicinės sutartys prieinamos viešai (skelbiamos tik daugumos programos), dalyje koalicionių sutarčių iš karto yra numatyti politinių postų paskirstymai koalicijos partneriams, kai kuriose minimas proporcingas pasiskirstymas tačiau sutarčių priedai kuriuose tai gali būti nurodyta, neviešinami. Įdomus faktas, kad dalyje savivaldybių koalicinės sutartis pasirašo ir patys merai, nors koalicijos yra sudaromos tarp tarybos narių ar jų atstovaujamų frakcijų, o meras, kaip vykdančioji institucija, neturėtų dalyvauti atstovaujamosios valdžios sprendimuose.

Joniškio rajono savivaldybė | Meras Vitalijus Gailius (Liberalų sąjūdis) laimėjo rinkimus pirmajame ture. Liberalų sąjūdžio laimėtų 10 mandatų nepakako daugumai užtikrinti, koalicinė sutartis buvo pasirašyta su LSDP (8 mandatai) ir TS-LKD (1 mandatas), viso 19 mandatų iš 25⁵⁶.

⁵⁶ Joniškio rajono savivaldybės administracija, „Pasirašyta koalicijos sutartis“, Joniškio rajono savivaldybė, žiūrėta 2025 m. vasario 20 d., <https://joniskis.lt/naujienos/13/pasirasyta-koalicijos-sutartis:1398>.

Administracijos direktoriumi paskirtas Tomas Armonavičius (Liberalų sąjūdis, išrinktas į tarybą) ėjęs šias pareigas ir praėjusią kadenciją, vicemerais – Aivaras Rudnickas (Liberalų sąjūdis) ir Vaida Aleknavičienė (LSDP), abu išrinkti į tarybą ir atsisakę mandatų. Administracijos direktoriui 2023 m. savo noru pasitraukus iš užimamų pareigų, į jo vietą buvo paskirta Inga Karbauskienė (Liberalų sąjūdis). Nuo 2025 m. sausio 6 d. administracijos direktoriumi paskirtas vicemeras Aivaras Rudnickas, turintis administracijos direktoriaus (2015-2019 m.) ir administracijos direktoriaus pavaduotojo (2011-2015, 2019-2020 m.) patirties. Įvykus pirmalaikiams Joniškio rajono savivaldybės mero rinkimams (Vitalijui Gailiui patekus į Seimą) juos laimėjo Gediminas Čepulis (LS). Nors po šio fakto Joniškio rajono savivaldybė nebepateks į kategoriją savivaldybių kuriose buvo perrinktas meras, tačiau aišku, kad koalicijos formavimo ir postų dalybų principas išliks kaip ir buvo iki šiol – vicemerais bus deleguojami politinių jėgų pagal pasirašytą koalicinę sutartį⁵⁷.

Interviu⁵⁸ santrauka. V. Gailiaus teigimu, meras tikrai įgijo daugiau galių, tačiau tai priklauso nuo mero kompetencijos ir gebėjimų taikyti įstatymo nuostatas savo veikloje. Meras apkraunamas ne administracine našta, o atsakomybe. Nedalyvaudamas valdančiosios koalicijos formavime meras išduotų rinkėjus, be daugumos negalėtų įgyvendinti savo programos. Veto teise pasinaudoti neteko, tačiau ji gali būti realizuota.

Kadangi regionuose trūksta kompetencijų, reikia rinktis asmenis turinčius patirties savivaldoje. Administracija tiesiog biudžetinė įstaiga, vadovą galima būtų atrinkti ir konkurso tvarka. Kita mero politinė komanda – posėdžių sekretoriatas, kuriai reikalingos kompetencijos atliekant teisės aktų vertinimą, registravimą, klaidų taisymą. O vicemerų kompetencija įstatyme labai „išplaukusi“, įgaliojimai labai siauri, jiems patikėta atsakomybė – koalicinės sutarties įgyvendinimas. Yra logikos tame, kad politinės jėgos į vicemerų pozicijas deleguoja tarybos narius – asmenys dalyvavę rinkiminėje kampanijoje ir prisidėję prie programos rengimo turėtų būti atsakingi už jos įgyvendinimą.

Jurbarko rajono savivaldybė | Išskirtinis atvejis, meras Skirmantas Mockevičius nepriklauso jokiai politinei partijai ar komitetui ir jau trečiuose rinkimuose dalyvauja be savo sąrašo, kaip savarankiškas politinės kampanijos dalyvis. Tai reiškia, kad bet kuriuo atveju po rinkimų turi būti ieškoma kompromisų. 2023 m. kovo 28 d. valdančios koalicijos sutartį⁵⁹ pasirašė 16 tarybos narių iš 25, priklausantys TS-LKD, LVŽS, Liberalų sąjūdžiui, Vardan Lietuvos ir Regionų partijai. Pačioje

⁵⁷ Raminta Majauskaitė, „Kitą savaitę prisieks Joniškio rajono savivaldybės vadovas“, lrt.lt, 2025 m. balandžio 20 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2542166/kita-savaite-prisieks-joniskio-rajono-savivaldybes-vadovas>.

⁵⁸ Vitalijus Gailius, interviu su politiku, Vilnius, 2025 m. balandžio 16 d.

⁵⁹ Jurbarko rajono savivaldybės administracija, „Tarybos daugumos veiklos programa“, Jurbarko rajono savivaldybė, 2024 m. rugpjūčio 12 d.

sutartyje numatytos ir koalicijos partneriams patikėtos politinio pasitikėjimo pareigybės, pagal kurias buvo paskirti vicemerais Edmundas Mačieža (nepriklausantis partijai tačiau deleguotas TS-LKD) ir Audronė Balčiūnienė (LVŽS, išrinkta į tarybą). Administracijos direktore buvo paskirta Rūta Vančienė (politinė priklausomybė nenustatyta, prieš tai ėjo teisės ir civilinės metrikacijos skyriaus vedėjos pareigas, keletą kartų laikinai ėjo ir administracijos direktoriaus pareigas).

Interviu⁶⁰ santrauka. S. Mockevičius abejoja ar padaugėjo realios galios, tai, kad padaugėjo pasirašomų dokumentų yra ne galia, o atsakomybė. Vienintelė apčiuopiama galia – administracijos direktoriaus paskyrimas, kuris suteikia stabilumo ir neleidžia politinėms jėgoms manipuliuoti postu. Pasirinkimas nežiūrint į politiškumą, pasitikėjimas ir profesionalumas. Santykiai su pačia administracija iš esmės nepasikeitė.

Jeigu meras neturės daugumos, neturės ir galios, kadangi viskas atsiremia į tarybos sprendimus. Reikalingas politinis palaikymas, o jo pagrindiniai svertai – postai. Įstatymo pakeitimas nepakeitė daugumos formavimo principų, tam papildomai naudojami ir kiti postai (tarybos sekretoriaus), kitose savivaldybėse ir mero patarėjai. Kiekvienai politinei partijai natūralus siekis būti daugumoje, kitaip neįgyvendinsi savo programos. Vicemerų skyrimas niekas iš esmės nepakitė, gali būti ir iš išorės, tačiau visur jų skyrimas susijęs su koalicijos formavimu.

Iniciatyva įvesti tarybos pirmininko poziciją dar labiau nušalintų merą nuo sprendimų priėmimų. Klausimas ne posėdžio vedime, o pačios darbotvarkės ir politikos formavime, kuris realizuojamas per tarybos sprendimus. Veto teisė labiau fikcija, jeigu nenubalsavo taryba nėra prasmės „grumtis“, labiau tikėtina, kad ši teisė gali būti panaudota asmeniniais tikslais siekiant parodyti savo poziciją.

Kėdainių rajono savivaldybė | Meras Valentinas Tamulis (LSDP, praėjusioje kadencijoje buvo subūręs visuomeninį rinkimų komitetą „Valentino Tamulio komanda – mūsų krašto sėkmei“) laimėjo rinkimus antrajame ture, partijos sąrašas gavo šešis mandatus. 2023 m. balandžio 21 d. pasirašyta koalicinė sutartis⁶¹ su Liberalų sąjūdžiu ir LVŽS, užtikrinanti politinę daugumą (14 mandatų iš 25), kurioje be kita ko numatyta, kad „Politinės Tarybos bei Savivaldybės administracijos pozicijos skirstomos remiantis kompetencijos ir nepriekaištingos reputacijos principais. Galutinis pozicijų pasiskirstymas užfiksuojamas papildomame šalių susitarime.“ Vicemerų pareigas užėmė Virginija Baltraitienė (Liberalų sąjūdis, išrinkta į tarybą) ir Danutė Mykolaitienė (LVŽS). Administracijos direktoriumi paskirtas Gintautas Muznikas, prieš tai ėjęs administracijos direktoriaus

⁶⁰ Skirmantas Mockevičius, interviu su autoriumi, nuotoliniu būdu, 2024 m. balandžio 26 d.

⁶¹ Kėdainių rajono savivaldybės administracija, „Tarybos frakcijos“, Kėdainių rajono savivaldybė, žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d., <https://www.kedainiai.lt/savivalda/taryba/tarybos-frakcijos/85>.

pavadootojo pareigas, o 2019 m. savivaldos rinkimuose dalyvavęs su mero komitetu. Tiesa, prieš priimdamas pasiūlymą administracijos direktorius buvo išreiškęs nuogastavimus ir dėl darbo pasikeitus Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymui: „Pasikeitė vietos savivaldos įstatymas, visiškai kitaip dëllojasi darbai, funkcijos kitokios mero ir administracijos direktoriaus. Viskas priklausys nuo to, ar pavyks teisingai ir vienodai suprasti funkcijų pasidalijimą ir numatomus darbus“⁶².

Interviu⁶³ santrauka. V. Tamulio teigimu, didžiausias pokytis yra daug laiko atimantis dokumentų pasirašymas, mažiau laiko lieka bendrauti su gyventojais, matyti problemas. Ankstesnėje kadencijoje viskas tiko, dabar meras tik veda posėdį, negali pats balsuoti ir gyventojai tai mato. Nors rinkėjai išrinko ir kaip merą, ir kaip tarybos narį pagal sąrašą (teko atsisakyti mandato). Galios pozicijos nėra, kadangi negali įsipareigoti rinkėjui išspręsti problemą – viskas priklauso nuo sutarimo su koalicija ir tarybos sprendimų.

Be daugumos dirbti neįmanoma, priešingu atveju tarybos posėdžiuose bus problemų su sprendimų priėmimu. Veto teisė sunkiai įsivaizduojama praktikoje, kai visi klausimai rengiami ir įtraukiami į posėdžio darbotvarkę jau aptarus su koalicija. Reikia vengti neparuoštų klausimų, kuriuos vis dar tenka išbraukti iš darbotvarkės, net nekalbant apie tokius kuriuos reiktų vetuoti. Daugumą užtikrina vicemerais, postai atiduodami koalicijos partneriams. Politinės jėgos savo ruožtu deleguoja vicemerus pagal politinį svorį, įtaką, patirtį. Direktoriaus pozicijos derinti su koalicija nebereikia, galima paskirti asmenį kuriuo gali pasitikėti, svarbu ir patirtis, situacijos žinojimas. Asmeninė komanda – patarėja, padėjėja.

Vienvaldystė yra ten, kur viena politinė jėga užsitikrina daugumą, tuomet meras gali žadėti būdamas tikras, kad reikiami sprendimai bus priimti. Jeigu žmonės meru pasitiki ir perrenka, tai kodėl reikia riboti kadencijas. Ar tai neriboja demokratijos?

Kelmės rajono savivaldybė | Meras Ildefonsas Petkevičius (Laisvė ir teisingumas, praėjusioje kadencijoje visuomeninio rinkimų komiteto „Už Vieningą Kelmę“ narys, išrinktas meru 2021 m. spalio 24 d.) išrinktas antrajame ture, partijos sąrašas iškovojo dešimt mandatų. Savivaldybės tarybos daugumos koalicija sudaryta su Liberalų sąjūdžiu, TS-LKD (1 iš 2 išrinktų tarybos narių) ir LVŽS (užtikrina 15 mandatų iš 25), tačiau koalicinėje sutartyje nieko neminima apie politinių postų pasiskirstymą. Administracijos direktore paskirta Danutė Laivienė (Laisvė ir teisingumas, išrinkta į tarybą), prieš tai ėjusi administracijos direktoriaus pavadootojos pareigas. Paskirtas tik vienas (iš 2

⁶² Eglė Kuktienė, „Administracijos direktoriaus kėdę siūlo Gintautui Muznikui“, rinkosaikste.lt (blog), 2023 m. kovo 21 d., <https://rinkosaikste.lt/administracijos-direktoriaus-kede-siulo-gintautui-muznikui/>.

⁶³ Valentinas Tamulis, interviu su autoriumi, Kėdainiai, 2024 m. gegužės 6 d.

galimų) vicemeras – Kęstutis Bilius (Laisvė ir teisingumas⁶⁴, išrinktas į tarybą), o jį išrinkus LR Seimo nariu vicemero postas buvo patikėtas Tadu Kasparui (Laisvė ir teisingumas⁶⁵, išrinktas į tarybą).

Interviu⁶⁶ santrauka. I. Petkevičiaus teigimu pagrindinis įstatymo pakeitimo rezultatas – daugiau atsakomybės merui ir daugiau veiklos, taip pat ir administracinės. Tačiau pagerėjo sprendimų priėmimą operatyvumas. Praėjusioje kadencijoje meras dirbo ne nuo pradžios, pateko į jau suformuotą komandą (savo politinės jėgos atstovų turėjo tik du) ir buvo labai apribotas dėl informacijos gavimo iš administracijos. Kai meras ir administracijos vadovas atstovauja skirtingas politines jėgas, galima trintis. Administracijos vadovas turi būti profesionalas, reikia patirties, žinių, įgūdžių.

Meras be komandos negali pateisinti rinkėjų lūkesčių, kurie jį renka tiesiogiai. Asmeninė komanda – patarėjai, pagal reikiamas kompetencijas (pvz. teisės klausimais). Vicemerų pozicijos gali išlikti koalicijos formavimo įrankiu, tačiau ir čia prioritetas kompetencijos. Reglamente paliktas tik vienas vicemeras, antram nelabai yra poreikis. Veto teisė vertinama kaip galimybė ištaisyti padarytą klaidą, gali būti naudojama situacijos „atvėsiniui“.

Jeigu renka tris ar keturias kadencijas vadinasi meras pateisina rinkėjų lūkesčius. Tačiau kadencijų ribojimas gali būti kaip galimybė pailsėti.

Klaipėdos rajono savivaldybė | Meras Bronius Markauskas (LVŽS) laimėjo rinkimus antrajame ture. Mero sąrašas laimėjo vienuolika mandatų, buvo sudaryta koalicinė sutartis su dviem praėjusios kadencijos partneriais LSDP ir Tautos ir teisingumo sąjunga, bei Vardan Lietuvos, tokiu būdu užsitikrinant daugumą (18 mandatų iš 27)⁶⁷. Administracijos direktoriumi buvo paskirtas Sigitas Karbauskas (Tautos ir teisingumo sąjunga), ėjęs šias pareigas ir praėjusioje kadencijoje. Vicemerų pozicijas užėmė pagal LVŽS sąrašą išrinkti tarybos nariai Vytautas Butkus ir Violeta Riaukienė, taip pat Jolanta Kitra (anksčiau dirbusi architekto privačiame sektoriuje, politinė priklausomybė nenustatyta). 2025 m. vasario 28 d. Meras pasirašė potvarkį dėl administracijos direktoriaus atleidimo praradus politinį pasitikėjimą, pats S. Karbauskas teigia, kad atleidimo priežastis „savivaldybėje

⁶⁴ Politinė priklausomybė nurodyta savivaldos rinkimų metu, asmuo išrinktas į tarybą Laisvės ir teisingumo sąraše, vėliau perėjo į įkurtą partiją Nemuno Aušra

⁶⁵ Politinė priklausomybė nurodyta savivaldos rinkimų metu, asmuo išrinktas į tarybą Laisvės ir teisingumo sąraše, vėliau perėjo į įkurtą partiją Nemuno Aušra

⁶⁶ Ildefonsas Petkevičius, interviu su autoriumi, Kelmė, 2024 m. gegužės 2 d.

⁶⁷ Klaipėdos rajono savivaldybės administracija, „Naujoji Klaipėdos rajono koalicija: svarbus ne tik esamų darbų tęstinumas, bet ir naujų planavimas“, Klaipėdos rajono savivaldybė, žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d., <https://klaipedos-r.lt/naujoji-klaipedos-rajono-koalicija-svarbus-ne-tik-esamu-darbu-testinumas-bet-ir-nauju-planavimas/>.

nereikia dviejų merų“⁶⁸ ir čia greičiausiai galima būtų identifikuoti politinės galios persiskirstymo pasekmes. Naujuoju administracijos direktoriumi paskirtas anksčiau mero patarėjo pareigas ilgus metus ėjęs Jevgenijus Bardauskas (politinė priklausomybė nenustatyta), taip patvirtinant pasitikėjimo administracijos direktoriumi svarbą. Taip pat nuo 2025 m. balandžio 1 d. vicemerės pareigas pradėjo eiti Ligita Liutikienė (LSDP, tarybos narė) vietoje Jolantos Kitros (pastaroji tapo mero patarėja). Šią rokiruotę galima būtų vertinti kaip politinės koalicijos sustiprinimą suteikiant postą LSDP, kadangi Tautos ir teisingumo sąjungos pasitraukimo iš koalicijos atveju dauguma sumažėtų iki trapios persvaros (15 iš 27 mandatų), kurioje net ir du turimi LSDP mandatai turi didelę reikšmę.

Interviu⁶⁹ santrauka. B. Markausko vertinimu esminis momentas yra tai, kad meras asignavimų valdytojas, biudžeto ir strateginio plano rengėjas. Kad meras nebėra tarybos narys netrukdo, svarbu, kad išliktų galimybė pirmininkauti posėdžiams. Administracinio darbo padaugėjo, tačiau nebūtinai tapo labai didelė našta, viskas priklauso nuo organizavimo. Nėra galimybių į viską įsigilinti, todėl svarbu pasitikėjimas komanda (potvarkius derina vicemerai pagal kuruojamas sritis). Palanku tai, kad meras gali paprasčiau formuoti komandą, atsiranda galimybė pasikviesti nebūtinai politikus. Tačiau direktoriaus atrinkimas konkurso būdu būtų rizikingas, svarbu pažinoti.

Galbūt ateityje bus daugiau pasitelkiama komandos narių iš šalies, tačiau tai priklauso ir nuo daugumos formavimo, politinės pozicijos būna „politinio turgaus“ objektas. Sudarydamos koalicinę daugumą politinės jėgos tikisi postų. Nebūtų teisinga jeigu visas pozicijas užimtų viena politinė jėga, nebūtų užtikrinamas tęstinumas įvykus pokyčiams. Dvi-trys kadencijos pakankamas laiko tarpas įgyvendinti strategijas, suformuoti institucinę atmintį. Veto teisė yra tinkamas instrumentas, galbūt labiau tiems merams kurie neturi daugumos. Galimybė išvengti populistinių sprendimų kurių vėliau nebūtų įmanoma įgyvendinti.

Kretingos rajono savivaldybė | Meras Antanas Kalnius (politinis komitetas Kretingos kraštas) išrinktas pirmajame ture ir nors neužsitikrino daugumos taryboje (11 mandatų) tačiau gerokai pagerino praėjusios kadencijos rezultatus (4 mandatai). Koalicinė sutartis sudaryta su Demokratų sąjunga Vardan Lietuvos, politiniu komitetu „Už šviesią Kretingą“, Darbo partija (17 mandatų iš 25). Administracijos direktoriumi paskirtas Povilas Černeckis (komiteto sąraše išrinktas į tarybą), prieš tai ėjęs administracijos direktoriaus pavaduotojo pareigas. Vicemerėmis paskirtos Vaida Jakumienė (komiteto sąraše išrinkta į tarybą) ir Vilija Venckutė-Palaitienė (politinė priklausomybė nenustatyta, tačiau fiksuota politinės kampanijos rėmėjų sąraše VRK, todėl sietina su politiniu komitetu). 2024 m. dėl sveikatos priežasčių pasitraukus administracijos direktoriui, į jo vietą buvo paskirta tarybos narė

⁶⁸ „Sigitas Karbauskas atleidimo neskųs“, žiūrėta 2025 m. gegužės 3 d., <https://klaipeda.diena.lt/naujienos/klaipeda/miesto-pulsas/sigitas-karbauskas-atleidimo-neskus-1214901>.

⁶⁹ Bronius Markauskas, interviu su autoriumi, Gargždai, 2025 m. gegužės 8 d.

Vilma Preibienė (išrinkta pagal komiteto sąrašą), o Povilas Černeckis užėmė atsilaisvinusią tarybos nario vietą. Ši rokiruotė visiškai nepakeitė politinių jėgų balanso, visi politiniai postai ir toliau priklauso politiniam komitetui Kretingos kraštas.

Lazdijų rajono savivaldybė | Merė Ausma Miškinienė (Demokratų sąjunga Vardan Lietuvos) išrinkta antrajame ture, partijos sąrašas gavo devynis mandatus. Prisijungus dviems pagal TS-LKD sąrašą išrinktiems tarybos nariams suformuota dauguma (11 mandatų iš 21). Paskirtas vienas (iš dviejų galimų) vicemeras – Dalius Mockevičius (politinė priklausomybė nenustatyta) prieš tai dirbęs administracijos Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vedėju, jam patikėtas atitinkamų sričių kuravimas. Administracijos direktore paskirta Sonata Dumbliauskienė (prieš taiėjusi merės patarėjos pareigas), jai atsistatydinus direktorės poziciją užėmė Šarūnė Dumbliauskienė, Biudžeto, finansų ir turto valdymo skyriaus vedėja.

Pagėgių savivaldybė | Meras Vaidas Bendaravičius (Liberalų sąjūdis) išrinktas antrame ture, atstovaujama partija gavo 6 mandatus. Koalicinė sutartis sudaryta su Darbo partija, TS-LKD, LSDP (10 iš 170). Administracijos direktore paskirta buvusi direktorė Dalija Irena Einikienė (išrinkta pagal Liberalų sąjūdžio sąrašą), vicemerų pozicijas – Ligita Kazlauskienė (Liberalų sąjūdis) ir Aušra Zongailienė (LSDP), abi išrinktos į tarybą. Kilus skandalui dėl savivaldybės administracijos išlaidų direktorė buvo atleista, o jos vietą užėmė vicemerė Ligita Kazlauskienė⁷⁰ ir tai niekaip nepakeitė politinių jėgų balanso.

Pasvalio rajono savivaldybė | Meras Gintautas Gegužinskas (TS-LKD) išrinktas antrajame ture, partijos sąrašas gavo 10 mandatų. Dauguma sudaryta su Darbo partija ir LSDP (14 iš 25). Administracijos direktoriumi paskirtas buvęs direktorius Povilas Balčiūnas (TS-LKD, išrinktas į tarybą), vicemerais – Viktoras Doda (LSDP, išrinktas į tarybą) ir Stasys Balčiauskas (Darbo partija, kandidatavęs bet neišrinktas).

Plungės rajono savivaldybė | Meras Audrius Klišonis (Liberalų sąjūdis) išrinktas pirmame ture, partijos sąrašas gavo 12 mandatų ir vos vieno mandato pritrūko iki daugumos. Susitarimas dėl tarybos daugumos formavimo buvo sudarytas su LSDP ir LVŽS (viso 16 tarybos narių iš 25), susitarimą pasirašė ir meras, nuostatų apie postų pasidalijimą susitarime nėra. Paskirtas tik vienas vicemeras (iš 2 galimų) – Žydrūnas Purauskis (Liberalų sąjūdis, išrinktas į tarybą). Administracijos direktoriumi paskirtas Dalius Pečiulis (Liberalų sąjūdžio nariu tapo jau po paskyrimo direktoriumi).

⁷⁰ „Šilokarčema - „Šilokarčemos“ šaltiniai teisūs: administracijos direktoriaus kėdę užėmė L. Kazlauskienė, aiškėja, kas užims vicemero postą“, žiūrėta 2025 m. gegužės 15 d., https://www.silokarcema.lt/naujiena/17607_silokarcemos-saltiniai-teisus-administracijos-direktoriaus-kede-uzeme-l-%C2%A0kazlauskiene-aiskeja-kas-uzims-vicemero-posta.html.

Interviu⁷¹ santrauka. A. Klišonio teigimu pokyčių labai daug, perkėlus funkcijas iš administracijos direktorių atsirado gerokai daugiau galių tiesiogiai priiminėti sprendimus, padidėjo ir darbo krūvis. Administracijos direktorius - dešinioji ranka, svarbu ir asmeninis pasitikėjimas, ir patirtis. Vien tik lojalumas neišsprendžia situacijos, merui reikia darbo rezultatų, rezultatų reikia ir rinkėjams, kurie formuoja lūkesčius.

Galimybė turėti stabilesnę sistemą, kuri nėra politinių diskusijų objektas, galimybė paprasčiau ir lanksčiau sudaryti koaliciją. Vicemerų postai gali būti kaip derybinis elementas formuojant koaliciją, tačiau yra ir kitų pozicijų, pvz. komitetų pirmininkai. Pati koalicija vien tik dėl daugumos nieko neduoda, svarbi politinės realizacijos galimybė - programų įgyvendinimas suteikia galimybę atsiskaityti rinkėjams. Veto teisė labiau kaip bandymas įvartyti kažką į kampą, reikia dėti visas pastangas prieš priimant sprendimus, kad vėliau nereikėtų pasinaudoti šia teise.

Prienų rajono savivaldybė | Meras Alvydas Vaicekuskas (LSDP) išrinktas pirmame ture, partijos sąrašui iki daugumos pritrūko vieno mandato (12/25). Koalicija sudaryta su LVŽS (3) ir Krikščionių sąjunga (1). Administracijos direktore paskirta buvusi bendrojo skyriaus vedėja Jūratė Mickevičienė (politinė priklausomybė nenustatyta). Vicemerų postai patikėti Laimutei Jančiukienei (LVŽS) ir Jūratei Zailskienei (LSDP), abi išrinktos į tarybą.

Rietavo savivaldybė | Meras Antanas Černeckis (Liberalų sąjūdis) išrinktas pirmame ture, partijos sąrašui pritrūko vieno mandato iki daugumos (8/17). Koalicijos sutartis sudaryta su TS-LKD (2), sutartį pasirašė ir meras. Administracijos direktoriumi paskirtas buvęs direktorius Vytautas Dičiūnas (Liberalų sąjūdis, išrinktas į tarybą), vicemere Kristina Krasauskienė (Liberalų sąjūdis, rinkimuose nekandidavo), antras vicemero postas neužimtas.

Šilutės rajono savivaldybė | Meras Vytautas Laurinaitis (Vardan Lietuvos) išrinktas antrame ture, partija gavo 10 mandatų. Valdančiosios daugumos sutartis sudaryta su LSDP (6), Laisvė ir teisingumas (2), Liberalų sąjūdis (1). Sutartyje nenurodytas postų pasiskirstymas, tačiau pažymima kad tai daroma pagal mandatų proporcijas. Administracijos direktoriumi paskirtas buvęs Mero ir tarybos sekretorius Andrius Jurkus (Vardan Lietuvos, išrinktas į tarybą). Vicemerais – Tomas Budrikis (LSDP) ir Daiva Žebelienė (Laisvė ir teisingumas⁷²), pastarąją išrinkus į Seimą jos vietą užėmė tos pačios partijos atstovas Edvardas Jurjonas. Visi trys vicemerai buvo išrinkti į tarybą.

⁷¹ Audrius Klišonis, interviu su autoriumi, Vilnius, 2025 m. balandžio 23 d.

⁷² Politinė priklausomybė nurodyta savivaldos rinkimų metu, asmuo išrinktas į tarybą Laisvės ir teisingumo sąraše, vėliau perėjo į įkurtą partiją Nemuno Aušra

Interviu⁷³ santrauka. V. Laurinaičio vertinimu pokyčiai dideli, iš pradžių trūko aiškos ribos tarp mero ir direktoriaus atsakomybių. Nuogastavimai kad merai bus „užversti“ parašais nepasitvirtino, meras gali daug kur įgalioti administracijos direktorių. Direktorius paskirtas naujas, tačiau iš mero komandos, pagrindinis kriterijus – pasitikėjimas, tai pat patirtis.

Tai, kad meras nėra tarybos narys ne problema, priemonių ir mero galių pakanka. Tikslas - plati koalicija (dabartinė dirba jau 10 metų). Vicemerais skiriami pagal koalicijos susitarimą, tačiau kandidatūra turi tiktai merui. Reikalinga politinė patirtis todėl rinktis iš tarybos narių yra paprasčiau. Pačias vicemerų funkcijas reikėtų išplėsti (kad ir mero pavadavimo klausimu).

Tiesioginiai merų rinkimai pažangus dalykas. Kadencijų riboti nereikia, kadencijų ribojimas riboja ir žmonių pasirinkimą. Jeigu rinkėjams tinka – perrenka, juk ne visur yra perrenkami merai. Veto teisė gali veikti, tačiau jeigu koalicija tvirta tai šios teisės nereikia.

Trakų rajono savivaldybė | Meras Andrius Šatevičius (Liberalų sąjūdis) išrinktas antrame ture (praėjusioje kadencijoje išrinktas meru 2021 m. spalio 24 d.). Partijos sąrašas gavo 10 mandatų, koalicija sudaryta su TS-LKD (2) ir LVŽS (2), kurią oponentai pavadino tik postų ir įtakos dalyba⁷⁴. Administracijos direktore paskirta buvusi direktorė Dovilė Daudaitė (Liberalų sąjūdis, kandidatavo bet neišrinkta), vicemerais Jolanta Abucevičienė (Liberalų sąjūdis) ir Jonas Kietavičius (TS-LKD), abu išrinkti į tarybą.

Varėnos rajono savivaldybė | Meras Algis Kašėta (politinis komitetas Drauge su jumis), išrinktas antrame ture, komitetas gavo 9 mandatus. Koalicija sudaryta su TS-LKD (2) ir Vardan Lietuvos (2), tačiau stabilumo užtikrinti nepavyko⁷⁵. Administracijos direktore paskirta buvusi direktoriaus pavaduotoja Vilma Miškinienė (komiteto sąraše išrinkta į tarybą), vicemerais – Alvydas Verbickas (komiteto sąraše išrinktas į tarybą) ir Tomas Šimukonis (TS-LKD, kandidatavęs bet neišrinktas), vėliau pasitraukęs iš pareigų⁷⁶. Tokiu būdu postuose nebeliko koalicijos atstovų.

Visagino savivaldybė | Meras Erlandas Galaguz (LVŽS) išrinktas trečiame ture (antro turo rezultatai buvo panaikinti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimu), partijos sąrašas gavo 6 mandatus. Koalicinė sutartis sudaryta su LSDP (2), Vardan Lietuvos (3), LLRA-KŠS (2).

⁷³ Vytautas Laurinaitis, interviu su autoriumi, Šilutė, 2025 m. balandžio 24 d.

⁷⁴ Redakcija, „Trakuose tik politinių postų ir politinės įtakos pasidalinimas -“, Pozicija (blog), 2023 m. balandžio 20 d., <https://www.pozicija.org/trakuose-tik-politiniu-postu-ir-politines-itakos-pasidalinimas/>.

⁷⁵ Evelina Kuliešė, „Laimės žiburys opozicijai sušvito D. Miškinienės pavidalu“, *Varėnos rajono laikraštis „Merkio kraštas“* (blog), 2024 m. birželio 28 d., <https://merkiokraštas.com/laimes-ziburys-opozicijai-susvito-d-miskinienes-pavidalu/>.

⁷⁶ „Varėnos rajono vicemeras traukiasi iš pareigų: nebenori eiti tuo keliu“, 15min.lt, žiūrėta 2025 m. gegužės 15 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/varenos-rajono-vicemeras-traukiasi-is-pareigu-nebenori-eiti-tuo-keliu-56-2407714>.

Administracijos direktorium paskirtas buvęs direktorius Virginijus Andrius Bukauskas (LSDP, išrinktas į tarybą). Vicemerais paskirti Aleksandra Grigienė (LVŽS) ir Vitalius Besakirskas (LVŽS), abu išrinkti į tarybą.

Interviu⁷⁷ santrauka. E. Galaguz teigimu administracinio darbo padaugėjo, tačiau priklauso nuo to, kokį stilių pasirenka meras kaip vadovas – dalį funkcijų galima deleguoti. Jeigu pasirenkama komanda pagal kompetenciją, kuria galima pasitikėti, tuomet viskas gerai. Atsakomybė padidėjo, bendrai įstatymo pokytis vertinamas teigiamai.

Administracijos direktoriumi paskirtas prieš tai ėjęs pareigas (patirtis ir pasitikėjimas), nors ir kitos politinės jėgos atstovas, tačiau paskyrimas niekaip nesusijęs su koaliciniais susitarimais. Daugumos sudarymui neieškoma kompromisų dėl postų, renkamosi pagal kompetencijas. Net ir neturint daugumos, vicemerų postai skirti mero politinės jėgos atstovams (paskirta buvusi vicemerė dėl patirties ir darbų tęstinumo). Koalicijos sutvirtinimui gali būti naudojamos politinės pozicijos – komitetų, komisijų primininkai ir jų pavaduotojai. Galbūt tvirtos daugumos ir nėra dėl tos priežasties, kad merui kompetencija svarbiau už daugumą.

Veto teisė reikalui esant gali būti naudojama, jeigu ja nepiktnaudžiaujama. Buvo panaudota veto teisė (dėl tarybos reglamento pakeitimo) ir taryba priėmė (pirmasis bandymas buvo Vilniaus rajono savivaldybėje, tačiau ten taryba atmetė). Vicemerų tvirtinimas taryboje perteklinė procedūra, teko bylinėtis teisme dėl vicemero paskyrimo po to, kai taryba nepatvirtino (išbraukė klausimą iš darbotvarkės). Mero kadencijų ribojimas nelabai pagrįstas, jeigu rinkėjai pasitiki, tai tokiu būdu kaip tik yra ribojamas rinkėjų pasirinkimas ir tai nėra labai demokratiška procedūra.

Atrinktos tikslinės savivaldybių grupės analizė patvirtino jau anksčiau identifikuotas tendencijas.

Dauguma merų, interviu metu, akcentavo politinės daugumos sudarymo būtinybę, be kurios neįsivaizduojamas mero darbas ir politinės programos (atitinkamai ir pažadų rinkėjams) įgyvendinimas. Nepaisant to, kad pats meras nebėra tarybos narys, iniciatyva koalicinės daugumos sudarymui kyla iš mero. Tačiau ne visose savivaldybėse, net ir neturint savo politinės jėgos daugumos, politinio pasitikėjimo postai naudojami koalicijos formavimui.

Vertinant pirminį administracijos vadovų paskyrimą, vienuolikoje savivaldybių buvo paskirti tie patys direktoriai, likusiose penkiose – asmenys turintys kitokios patirties administracijoje. Tyrimo laikotarpiu pasikeitė keturi administracijos vadovai, tris jų pakeitė tos pačios politinės jėgos atstovai,

⁷⁷ Erlandas Galaguz, interviu su autoriumi, Visaginas, 2024 m. gegužės 7 d.

tik Klaipėdos rajono savivaldybėje vietoje koalicijos partnerių atstovo direktoriaus pareigas užėmė tiesiogiai su politine jėga nesiejamas, tačiau anksčiau mero patarėjo pareigas ėjęs asmuo. Įskaitant ir tyrimo metu pasitraukusius asmenis, šešiolika administracijos direktorių yra tiesiogiai sietini su politinėmis jėgomis, keturiolika jų dalyvavo savivaldos rinkimuose ir trylika buvo išrinkti bei turėjo atsisakyti tarybos nario mandato dėl nesuderinamų pareigų. Du direktoriaus postai (Klaipėdos r. ir Visagino savivaldybėse) buvo patikėti koalicijos partneriams, abiem atvejais pasirinkti praėjusioje kadencijoje dirbę vadovai.

Visi merai interviu metu pirmiausiai akcentuoja pasitikėjimą administracijos direktoriumi, patirtį taip pat įvardija kaip svarbų pasirinkimo aspektą, o politinė priklausomybė šiuo atveju nėra svarbiausia. Tačiau tikėtina dėl to paties pasitikėjimo, bent jau šioje pozicijoje koalicijos partnerių atstovų faktiškai nėra (iš dviejų paskirtų, vienas jau nebeužima šių pareigų.)

Tuo tarpu vicemerų pozicijos jau yra pilnai naudojamos koalicijų formavimui, tik pačios vicemerų funkcijos yra vertinamos kaip nepakankamos ir daugumos apklaustų merų nuomone turėtų būti išplėstos. Tai, kad vicemerai daugumoje skiriami iš tarybos narių tarpo iš dalies yra ir merų pasirinkimas (patirties ir kompetencijų poreikis), taip pat ir politinių jėgų interesų atstovavimas (dėl politinio asmens matomumo ar politinio svorio).

Iš trisdešimt dviejų (įskaitant pasitraukusius) paskirtų vicemerų, dvidešimt šeši dalyvavo rinkimuose ir dvidešimt keturi jų buvo išrinkti į savivaldybės tarybas (turėjo atsisakyti mandatų). Tik aštuoniose savivaldybėse merai pasinaudojo galimybe skirti vicemerus ne iš tarybos narių tarpo, tačiau penki jų vis tiek yra sietini su politinėmis jėgomis. Ir tik trijose savivaldybėse (Klaipėdos r., Kretingos, Lazdijų) nėra identifikuotos vicemerų sąsajos su politinėmis jėgomis.

Merų kadencijų ribojimas vertinamas ne vienareikšmiškai, žinoma reikia atkreipti dėmesį į tai, kad interviu buvo atliekami su pareigas einančiais merais, kuriuos tai gali liesti tiesiogiai po kelių kadencijų. Dažniausiai išsakomas argumentas, kad taip yra ribojamas rinkėjų pasirinkimas ir demokratija.

4.5. Ar savivalda tapo stipresnė?

Iškart po įstatymo pakeitimo prasidėjo ir diskusijos apie jo tolimesnius pakeitimus, dar net neįsigaliojus naujai redakcijai (pirmasis pakeitimo įstatymas buvo patvirtintas dar 2023 m. kovo 29 d.). Iš dalies dėl to, kad jau priimant naują redakciją dėl laiko trūkumo buvo daromi kompromisai suprantant, kad teks grįžti prie jų koregavimo. Pradėjus taikyti įstatymą praktikoje, išryškėjo ir teisinio reglamentavimo trūkumai (dėl institucijų kompetencijos, komitetų ir komisijų darbo tvarkos, mero pavadavimo, vicemerų paskyrimo ir pan.).

Vidaus reikalų ministerija bendradarbiaudama su Lietuvos savivaldybių asociacija, vyriausybės atstovais, siekia padėti savivaldai prisitaikyti prie pokyčių. Vidaus reikalų viceministrės Sigitos Sčejevienės teigimu iš pradžių dėl pasiūlymų gausos susidarė įspūdis, kad gali tecti kardinaliai keisti įstatymą, tačiau pavyko išgryninti pasiūlymus kaip galima palengvinti procesus nesumažinant merų galių (peržiūrint funkcijas, suteikiant galimybes deleguoti komandai ir pan.)⁷⁸.

Seimo nario Audriaus Petrošiaus teigimu ne visi sprendimai yra ypatingos svarbos ar galintys sukelti teisinius padarinius, sprendimus ruošia savivaldos aparatas, todėl turint patikimus žmones komandoje neturėtų būti ir baimės dėti parašus. Jo teigimu susidaro kontraversiška situacija, kad merai nori būti stiprūs ir turėti daugiau galių spręsti, netgi be tarybų, tačiau ne visuomet nori dėti parašą ir nori deleguoti funkcijas. Kai parašus deda kiti administracijos darbuotojai tu prisiimi politinę lyderystę bet teisiškai už juos neatsakai⁷⁹.

Tačiau Kazlų Rūdos meras Mantas Varaška mano, kad įstatymo pakeitimas kaip tik susilpnino politikus ir juos padarė savivaldos „karikatūromis“. Jo teigimu meras nebėra politikas, jis gali net nebekurti savo rinkimų komandos, kadangi kiekvienas sprendimas yra tarybos daugumos sprendimas, kuriame meras nedalyvauja nei kaip tarybos narys, nei kaip lemiantis balsas⁸⁰.

Panašios pozicijos laikosi ir Šiaulių miesto meras Artūras Visockas, kuris teigia, kad tiesioginiai mero rinkimai yra politinis procesas, todėl merą padaryti vykdančiuoju ir stumti link administracijos buvo logikos klaida. Tokiu atveju meras negali turėti programos eidamas į rinkimus, kadangi programas turi politikai. Jo manymu meras neįgijo daugiau galių, o tapo labiausiai pažeidžiamu asmeniu savivaldybėje. O jeigu dar būtų patvirtintas tarybos pirmininkas, meras būtų pastumtas į šalį ir tiesioginiai rinkimai prarastų prasmę⁸¹.

Naujosios Akmenės meras Vitalijus Mitrofanovas atkreipė dėmesį į tai, kad kalbama apie merus, tarybos narius, tačiau yra pamirštama ko siekia įstatymas – kiek yra patenkinti piliečiai? Gyventojai nori matyti tiesiogiai rinktą merą, o ar kas nors jų paklausė ar dabartinis įstatymas atliepia

⁷⁸ „LRT aktualijų studija. Ar merų galios per didelės?“ nufilmuota 2023 m., Youtube vaizdo įrašas, <https://www.youtube.com/watch?v=tUW0IKO0DPs>

⁷⁹ „LRT aktualijų studija. Ar merų galios per didelės?“ nufilmuota 2023 m., Youtube vaizdo įrašas, <https://www.youtube.com/watch?v=tUW0IKO0DPs>.

⁸⁰ „LRT aktualijų studija. Ar merų galios per didelės?“

⁸¹ „2024-05-08 Diskusija „Metai po naujojo Vietos savivaldos įstatymo įsigaliojimo: ar jis sustiprino...“ nufilmuota 2024 m., Youtube vaizdo įrašas, <https://www.youtube.com/watch?v=Dmwgiqx09zE>.

jų norus? Girdime tik, kad neatliepia tarybos narių, merai neturi įgaliojimų, vicemerai nežinia kam reikalingi... Ir paragino dirbti taip, kad piliečiai būtų patenkinti savivaldos modeliu⁸².

Svarstant Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pataisas Seimo valstybės valdymo ir savivaldybės komitete atsirado siūlymas įvesti tarybos pirmininko ir jo pavaduotojo pareigybę į kurią iškart sureagavo Lietuvos savivaldybių asociacija, vadindami tokį siūlymą nepriimtiniu, diskredituojančiu teisinės valstybės principus ir vos metus veikiantį naują vietos savivaldos modelį⁸³. Nors akcentuojama buvo pats pasiūlymo atsiradimas jo iš anksto nederinus su savivaldybėmis, tačiau iš tiesų buvo kategoriškai nepritariama pačiam siūlymui. Tokia pozicija iš dalies prieštarauja nuogąstavimams dėl merams padidėjusio administracinio krūvio bei techninio darbo (meras veda tarybos posėdžius tačiau pats nebalsuoja ir nedalyvauja priimant sprendimus), tačiau iš kitos pusės yra pakankamai nuosekli vertinant, kad Lietuvos savivaldybių asociacija prieš įstatymo pakeitimą siūlė ieškoti galimybių palikti ankstesnį modelį kai meras buvo tarybos nariu ir pirmininkavo posėdžiams.

2024 m. birželio 6 d. Seimas priėmė Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimų paketą (buvo pakeisti ar papildyti net 23 įstatymo straipsniai), kuriais buvo patikslintos mero funkcijos, darbo santykių, pavadavimo klausimai, atskiros įstatymo nuostatos suderintos su kitais įstatymais. Vidaus reikalų viceministrės Sigitos Ščajejienės teigimu, rengiant pakeitimus ir sprendžiant išaiškėjusias problemas buvo aktyviai bendradarbiaujama su savivalda, o patys pakeitimai leis efektyviau įgyvendinti vietos savivaldos modelį⁸⁴.

Tačiau šiuo pakeitimu svarstymai dėl vietos savivaldos modelio tikrai nesibaigė, o Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto pirmininko R. Juškos manymu gali ir dar kartą tekti kreiptis į Konstitucinį Teismą ieškant variantų kaip meras vėl galėtų būti ir Tarybos pirmininkas. Tačiau prof. A. Astrauskas teigia, kad sugrįžti į buvusį savivaldos modelį nepavyks, kadangi tai riboja Europos vietos savivaldos chartija, ir ragina ne reanimuoti senąjį modelį, o esant poreikiui keisti ir taikyti Lietuvoje modelį su labai stipriu meru⁸⁵.

⁸² „2024-05-08 Diskusija „Metai po naujojo Vietos savivaldos įstatymo įsigaliojimo: ar jis sustiprino...“ nufilmuota 2024 m., Youtube vaizdo įrašas, <https://www.youtube.com/watch?v=Dmwgjx09zE>.

⁸³ „Lietuvos savivaldybių asociacija“, žiūrėta 2025 m. gegužės 15 d., https://www.lsa.lt/naujienos/2024/04/24/tarybos_pirmininkas/.

⁸⁴ „Seimas priėmė patobulintą Vietos savivaldos įstatymą“, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, žiūrėta 2025 m. kovo 3 d., <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/seimas-prieme-patobulinta-vietos-savivaldos-istatyma/>.

⁸⁵ „UAB Pajūrio naujienos“, žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d., <https://www.pajurionaujienos.com/?sid=26508&act=exp>.

Išvados

Akivaizdu, kad tiesioginiai merų rinkimai buvo palankiai priimti visuomenės, jau dabar perrenkama didžioji dalis (2/3) merų, be to vis daugiau merų (1/3) kartu įgauna ir absoliučią galią (savivaldybės tarybos daugumą). Tais atvejais, kai tiesiogiai išrinktas meras turi ir savo atstovaujamos politinės jėgos daugumą, pats valdžios atskyrimo principas ir mero priklausymas atstovaujamai ar vykdomajai valdžiai neturi esminės įtakos – visa politinė galia koncentruojama vienos rankose. Iš vienos pusės tai gali būti vertinama kaip grėsmė demokratijai, iš kitos pusės, jeigu meras perrenkamas, vadinasi daugumai rinkėjų tai yra priimtina. Kadencijų ribojimas šiuo atveju veikia kaip papildomas saugiklis, tačiau tai taip pat gali būti vertinama kaip demokratijos ribojimas.

Nors formaliai meras tapo vykdomąja institucija ir tiesiogiai nedalyvauja tarybos sprendimų priėmimo, koalicijos formavimo poreikis išliko. Ji yra formuojama visose savivaldybėse. Be daugumos neįsivaizduojamas sklandus mero darbas ir galimybės vykdyti savo programą bei įsipareigojimus prieš rinkėjus. Neturint politinės daugumos saugiklis nuo netinkamų sprendimų turėtų būti merams suteikta veto teisė, tačiau ji labiau tinkama spontaniškiems sprendimams koreguoti, o ne nuolatiniam situacijos valdymui. Tuo labiau, kad veto atmesti gali paprasta tarybos narių dauguma, tad neturint daugumos taryboje veto teisė realiai negali būti realizuota, o turint daugumą – jos nelabai ir reikia. Hipotezė H1 “Merui tapus vykdomąja institucija buvo įgyvendinta valdžių atskyrimo nuostata ir nebeliko būtinybės formuoti daugumą taryboje, o merui suteikta veto teisė yra pakankamas apsaugos mechanizmas“ nepasitvirtino.

Skiriant administracijos vadovus, daugeliu atveju svarbiausias pasirinkimo kriterijus – pasitikėjimas, tai ir papildomas saugiklis naujoms mero atsakomybėms (patvirtinamoms parašu). Todėl įstatyme įteisinta galimybė skirti direktorius asmeniniu potvarkiu vertinama teigiamai, ši pozicija faktiškai nebepatenka į politinių susitarimų lauką. Kitas pagal svarbą faktorius – patirtis, todėl dauguma paskirtų administracijos direktorių arba ėjo šias pareigas ir praėjusioje kadencijoje, arba užėmė kitas pareigas administracijoje. Tai tuo pačiu užtikrina ir procesų tęstinumą bei realizuoja institucinę atmintį. Administracijos direktorių priklausymas koalicijos partnerių politinei jėgai yra labiau išimtis ir grįsta ne politine priklausomybe, o asmeniniu ryšiu su meru. Tačiau politinė priklausomybė (tai pačiai politinei jėgai) visgi identifikuojama daugeliu paskyrimo atvejų, kaip ir aktyvus dalyvavimas politinėje veikloje (rinkimuose). Tik šiame kontekste vertinama, kad politinė priklausomybė nėra lemiantis veiksnys, o bendras darbas toje pačioje politinėje struktūroje (ir rinkiminėje komandoje) ir atspindi pasitikėjimo faktorių. Be to dalyvavimas rinkimuose sukuria ir bendrą įsipareigojimą bei atsakomybę prieš rinkėjus.

Tuo tarpu vicemerų pozicijos išliko visišku politinės koalicijos formavimo įrankiu ir tik išimtiniais atvejais nėra tam naudojamos. Iš dalies dėl to, kad pasikeitus įstatymui, vicemerai neteko tarybos nario statuso, o su naujais įgaliojimais neįgijo ir įtakos vykdomojoje valdžioje. Dabartinėje situacijoje galima teigti, kad vicemerai yra tarpininkai tarp atstovaujamosios ir vykdomosios valdžios, be realios sprendimų priėmimo ar vykdymo galios. Greičiausiai todėl ir nėra plačiai naudojamosi galimybėmis skirti vicemerus ne iš tarybos narių tarpo, o ir tokiais atvejais dažnai identifikuojama asmenų politinė priklausomybė. Visų politinių jėgų pagrindinis siekis būti daugumoje, formuoti politinę darbotvarkę ir pateisinti rinkėjų lūkesčius. Be to didesnis matomumas (ir įtaka) yra sudėtinė politikos dalis, kaip ir politinės karjeros darymas (vicemerai dažnai kandiduoja Seimo rinkimuose), taip yra atstovaujami ir politinės jėgos nacionaliniai interesai.

Atsižvelgiant į tai, hipotezė H2 „Nors administracijos direktorių ir vicemerus meras gali paskirti savo sprendimu, šie postai vis dar naudojami kaip politinės koalicijos formavimo įrankiai, o ne kaip mero politinio (asmeninio) pasitikėjimo komanda“, pasitvirtino tik iš dalies ir ją tikslinga būtų vertinti dviem aspektais. Administracijos direktorių postai yra asmeninės mero komandos, o vicemerų postai – pagrindiniai koalicijos formavimo įrankiai.

Tuo tarpu galimybė į atsakingus politinius postus skirti politikoje nedalyvaujančius asmenis nelabai realizuojama. Administracijos vadovų paskyrimo atvejais merams reikalinga viešojo administravimo patirtis, o ji dažniausiai ir buvo įgyjama per politinę arba su politika siejamą veiklą. Vicemerų pozicijų atveju jau yra reikalinga politinė patirtis ir turbūt būtų naivu tikėtis, kad į politinius postus būtų skiriami su politika nieko bendro neturintys asmenys. Politiškai nepriklausomi paskyrimai praktikoje yra labiau išimtis, todėl trečioji hipotezė H3 “Nepaisant atsiradusių galimybių į politinio (asmeninio) pasitikėjimo postus skirti asmenis tiesiogiai nedalyvaujančius politikoje, prioritetas ir toliau teikiamas politiškai priklausomiems asmenims, dažnai jau išrinktiems į savivaldybės tarybas“ pasitvirtino. Bendras politikų skaičius savivaldybių valdymo struktūroje padidėjo, meras ir vicemerai nebepriklauso tarybai, vadinasi jų vietą taryboje (kai į postus paskiriami tarybos nariai) užima kiti pagal sąrašus išrinkti politikai. Telioka tikėtis, kad tai padės geriau atstovauti savivaldybės interesams.

Jeigu vertinsime Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimą kaip siekį pašalinti konstitucinį prieštaravimą, galima konstatuoti, kad formaliai institucijos buvo atskirtos – meras tapo vykdančiąja institucija, o savivaldybės taryba išliko atstovaujamoji. Tačiau praktikoje realaus pokyčio neįvyko: anksčiau merai, būdami atstovaujamosios valdžios atstovai, siekė valdyti ir kontroliuoti vykdomosios valdžios procesus (įskaitant ir administracijos veiklą), dabar, jau būdami

vykdomąja institucija, siekia užsitikrinti tarybos palankumą ir formuoti politinę darbotvarkę. Iš esmės įstatymas nepakeitė vietos politikos, koalicijų formavimo principų ir postų reikšmės.

Jeigu vertiname Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimą kaip siekį labiau sustiprinti mero poziciją ir atliepti rinkėjų „stipraus mero“ lūkesčius, tai pokyčiai padidino šią galimybę, kartu padidindami ir tiesioginę mero atsakomybę. Tačiau šiame kontekste atsirado poreikis išlaikyti politinės jėgos balansą, tiksliau apibrėžti atstovaujamosios ir vykdomosios valdžių takoskyrą ir funkcijų pasidalijimą. Priešingu atveju arba mero galios bus tik formalios ir visiškai priklausomos nuo tarybos sprendimų, arba taryba nebeatliks atstovaujamosios valdžios funkcijų ir įsigalės vienvaldystė. Stipraus mero pozicija iš esmės labiau priklauso ne nuo teisinio reglamentavimo, o nuo politinės daugumos – stiprus esi tuomet, kai tavo politinė jėga turi daugumą.

Dėl ribotos darbo apimties neįmanoma ištirti visų aspektų, todėl ateityje būtina plėsti tyrimo ribas. Tikslinga būtų vertinti visos kadencijos situaciją (jai pasibaigus) bei stebėti pokyčio tendencijas sekančios kadencijos pradžioje. Išplėsti tiriamų subjektų apimtį – vertinti ir kitas politiniam procesui aktualias pozicijas – merų patarėjų ir padėjėjų, tarybos sekretoriato, taip pat komitetų, komisijų postų skirstymą tarybos nariams. Atskirai tikslinga analizuoti išskirtines savivaldybes (tiek savo politinių jėgų struktūra, tiek išskirtiniais politiniais sprendimais). Taip pat stebėti kaip kis tolimesnis vietos savivaldos reglamentavimas ir kas tai įtakos.

Šaltinių ir literatūros sąrašas

„2024-05-08 Diskusija „Metai po naujojo Vietos savivaldos įstatymo įsigaliojimo: ar jis sustiprino...“ nufilmuota 2024 m., Youtube vaizdo įrašas, <https://www.youtube.com/watch?v=Dmwgjx09zE>.

„Būsimos merų galios: daug kalbama, mažai težinoma“, 2023 m. vasario 5 d. <https://ve.lt/aktualijos/lietuva/busimos-meru-galios-daug-kalbama-mazai-tezinoma>.

„Lietuvos savivaldybių asociacija“. Žiūrėta 2025 m. gegužės 15 d. https://www.lsa.lt/naujienos/2024/04/24/tarybos_pirmininkas/.

„LRT aktualijų studija. Ar merų galios per didelės?“ nufilmuota 2023 m., Youtube vaizdo įrašas, <https://www.youtube.com/watch?v=tUW0IKO0DPs>

„Patvirtintas naujas merų įgaliojimų modelis - Naujienos“. Žiūrėta 2025 m. gegužės 14 d. https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=281748.

„Sigitas Karbauskas atleidimo neskųs“. Žiūrėta 2025 m. gegužės 3 d. <https://klaipeda.diena.lt/naujienos/klaipeda/miesto-pulsas/sigitas-karbauskas-atleidimo-neskus-1214901>.

„Šilokarčema - „Šilokarčemos“ šaltiniai teisūs: administracijos direktoriaus kėdę užėmė L. Kazlauskienė, aiškėja, kas užims vicemero postą“. Žiūrėta 2025 m. gegužės 15 d. https://www.silokarcema.lt/naujiena/17607_silokarcemos-saltiniai-teisus-administracijos-direktoriaus-kede-uzeme-l-%C2%A0kazlauskiene-aiskeja-kas-uzims-vicemero-posta.html.

„UAB Pajūrio naujienos“. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://www.pajurionaujienos.com/?sid=26508&act=exp>.

15min.lt. „Varėnos rajono vicemeras traukiasi iš pareigų: nebenori eiti tuo keliu“. Žiūrėta 2025 m. gegužės 15 d. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/varenos-rajono-vicemeras-traukiasi-is-pareigu-nebenori-eiti-tuo-keliu-56-2407714>.

15min.lt. „Žymūs pokyčiai savivaldoje: Seime stumiasi naujas merų ir tarybų galių modelis“. Žiūrėta 2025 m. balandžio 23 d. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/zymus-pokyciai-savivaldoje-seime-stumiasi-naujas-meru-ir-tarybu-galiu-modelis-56-1677386>.

Astrauskas, Algirdas. „Lietuvos vietos savivaldos sistemos raida nuo 1990 metų iki šių dienų“. Viešojo politika ir administravimas, 14:604–16, 2015. <https://www.lituanistika.lt/content/62835>.

Astrauskas, Algirdas. „Optimalaus Lietuvos savivaldybių institucinės struktūros modelio paieška“. Viešojo politika ir administravimas, 9–24, 2004. <https://www.lituanistika.lt/content/12178>.

Baron de Montesquieu, Charles de Secondat. The Spirit of Laws. Kanada: Batoche Books, 2000 po Kr.

Bučaitė-Vilkė, Jurga. „Lietuvos gyventojų požiūris į savivaldą - apklausos rezultatų pristatymas“. Lietuvos pramoninkų konfederacija, 2017 m. kovo. <https://archyvas.lpk.lt/wp-content/uploads/2017/03/Lietuvos-gyventoju-pozioris-savivalda-pristatymas-20170328.pdf>.

Delfi. „Matas Baltrukevičius. Naujas savivaldos modelis revoliucijos neatneš“. Žiūrėta 2025 m. gegužės 14 d. <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/matlas-baltrukevicius-naujas-savivaldos-modelis-revoliucijos-neatnes-90051521>.

Delfi. „Perrinkti merai vietoje džiaugsmo netveria pykčiu: visus planus jaukia nauja tvarka“. Žiūrėta 2025 m. kovo 23 d. <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/perrinkti-merai-vietoje-dziaugsmo-netveria-pykciu-visus-planus-jaukia-nauja-tvarka-92748605>.

Gailius, Vitalijus, interviu su politiku, Vilnius, 2025 m. balandžio 16 d.

Gailius, Vitalijus. interviu su autoriumi, 2025 m. balandžio d.

Galaguz, Erlandas, interviu su autoriumi, Visaginas, 2024 m. gegužės 7 d.

Gaučaitė-Znutienė, Modesta. „LRT trumpai. Po 2023-ųjų kovo merai bus kitokie – ką reikia žinoti?“ lrt.lt, 2022 m. liepos 10 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1733250/lrt-trumpai-po-2023-iju-kovo-merai-bus-kitokie-ka-reikia-zinoti>.

Gaučaitė-Znutienė, Modesta. „Stiprėjančias merų galias vertina skirtingai: vieni giria ir pabrėžia asmeninės atsakomybės didėjimą, kiti kalba apie „karaliukus““. lrt.lt, 2022 m. birželio 30 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1730396/stiprejanCIAS-meru-galias-vertina-skirtingai-vieni-giria-ir-pabrezia-asmenines-atsakomybes-didejima-kiti-kalba-apie-karaliukus>.

I-533 Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. Žiūrėta 2025 m. gegužės 6 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/asr>.

I-533 Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. Žiūrėta 2025 m. gegužės 14 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.5884?faces-redirect=true>.

Jarašiūnas, Egidijus. „„IV. Valdžių padalijimo principas: samprata ir keletas interpretavimo problemų konstitucinėje jurisprudencijoje““. Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių

apsauga, savivalda ; kolektyvinė monografija, sudarė Toma Birmontienė. Vilnius: Mykolo Romerio Univ. Leidybos Centras, 2007.

Joniškio rajono savivaldybės administracija. „Pasirašyta koalicijos sutartis“. Joniškio rajono savivaldybė. Žiūrėta 2025 m. vasario 20 d. <https://joniskis.lt/naujienos/13/pasirasyta-koalicijos-sutartis:1398>.

Jurbarko rajono savivaldybės administracija. „Tarybos daugumos veiklos programa“. Jurbarko rajono savivaldybė, 2024 m. rugpjūčio 12 d.

Kazarian, Sima. „Išrinktiems Merams – Darbas Kiaurą Parą“. lsveikata.lt. Žiūrėta 2025 m. kovo 23 d. <https://lsveikata.lt/aktualijos/isrinktiems-merams-darbas-kiaura-para-15626>.

Kėdainių rajono savivaldybės administracija. „Tarybos frakcijos“. Kėdainių rajono savivaldybė. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://www.kedainiai.lt/savivalda/taryba/tarybos-frakcijos/85>.

Klaipėdos rajono savivaldybės administracija. „Naujoji Klaipėdos rajono koalicija: svarbus ne tik esamų darbų tęstinumas, bet ir naujų planavimas“. Klaipėdos rajono savivaldybė. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://klaipedos-r.lt/naujoji-klaipedos-rajono-koalicija-svarbus-ne-tik-esamu-darbu-testinumas-bet-ir-nauju-planavimas/>.

Klišonis, Audrius, interviu su autoriumi, Vilnius, 2025 m. balandžio 23 d.

Kuktienė, Eglė. „Administracijos direktoriaus kėdę siūlo Gintautui Muznikui“. rinkosaikste.lt (blog), 2023 m. kovo 21 d. <https://rinkosaikste.lt/administracijos-direktoriaus-kede-siulo-gintautui-muznikui/>.

Kuliešė, Evelina. „Laimės žiburys opozicijai sušvito D. Miškinienės pavidalu“. Varėnos rajono laikraštis „Merkio kraštas“ (blog), 2024 m. birželio 28 d. <https://merkiokrastas.com/laimes-ziburys-opozicijai-susvito-d-miskinienes-pavidalu/>.

Laurinaitis, Vytautas, interviu su autoriumi, Šilutė, 2025 m. balandžio 24 d.

Lyberytė, Augustė, Ingrida Steniulienė, ir Augustas Stankevičius. „VRK panaikino Račkausko mero įgaliojimus, Panevėžyje bus rengiami nauji rinkimai“. lrt.lt, 2024 m. spalio 25 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2397155/vrk-panaikino-rackausko-mero-igaliojimus-panevezyje-bus-rengiami-nauji-rinkimai>.

Lietuvos Respublikos Konstitucija. Žiūrėta 2025 m. gegužės 6 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1890/asr>.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. „Dėl savivaldybių merų rinkimų ir įgaliojimų“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2019 m.

Lietuvos Respublikos Rinkimų kodeksas. Žiūrėta 2025 m. gegužės 1 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/44e06821075711edbf9c72e552dd5bd/asr>.

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. „Seimas priėmė patobulintą Vietos savivaldos įstatymą“. Žiūrėta 2025 m. kovo 3 d. <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/seimas-prieme-patobulinta-vietos-savivaldos-istatyma/>.

Lietuvos respublikos vyriausioji rinkimų komisija. „2023 m. kovo 5 d. savivaldybių tarybų ir merų rinkimai (I turas)“. Žiūrėta 2025 m. kovo 27 d. <https://www.vrk.lt/savivaldybiu-tarybu-ir-meru-2023/rezultatai?srcUrl=/rinkimai/1304/1/1922/rezultatai/lt/rezultataiSavTarNariaiMeraiSavivaldybe-se.html>.

Majauskaitė, Raminta. „Kitą savaitę prisieks Joniškio rajono savivaldybės vadovas“. lrt.lt, 2025 m. balandžio 20 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2542166/kita-savaite-prisieks-joniskio-rajono-savivaldybes-vadovas>.

Markauskas, Bronius, interviu su autoriumi, Gargždai, 2025 m. gegužės 8 d.

Mažylis, Liudas, ir Ingrida Dranginytė. „Administracijos direktorius kaip savivaldybės vykdomosios valdžios institucija Lietuvoje“. Tiltai, 39–46, 2005. <https://www.lituanistika.lt/content/900>.

Mažylis, Liudas, ir Vaida Leščauskaitė. „Direct Election of Mayors in Lithuania: Ongoing Debates and Fresh Experiences“. Politikos Mokslų Almanachas 17 (2015 m.): 35–56. <https://doi.org/10.7220/2335-7185.17.2>.

Mesonis, Gediminas. „Valdžių padalijimo teorija ir jos įgyvendinimo modeliai: kriterijų kokybės problema“. Jurisprudencija 61, nr. 53 (2004 m.): 5–18. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3156>.

Mikalauskas, Arvydas. „Mero institucija Lietuvoje: gyventojų lūkesčių tyrimas“. Culture & Society 7, nr. 1 (2016 m.): 135–58. <https://doi.org/10.7220/2335-8777.7.1.7>.

Mockevičius, Skirmantas, interviu su autoriumi, nuotoliniu būdu, 2024 m. balandžio 26 d.

Mouritzen, Poul Erik, ir James H. Svava. Leadership at the apex: politicians and administrators in Western local governments. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2002.

Perminas, Paulius. „Kupiškio meras Bardauskas po teismo sprendimo sako, kad „kraunasi daiktus““. lrt.lt, 2023 m. gegužės 11 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1986533/kupiskio-meras-bardauskas-po-teismo-sprendimo-sako-kad-kraunasi-daiktus>.

Perminas, Paulius. „Po klaidingai duotos priesaikos Kazlų Rūdos taryba iš naujo pakartojo procedūrą“. 15min.lt. Žiūrėta 2025 m. sausio 5 d. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/po-klaidingai-duotos-priesaikos-kazlu-rudos-taryba-is-naujo-pakartojo-procedura-56-2044908>.

Petkevičius, Ildefonsas, interviu su autoriumi, Kelmė, 2024 m. gegužės 2 d.

Pryšmantas, Jurgita Andriejauskaitė, Valdas. „Pasikeitus savivaldos įstatymui, merams kyla klausimų apie vicemero pareigybės: jos apie nieką“. lrt.lt, 2023 m. kovo 25 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1946851/pasikeitus-savivaldos-istatymui-merams-kyla-klausimu-apie-vicemero-pareigybes-jos-apie-nieka>.

Redakcija. „Trakuose tik politinių postų ir politinės įtakos pasidalinimas -“. Pozicija (blog), 2023 m. balandžio 20 d. <https://www.pozicija.org/trakuose-tik-politiniu-postu-ir-politines-itakos-pasidalinimas/>.

Skėrytė, Jūratė. „S.Šedbaras: Lietuvoje siūlomas merų ir tarybos galių modelis veikia trečdalyje ES“. 15min.lt. Žiūrėta 2025 m. gegužės 14 d. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/s-sedbaras-lietuvoje-siulomas-meru-ir-tarybos-galiu-modelis-veikia-trecdalyje-es-56-1677880>.

Smirnovaitė, Viktorija. „Vilniaus rajono Centro dešinės koalicija pasiskelbė opozicine frakcija: pirmininku išrinktas konservatorius Kazėnas“. lrt.lt, 2023 m. gegužės 26 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1998679/vilniaus-rajono-centro-desines-koalicija-pasiskelbe-opozicine-frakcija-pirmininku-isrinktas-konservatorius-kazenas>.

Tamulis, Valentinas, interviu su autoriumi, Kėdainiai, 2024 m. gegužės 6 d.

tv3.lt. „Merai pakraupę dėl naujų įgaliojimų: „Tai yra tikrai nejuokinga““. Žiūrėta 2025 m. balandžio 5 d. <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/merai-pakraupe-del-nauju-igaliojimu-tai-yra-tikrai-nejuokinga-n1223966>.

Valiauskaitė, Aistė. „Naujai išrinkti merai turės daugiau galių – ką tai reiškia?“ lrt.lt, 2023 m. kovo 6 d. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1930312/naujai-isrinkti-merai-tures-daugiau-galiu-ka-tai-reiskia>.

DIRBTINIO INTELEKTO NAUDOJIMO DEKLARACIJA

Vardas, pavardė: Aurelijus Jaruševičius

Studento pažymėjimo numeris: 2215153

Prašome pažymėti „x“ taikytiniems punktams:

☒ Aš **nenaudojau** dirbtinio intelekto įrankių pateikiamame darbe.

☐ Aš **naudojau** vieną ar kelis dirbtinio intelekto įrankius pateikiamame darbe.

Jei taip, kokius?

Dirbtinio intelekto įrankius naudoju kritiškai, kaip pagalbinę priemonę. Prisiimu visą atsakomybę už darbe pateiktą informaciją, argumentus ir galutinius darbo rezultatus.

(Parašas)

.....

Summary

A Strong Mayor – Real Changes In Local Government Or Legitimisation Of Status Quo

Keywords: local government, direct election, strong mayor, executive authority, representative authority, coalition

In 2015, the introduction of direct mayoral election granted the mayor a mandate of public trust, however, this did not fundamentally change the powers of the mayor, who remained a representative authority and one of the council members. This contradicted the Constitutional provision on the separation of executive and representative powers. As a result, in 2022, the Law on Local Self-Government of the Republic of Lithuania was mended again, granting the mayor the status of an executive institution and separating this role from the representative authority (the municipal council). Thus, the main question raised in this paper is whether the amended legislation changed the local governance system or merely legitimised the situation that had already existed?

The aim of this paper is to assess the extent to which the amendments of the Law on Local Self-Government of the Republic of Lithuania influenced changes in the model of institutional structures and the redistribution of political power between the executive and representative authorities. The objectives are to determine whether the political balance of power between the council, mayor, and the administration changed as well as assess the extent to which directly elected mayors with greater powers remain dependent on representative political forces or coalition agreements.

The study assesses the initial features of mayoral team formation, considering the new provisions of the Law on Local Self-Government of the Republic of Lithuania – namely, the appointment of municipal administration directors, the nomination and confirmation of deputy mayors by councils, and the principles of coalition formation. The analysis looks at the factors that may influence the principles of political team formation (whether the mayor was re-elected or newly elected, whether their political force has a majority or whether a coalition must be formed), the political affiliation of appointees (whether they belong to the mayor's political force, coalition partners, or are independent), their active political participation (participation in elections and relinquishing a mandate due to incompatibility of positions), and, in the case of the appointment of administration directors – their experience (whether they held these positions in previous terms).

The study identified that the principles of political coalition formation have not essentially changed. Although, the mayor formally became the executive authority, the need for coalition majority building has remained and political posts are continued to be used for this purpose. While in the past mayors aimed to govern and control the executive branch and administration, now that

they have become the executive institution, they seek to maintain influence in the council and shape political agenda.

In the case of administrative head selections, personal trust and experience are highlighted as the main criteria. A significant number of appointed administration directions held these positions in the previous term. Political affiliation is not a determining factor, but in many cases, they belong to the political force represented by the mayor. The ability to appoint a director by mayoral decree has eliminated this position from the sphere of coalition formation. The position of deputy mayors weakened after the law changed – they lost their status as council members but did not acquire executive authority functions. Deputy mayors occupy an intermediate position between the mayor and the council, and the posts are essentially used for coalition building and coordination of the majority's agenda. The possibility of appointing deputy mayors from outside the council is partially being implemented, but, even in such cases, most appointed members are from political parties. Partly, this is due to political experience and opportunities for political careers (e.g., potential candidates for parliamentary elections), as well as national interests of political forces.

Overall, the changes to the law increased the powers of mayors; or at least created conditions for doing so. They have also increased the direct accountability of mayors.

1 Priedas. Savivaldybės kuriose buvo perrinkti merai

Nr.	Savivaldybė	Mandatai	Vicmerų postai	Išrinktas meras*	Partija	Mero sąrašas**	Administracijos direktorius***	Partija	Išrinktas į tarybą	Vicemerai	Partija	Išrinktas į tarybą
1.	Akmenės rajono	25	2	Vitalijus Mitrofanovas	LSDP	15	Aromeda Laucienė	LSDP	TAIP	Inga Vismantienė	LSDP	TAIP
										Tomas Martinaitis	LSDP	TAIP
2.	Alytaus miesto	27	3	Nerijus Cesiulis	LSDP	19	Gintaras Rakaitis	LSDP	TAIP	Bronius Bieliauskas	LSDP	TAIP
										Lina Gaidžiūnaitė		
										Jurgita Šukevičienė	LSDP	TAIP
										Kristina Daugelavičienė	LSDP	
3.	Birštono	15	2	Nijolė Dirginčienė	LSDP	9	Jovita Tirvienė	LSDP	NE	Vytas Kederys	LSDP	TAIP
										Edvardas Citvaras	LSDP	NE
4.	Druskininkų	25	2	Ričardas Malinauskas	komitetas	17	Vilma Jurgelevičienė	komitetas	TAIP	Linas Urmanavičius	komitetas	TAIP
										Simonas Kazakevičius	komitetas	TAIP
										Diana Brown		
5.	Jonavos rajono	25	2	Mindaugas Sinkevičius	LSDP	17	Valdas Majauskas	LSDP	TAIP	Birutė Gailienė	LSDP	TAIP
										Povilas Beišys	LSDP	TAIP
6.	Joniškio rajono	25	2	Vitalijus Gailius	Liberalų sąjūdis	10	Tomas Armonavičius	Liberalų Sąjūdis	TAIP	Aivaras Rudnickas	Liberalų Sąjūdis	TAIP
							Aivaras Rudnickas	LS	TAIP	Vaida Aleknavičienė	LSDP	TAIP
7.	Jurbarko rajono	25	2	Skirmantas Mockevičius	komitetas	0	Rūta Vančienė			Edmundas Mačieža	TS-LKD	
										Audronė Balčiūnienė	LVŽS	TAIP
8.	Kauno miesto	41	4	Visvaldas Matijošaitis	komitetas	26	Tadas Metelionis			Andrius Palionis	komitetas	TAIP
										Mantas Jurgutis	komitetas	TAIP
										Tomas Jarusevičius		
9.	Kauno rajono	31	3	Valerijus Makūnas	LSDP	20	Šarūnas Šukevičius	LSDP	TAIP	Antanas Nesteckis	LSDP	TAIP
										Raminta Popovienė	LSDP	TAIP
										Paulius Visockas	LSDP	TAIP
										Laurynas Dilys	LSDP	TAIP
										Lukas Alsysis	LSDP	
10.	Kazlų Rūdos	21	2	Mantas Varaška	komitetas	13	Edvinas Cybuličius			Edita Lukoševičienė	komitetas	TAIP

							Rokas Liaudinskas			Justinas Kazla	LSDP	TAIP
										Virginija Mitrikevičienė		
11.	Kėdainių rajono	25	2	Valentinas Tamulis	LSDP	6	Gintautas Muznikas	+		Virginija Baltraitienė	Liberalų Sąjūdis	TAIP
										Danutė Mykolaitienė	LVŽS	
12.	Kelmės rajono	25	2	Ildefonsas Petkevičius	Laisvė ir teisingumas	10	Danutė Laivienė	Laisvė ir teisingumas	TAIP	Kęstutis Bilius	Laisvė ir teisingumas	TAIP
										Tadas Kasparas	Laisvė ir teisingumas	TAIP
13.	Klaipėdos rajono	27	3	Markauskas Bronius	LVŽS	11	Sigitas Karbauskas	TTS	TAIP	Vytautas Butkus	LVŽS	TAIP
							Jevgenijus Bardauskas			Violeta Riaukienė	LVŽS	TAIP
										Jolanta Kitra		
										Ligita Liutikienė	LSDP	TAIP
14.	Kretingos rajono	25	2	Kalnius Antanas	komitetas	11	Povilas Černeckis	komitetas	TAIP	Vilija Vencutė-Palaitienė		
							Vilma Preibienė	komitetas	TAIP	Vaida Jakumiene	komitetas	TAIP
15.	Kupiškio rajono	21	2	Dainius Bardauskas	TS-LKD	8						
16.	Lazdijų rajono	21	2	Ausma Miškinienė	Vardan Lietuvos	9	Sonata Dumbliauskienė			Dalius Mockevičius		
							Šarūnė Dumbliauskienė					
17.	Marijampolės	27	3	Povilas Isoda	LSDP	16	Karolis Podolskis	LSDP	TAIP	Artūras Visockis	LSDP	TAIP
										Agnė Pavelčikienė	LSDP	TAIP
							Nerijus Mašalaitis	LSDP		Ričardas Bagdanavičius	LSDP	TAIP
										Valdas Tumelis	LSDP	TAIP
18.	Molėtų rajono	21	2	Saulius Jauneika	TS-LKD	11	Sigitas Žvinys	TS-LKD	TAIP	Vaida Saugūnienė	TS-LKD	TAIP
19.	Neringos	17	2	Jasaitis Darius	Vardan Lietuvos	9	Egidijus Šakalys	+		Narūnas Lendraitis	Vardan Lietuvos	TAIP
20.	Pagėgių	17	2	Vaidas Bendaravičius	Liberalų Sąjūdis	6	Dalija Irena Einikienė	Liberalų Sąjūdis	TAIP	Ligita Kazlauskienė	Liberalų Sąjūdis	TAIP
							Ligita Kazlauskienė	Liberalų Sąjūdis	TAIP	Aušra Zongailienė	LSDP	TAIP
21.	Pakruojo rajono	21	2	Saulius Margis	LSDP	14	Mindaugas Veliulis	LSDP		Virginijus Kacilevičius	LSDP	TAIP

							Aušra Dvelienė	LSDP		Simona Lipskytė	LSDP	TAIP
22.	Palangos miesto	21	2	Vaitkus Šarūnas	TS-LKD	14	Violeta Staskonienė			Akvilė Kiljonienė	TS-LKD	TAIP
							Ramunė Olšauskaitė Urbonienė			Rimantas Antanas Mikalkėnas	TS-LKD	TAIP
23.	Panevėžio miesto	27	3	Rytis Mykolas Račkauskas	komitetas	15	Tomas Jukna	komitetas	TAIP	Gintarė Maskoliūnienė	komitetas	TAIP
							Gintautė Atkočienė			Žibutė Gaivenienė		
										Loreta Masiliūnienė	komitetas	TAIP
24.	Pasvalio rajono	25	2	Gintautas Gegužinskas	TS-LKD	10	Povilas Balčiūnas	TS-LKD	TAIP	Viktoras Doda	LSDP	TAIP
										Stasys Balčiauskas	Darbo partija	NE
25.	Plungės rajono	25	2	Audrius Klišonis	Liberalų sąjūdis	12	Dalius Pečiulis	+		Žydrūnas Purauskis	Liberalų Sąjūdis	TAIP
26.	Prienų rajono	25	2	Alvydas Vaicekuskas	LSDP	12	Jūratė Mickevičienė			Laimutė Jančiukienė	LVŽS	TAIP
										Jūratė Zailskienė	LSDP	TAIP
27.	Rietavo	17	2	Antanas Černeckis	Liberalų sąjūdis	8	Vytautas Dičiūnas	Liberalų Sąjūdis	TAIP	Kristina Krasauskienė	Liberalų Sąjūdis	
28.	Rokiškio rajono	25	2	Ramūnas Godeliauskas	LSDP	13	Valerijus Rancevas	LSDP	TAIP	Audronė Kaupienė	TS-LKD	TAIP
										Antanas Taparauskas	LSDP	TAIP
29.	Šalčininkų rajono	25	2	Zdzisław Palevič	Lietuvos lenkų rinkimų akcija	21	Gžegoż Jurgo	Lietuvos lenkų rinkimų akcija	TAIP	Josif Rybak	LLRA	TAIP
										Valdemar Sliževski	LLRA	TAIP
30.	Šiaulių miesto	31	3	Artūras Visockas	komitetas	18	Antanas Bartulis	komitetas	TAIP	Justinas Švėgžda	komitetas	TAIP
31.	Šilutės rajono	25	2	Laurinaitis Vytautas	Vardan Lietuvos	10	Andrius Jurkus	Vardan Lietuvos	TAIP	Tomas Budrikis	LSDP	TAIP
										Daiva Žeblienė	Laisvė ir teisingumas	TAIP
										Edvardas Jurjonas	Laisvė ir teisingumas	TAIP
32.	Širvintų rajono	21	2	Živilė Pinskuvienė	Lietuvos regionų partija	16	Ingrida Baltušytė	Lietuvos regionų partija	TAIP	Laima Versekėnaitė	Lietuvos regionų partija	NE

33.	Švenčionių rajono	25	2	Rimantas Klipčius	Laisvė ir teisingumas	15	Jovita Rudėnienė	+		Violeta Čepukova	Laisvė ir teisingumas	TAIP
										Erikas Demidovas	Laisvė ir teisingumas	TAIP
34.	Tauragės rajono	25	2	Dovydas Kaminskas	Liberalų sąjūdis	14	Gintarė Rakauskienė	Liberalų sąjūdis	TAIP	Andžela Jakienė	TS-LKD	NE
										Donatas Dirginčius	Liberalų sąjūdis	NE
										Romualdas Vaitkus	Liberalų sąjūdis	
35.	Trakų rajono	25	2	Andrius Šatevičius	Liberalų sąjūdis	10	Dovilė Daudaitė	Liberalų sąjūdis	NE	Jolanta Abucevičienė	Liberalų Sąjūdis	TAIP
36.	Varėnos rajono	25	2	Algis Kašėta	komitetas	9	Vilma Miškinienė	komitetas	TAIP	Alvydas Verbickas	komitetas	TAIP
										Tomas Šimukonis	TS-LKD	NE
37.	Vilkaviškio rajono	25	2	Algirdas Neiberka	LSDP	16	Vitas Gavėnas	LSDP	TAIP	Daiva Riklienė	LSDP	TAIP
										Joris Juškauskas	LSDP	TAIP
38.	Visagino	25	2	Erlandas Galaguz	LVŽS	6	Virginijus Andrius Bukauskas	LSDP	TAIP	Aleksandra Grigienė	LVŽS	TAIP
										Vitalius Besakirskas	LVŽS	TAIP

* paryškinti merai išrinkti pirmame ture

** paryškinti turintys savo atstovaujamos politinės jėgos daugumą

*** paryškinti asmenys ėjo administracijos direktoriaus ar direktoriaus pavaduotojo pareigas

raudonai pažymėti tyrimo laikotarpiu iš postų pasitraukę asmenys

2 Priedas. Savivaldybės kuriose buvo išrinkti nauji merai

Nr	Savivaldybė	Mandatai	Vicmerų postai	Išrinktas meras*	Partija	Mero sąrašas**	Administracijos direktorius***	Partija	Išrinktas į tarybą	Vicemerai	Partija	Išrinktas į tarybą
1.	Alytaus rajono	25	2	Rasa Vitkauskienė	Vardan Lietuvos	9	Vytas Arbačiauskas	Vardan Lietuvos	NE	Aurimas Truncė	Vardan Lietuvos	TAIP
2.	Anykščių rajono	25	2	Kęstutis Tubis	LVŽS	7	Jurgita Banienė			Audronė Savickienė		
										Dainius Žiogelis	LSDP	TAIP
3.	Biržų rajono	25	2	Kęstutis Knizikevičius	LSDP	7	Jurga Bagamolovienė	LSDP		Astra Korsakienė	Liberalų sąjūdis	TAIP
										Steponas Staškevičius	LVŽS	TAIP
4.	Elektrėnų	25	2	Gediminas Ratkevičius	Liberalų sąjūdis	7	Jekaterina Goličenko	Liberalų sąjūdis	NE	Inga Kartenienė	TS-LKD	TAIP
										Marius Urvakis	Vardan Lietuvos	TAIP
5.	Ignalinos rajono	21	2	Laimutis Ragaišis	LVŽS	7	Vidas Kreivėnas	LVŽS	NE	Irmantas Umbražiūnas	TS-LKD	TAIP
										Vaidotas Židanavičius	Lietuvos žaliųjų partija	TAIP
6.	Kaišiadorių rajono	25	2	Šarūnas Česna	Liberalų sąjūdis	6	Karolis Petkevičius	Liberalų sąjūdis	TAIP	Algimantas Radvila	LSDP	TAIP
										Tomas Vaicekuskas	Liberalų sąjūdis	TAIP
7.	Kalvarijos	21	2	Nerijus Šidlauskas	komitetas	3	Gintaras Zavistauskas			Antanas Burinskas	Darbo partija	TAIP
										Vaida Skuolienė	LSDP	NE
8.	Klaipėdos miesto	31	3	Arvydas Vaitkus	komitetas	8	Andrius Žukas	+		Vaida Raugelė	komitetas	TAIP
										Algirdas Kamarauskas		
										Lina-Šukytė Korsakė	Laisvė ir teisingumas	
										Giedrius Didjurgis	Nemuno Aušra	
9.	Kupiškio rajono	21	2	Algirdas Raslanas	LSDP	5	Arūnas Valintėlis			Valdas Šateika	LVŽS	TAIP
10.	Mažeikių rajono	27	3	Rūta Matulaitienė	LSDP	9	Jolanta Kekytė	LSDP		Kristina Juškevičienė	LSDP	
										Eimantas Salatka	LVŽS	TAIP
										Živilė Undraitienė	LVŽS	NE
11.		25	2		LSDP	7	Eugenijus Luskis	LVŽS		Rimantas Pranys	LSDP	TAIP

	Panevėžio rajono			Antanas Pocius			Edmundas Toliušis	LVŽS	TAIP	Edmundas Toliušis	LVŽS	TAIP
12.	Radviliškio rajono	25	2	Kazimieras Račkauskis	LSDP	5	Eglė Ivanauskytė	LSDP	TAIP	Vytautas Krikščiūnas	LVŽS	TAIP
										Jurgita Sidarienė	Vardan Lietuvos	NE
										Alfredas Juozapavičius		
13.	Raseinių rajono	25	2	Arvydas Nekrošius	LVŽS	5	Kęstutis Užemeckas	LVŽS	TAIP	Mindaugas Tamaliūnas	komitetas	TAIP
										Arnas Žmitra		
										Matas Skamarakas	LSDP	TAIP
										Jonas Vazgys	LSDP	TAIP
14.	Skuodo rajono	21	2	Stasys Gutautas	LVŽS	6	Levutė Stanivienė	LVŽS	TAIP	Inga Jablonskė		
										Audronė Pitrenienė	LRP	TAIP
15.	Šakių rajono	25	2	Raimondas Januševičius	LVŽS	8	Vytautas Ižganaitis	LVŽS		Darius Jakavičius	LSDP	TAIP
										Egidijus Peleckis	LSDP	
										Gintautė Didžbalienė	LSDP	
16.	Šiaulių rajono	25	2	Česlovas Greičius	LVŽS	12	Gipoldas Karklelis	LVŽS		Eimantas Kirkutis	LVŽS	TAIP
										Mindaugas Sadauskas	LVŽS	
17.	Šilalės rajono	25	2	Tadas Bartkus	komitetas	5	Andrius Jančiauskas	komitetas	TAIP	Jolanta Skrodenienė	LVŽS	NE
										Ignas Gužauskis	komitetas	TAIP
18.	Telšių rajono	25	2	Tomas Katkus	LSDP	6	Zigmas Nevardauskas	LSDP		Agnė Jakavičiūtė-Miliauskienė	Darbo partija	TAIP
							Lina Leinartienė	LSDP		Almantas Lukavičius	koalicija	TAIP
19.	Ukmergės rajono	25	2	Darius Varnas	Vardan Lietuvos	10	Inga Pračkailė			Eugenijus Kuodelis	LVŽS	NE
20.	Utenos rajono	25	2	Marijus Kaukėnas	komitetas	9	Paulius Čyvas	komitetas	TAIP	Daiva Pečionė	komitetas	TAIP
										Rimantas Dijokas	TS-LKD	TAIP
21.	Vilniaus miesto	51	4	Valdas Benkunskas	TS-LKD	19	Adomas Bužinskas	TS-LKD		Simona Bieliūnė		
										Donalda Meiželytė	Liberalų sąjūdis	TAIP
										Andrius Grigonis		
										Arūnas Šileris	Liberalų sąjūdis	NE
										Vytautas Mitalas	Liberalų sąjūdis	

22.	Vilniaus rajono	31	3	Robert Duchnevič	LSDP	7	Vladislav Kondratovič	+		Danuta Narbut	LLRA	NE
							Vytautas Vansavičius	LSDP	NE	Edita Tamošiūnaitė	LLRA	TAIP
										Algis Vaitkevičius	LSDP	TAIP
23.	Zarasų rajono	21	2	Nijolė Guobienė	Liberalų sąjūdis	4	Aurelijus Banys	Liberalų sąjūdis	TAIP	Olga Podolskienė	Darbo partija	TAIP
										Aurelija Trimonytė	komitetas	TAIP

* paryškinti merai išrinkti pirmame ture

** paryškinti turintys savo atstovaujamos politinės jėgos daugumą

*** paryškinti asmenys ėjo administracijos direktoriaus ar direktoriaus pavaduotojo pareigas

raudonai pažymėti tyrimo laikotarpiu iš postų pasitraukę asmenys